

**T.C.
İÇİŞLERİ BAKANLIĞI
JANDARMA VE SAHİL GÜVENLİK AKADEMİSİ
GÜVENLİK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
DENİZ EMNİYETİ VE GÜVENLİĞİ ANA BİLİM DALI**

**İKLİM DEĞİŞİKLİĞİNİN KÜRESEL DENİZ GÜVENLİĞİ
ÜZERİNDEKİ ETKİLERİNİN ULUSLARARASI İLİŞKİLER
PERSPEKTİFİNDEN İNCELENMESİ**

**HAZIRLAYAN
BUSE KONUKLAR**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

EYLÜL 2023

T.C.
İÇİŞLERİ BAKANLIĞI
JANDARMA VE SAHİL GÜVENLİK AKADEMİSİ
GÜVENLİK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİNİN KÜRESEL DENİZ GÜVENLİĞİ ÜZERİNDEKİ
ETKİLERİNİN ULUSLARARASI İLİŞKİLER PERSPEKTİFİNDEN
İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ
DENİZ EMNİYETİ VE GÜVENLİĞİ ANA BİLİM DALI

HAZIRLAYAN
Buse KONUKLAR

TEZ DANIŞMANI
Dr. Ejbel ÇIRA DURUER

ANKARA-2023
“Her Hakkı Saklıdır”

Buse KONUKLAR tarafından hazırlanan “İklim Değişikliğinin Küresel Deniz Güvenliği Üzerindeki Etkilerinin Uluslararası İlişkiler Perspektifinden İncelenmesi” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ ile Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü Deniz Emniyeti ve Güvenliği Ana Bilim Dalı YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Prof. Dr. Süheyla Suzan GÖKALP

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi,
İdare Hukuku Anabilim Dalı

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum. _____

Üye: SG. Alb. Dr. Öğr. Gör. Umut SÖNMEZ

Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü,
Deniz Emniyeti ve Güvenliği Anabilim Dalı

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum. _____

Üye (Danışman): Dr. Ejbel ÇIRA DURUER

Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü,
Deniz Emniyeti Ve Güvenliği Anabilim Dalı

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum. _____

Tez Savunma Tarihi: 14/09/2023

Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Doç.Dr. Naci AKDEMİR

J.Alb.

Enstitü Müdürü

ETİK BEYAN

Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Buse KONUKLAR

14.09.2023

T.C.
İÇİŞLERİ BAKANLIĞI
JANDARMA VE SAHİL GÜVENLİK AKADEMİSİ
GÜVENLİK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİNİN KÜRESEL DENİZ GÜVENLİĞİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİNİN
ULUSLARARASI İLİŞKİLER PERSPEKTİFİNDEN İNCELENMESİ

(Yüksek Lisans Tezi)

Buse KONUKLAR

Eylül 2023

ÖZET

Etkilerinin günlük hayata olan yansımaları neticesinde geniş kitlelerin dikkatini çeken küresel iklim değişikliği; çok yönlü, çok boyutlu ve çok katmanlı zorlukları olan bir güvenlik tehdidi olarak devletlerin gündemine girmiştir. Denizler, kapsadığı birçok farklı sektör ve multi-disipliner karakteri nedeniyle iklim değişikliğinin etkilerine karşı oldukça kırılgandır. Bu çalışmada amaç iklim değişikliğinin devletler, bölgesel ve uluslararası örgütler gibi aktörlerin deniz güvenliği algılarında yer edinip edinmediğinin deniz güvenliği belgeleri kapsamında incelenmesidir. Çalışma için belirlenen devletlerin, bölgesel ve uluslararası örgütlerin kamu erişimine açık olan güvenlik ve deniz güvenliği belgelerinin taranması kapsamında oluşturulan çalışma, nitel araştırma yöntemiyle yapılmakla beraber çalışmanın verileri konuya ilişkin kamu erişimine açık ulusal ve uluslararası raporlar, belgeler ve sözleşmeler ile akademik çalışmalar ve kitapların incelendiği doküman incelemesi yöntemi ile elde edilmiştir. Sonuç olarak, iklim değişikliğinin önemi ve etkilerine yönelik bakış açısı ülkeden ülkeye önemli ölçüde değişmektedir. Denizcilik sektörü özelinde ise, iklim değişikliğinin deniz güvenliği üzerindeki etkilerine ilginin henüz beklenen düzeyde olmamasının nedeni olarak, bu etkinin doğrudan hissedilmemesi gösterilebilir. İklim değişikliğinin deniz güvenliği üzerindeki etkilerinin gün geçtikçe daha görünür olması ve artan farkındalığa paralel olarak daha geniş ölçekte bir güvenlik tehdidi olarak ele alınacağı ve uluslararası toplumun gündeminde önemli bir yer tutacağı değerlendirilmektedir.

Bilim Kodu	: 404789
Anahtar Kelimeler	: İklim Değişikliği, Deniz Güvenliği, İklim Değişikliğinin Etkileri, İklim Değişikliğinin Küresel Deniz Güvenliği Üzerindeki Etkileri
Sayfa Adedi	: 112
Tez Danışmanı	: Dr. Ejbel ÇIRA DURUER

T.R.
MINISTRY OF INTERIOR
GENDARMERIE AND COAST GUARD ACADEMY
SECURITY SCIENCES INSTITUTE

EXAMINATION OF THE EFFECTS OF CLIMATE CHANGE ON GLOBAL MARITIME
SECURITY FROM INTERNATIONAL RELATIONS PERSPECTIVE

(M.Sc Thesis)

Buse KONUKLAR

September 2023

ABSTRACT

Global climate change, which attracts the attention of large masses as a result of the reflections of its effects on everydaylife; it has entered the agenda of states as a security threat with multiple, multidimensional and multi-layered challenges. Due to the many different sectors covered and its multidisciplinary character, the seas are quite fragile against the effects of climate change. The aim of this study is to examine whether climate change has a place in the maritime security perceptions of actors such as states, regional and international organizations within the scope of maritime security documents. The study, which was created as part of the screening of security and maritime security documents open to public access of the states, regional and international organizations designated for the study, with it is carried out by qualitative research method the data of the study were obtained by the document analysis method in which open to public access national and international reports, documents and contracts, academic studies and books on the subject were examined. As a result, susceptibility to the importance and effects of climate change varies considerably from country to country. On the basis of the maritime sector, as the reason why maritime states' concerns in the impacts of climate change on maritime security has not yet at the expected level, it can be shown that this effect is not being felt directly. It is considered that the effects of climate change on maritime security will become more visible over time and will be taken into account as a security threat on a wider scale in parallel with the increasing awareness and will occupy an important place in the agenda of the international community.

Science Code : 404789

Keywords :Climate Change, Maritime Security, Effects of Climate Change, Effects of Climate Change on Maritime Security

Page Number : 112

Supervisor : Dr. Ejbel ÇIRA DURUER

TEŞEKKÜR

Çalışmalarım boyunca değerli yardım ve katkılarıyla beni yönlendiren, kıymetli tecrübelerinden faydalandığım danışmanlarım Dr. Ejbel ÇIRA DURUER ve SG.Alb.Dr. Umut SÖNMEZ'e ayrıca manevi destekleriyle beni hiçbir zaman yalnız bırakmayan çok değerli aileme teşekkürü bir borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
TEŞEKKÜR	vi
İÇİNDEKİLER	vii
ÇİZELGELERİN LİSTESİ.....	x
ŞEKİLLERİN LİSTESİ	xi
SİMGELER VE KISALTMALAR	xii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ VE DENİZ GÜVENLİĞİ

1.1. İklim, İklim Değişikliği	5
1.2. İklim Değişikliğinin Nedenleri	8
1.3. İklim Değişikliğinin Etkileri	9
1.3.1. İklim Değişikliğinin Denizlere Etkileri	11
1.3.2. İklim Değişikliğinin Diğer Etkileri	13
1.4. Güvenlik Kavramı	19
1.5. Güvenlik Kavramının Tarihsel Gelişimi	20
1.6. Uluslararası Güvenlik Yaklaşımları.....	21
1.6.1. Geleneksel Güvenlik Yaklaşımları	21
1.6.2. Yeni Güvenlik Yaklaşımları ve Kopenhag Okulu	22
1.7. İklim Değişikliği ve Güvenlik İlişkisi.....	24
1.8. İklim Değişikliği ve Güvenlik İlişkisine Yönelik Uluslararası İş Birliği	29
1.9. Deniz Güvenliği Nedir?	31
1.10. Deniz Güvenliğinin Tarihsel Gelişimi	34

1.11. İklim Değişikliğinin Deniz Güvenliği Üzerindeki Etkileri	35
1.11.1. Aşırı Hava Olaylarının Sıklık ve Etkilerinde Artış	37
1.11.2 Devletlerarası Deniz Sınırı Anlaşmazlıkları	37
1.11.3. Seyrüsefer Rotalarında Değişiklik ve Buzulların Deniz Ticaretine Açılması	38
1.11.4. Göç ve Deniz Yoluyla Gerçekleştirilen Düzensiz Göç	39
1.11.5. Denizde İşlenen Suçlarda Artış	40
1.12. İklim Değişikliği Etkisinde Denizlerin Çevresel Sürdürülebilirliği	43

İKİNCİ BÖLÜM

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ-DENİZ GÜVENLİĞİ İLİŞKİSİNE DEVLETLER VE ULUSLARARASI KURULUŞLARIN YAKLAŞIMI

2.1. İklim Değişikliği-Deniz Güvenliği İlişkisine Uluslararası Kuruluşların Yaklaşımı	45
2.1.1. Afrika Birliği	45
2.1.2. Avrupa Birliği	46
2.1.3. Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT)	51
2.1.4. Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi (UNODC)	52
2.1.5. Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO)	53
2.1.6. Uluslararası Denizcilik Örgütü (IMO)	53
2.2. İklim Değişikliği-Deniz Güvenliği İlişkisine Devletlerin Yaklaşımı	54
2.2.1. Almanya	54
2.2.2. Amerika Birleşik Devletleri	56
2.2.3. Avustralya	60
2.2.4. Birleşik Krallık	61
2.2.5. Çin	67
2.2.6. Filipinler	67
2.2.7. Fransa	69
2.2.8. Hindistan	71

2.2.9. Hollanda	72
2.2.10. İspanya	73
2.2.11. Japonya	75
2.2.12. Kanada	76
2.2.13. Rusya	77
2.2.14. Türkiye.....	78
2.2.15. Yeni Zelanda	78
SONUÇ VE ÖNERİLER	81
KAYNAKÇA.....	87
EKLER	103
EK-1. İklim Değişikliği-Deniz Güvenliği İlişkisine Uluslararası Kuruluşların Yaklaşımı	104
EK-2. İklim Değişikliği - Deniz Güvenliği İlişkisine Devletlerin Yaklaşımı	106
ÖZGEÇMİŞ	

ÇİZELGELERİN LİSTESİ

Çizelge	Sayfa
Çizelge 1.1. Mavi Ekonominin Bileşenleri.....	44

ŞEKİLLERİN LİSTESİ

Şekil	Sayfa
Şekil 1.1. Kıtılık-Çatışma Hipotezi.....	26
Şekil 1.2. Bolluk-Çatışma Hipotezi	27
Şekil 1.3. Deniz Güvenliği Matrisi	33
Şekil 1.4. İklim Değişikliğinin Etkileri ve Denizcilik Suçları Arasındaki Sinerjik Bağlantılar	42

SİMGELER VE KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış simgeler ve kısaltmalar açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Simgeler	Açıklama
°C	Santigrat
%	Yüzde
Kısaltmalar	Açıklama
AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AGİT	Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı
AR	UN IPCC Assessment Reports (Birleşmiş Milletler Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli Değerlendirme Raporu)
BM	Birleşmiş Milletler
BMDHS	Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi
BMİDÇS	Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi
CELAC	The Community of Latin American and Caribbean States (Latin Amerika ve Karayip Devletleri Topluluğu)
CH₄	Metan
CO₂	Karbondioksit
COP	Conference of the Parties (Taraflar Konferansı)
c.	Cilt
DTO	Deniz Ticaret Odası
EEA	European Environment Agency (Avrupa Çevre Ajansı)
GHG	Greenhouse Gas (Sera Gazı)
JSGA	Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi
IISD	International Institute for Sustainable Development (Uluslararası Sürdürülebilir Kalkınma Enstitüsü)
IPCC	Intergovernmental Panel on Climate Change (Hükümetler Arası İklim Değişikliği Paneli)

IMO	International Maritime Organization (Uluslararası Denizcilik Örgütü)
IMRB	International Maritime Research Board (Uluslararası Denizcilik Araştırma ve Geliştirme Kurulu)
IUCN	International Union for Conservation of Nature (Dünya Doğayı ve Doğal Kaynakları Koruma Birliği)
MEB	Münhasır Ekonomik Bölge
MEPC	Marine Environment Protection Committee (Deniz Çevresini Koruma Komitesi)
MGK	Milli Güvenlik Kurulu
MGM	Meteoroloji Genel Müdürlüğü
N₂O	Diazotoksit
NATO	North Atlantic Treaty Organization (Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü)
NDC	Nationally Determined Contributions (Ulusal Katkı Beyanları)
ND-GAIN	The Notre Dame Global Adaptation Initiative (Notre Dame Küresel Uyum İnisiyatifi)
NOAA	National Oceanic and Atmospheric Administration (Ulusal Okyanus ve Atmosfer İdaresi)
OSCE	Organization for Security and Co-operation in Europe (Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı)
PPB	Parts Per Billion (Milyarda Bir Parçacık)
PPM	Parts Per Million (Milyonda Bir Parçacık)
s.	Sayfa Numarası
ss.	Sayfa Aralığı
UN	United Nations (Birleşmiş Milletler)
UNDP	United Nations Development Programme (Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı)
UNEP	United Nations Environment Programme (Birleşmiş Milletler Çevre Programı)
UNODC	United Nations Office on Drugs and Crime (Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi)
WB	World Bank (Dünya Bankası)
WMO	World Meteorological Organization (Dünya Meteoroloji Örgütü)
WWF	World Wide Fund For Nature (Dünya Doğal Yaşamı Koruma Vakfı)

GİRİŞ

Çevresel sorunların gündeme geldiği hemen her platformda sıkça duyduğumuz “iklim değişikliği” kavramı, günümüzde sağlıktan, tarıma, enerjiden, ulaşımaya kadar pek çok sektörün gündeminde başat konulardan biri olarak yerini almakta, birey, toplum ve devlet ekseninde tüm dünyayı etkileyen küresel bir sorun olarak görülmekte ve sonuçları itibarıyla çevresel kaygıların da ötesinde, kalkınma, güvenlik, uluslararası ilişkiler, insan hakları, etik, kadın ve çocuk hakları gibi pek çok farklı perspektiften incelenmektedir.

İklim, doğal bir döngü içerisinde şüphesiz ki sürekli bir değişim halindedir. Ancak günümüzde dünya gündemini meşgul eden değişim, insan faaliyetleri nedeniyle hızlanmış olan iklim değişikliğidir. Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli (IPCC), insan faaliyetlerinin sera gazı emisyonlarını yükselttiğine vurgu yaparak küresel iklim değişikliğinin asıl sebebinin bu olduğu kritik gerçeğine dikkat çekmektedir. Özellikle sanayileşme sonrası, atmosfere gün geçtikçe artan miktarda salınan sera gazlarının yanı sıra ormansızlaşma, yanlış arazi kullanımları, kirlilik vb., doğal ortama zarar veren pek çok etken iklim değişikliğini tetiklemektedir. İklim değişikliği dünyanın bazı bölgelerinde sıcak hava dalgaları ve kuraklık, bazı bölgelerinde ise aşırı yağış, sel ve taşkınlar gibi ekstrem hava olayları şeklinde görülmekte, farklı şekillerde de olsa tüm dünyayı etkilemektedir. Bu etkiler doğrudan zorluklar oluşturabildiği gibi dolaylı etkileri de farklı zorluk ve sınamalara neden olabilen bir katalizör görevi görebilmektedir.

Atmosferdeki oksijenin en az yarısını üreten, karbondioksiti tutan, biryandan da insanoğlu için yüzyıllardır çok önemli bir besin ve istihdam gibi gelir sağlayan denizler de iklim değişikliğinden önemli ölçüde etkilenmektedir. Bu etki denizel kaynaklar üzerinde görüldüğü gibi doğrudan ya da denizcilik faaliyetleri üzerindeki gibi dolaylı etkiler olarak karşımıza çıkabilir. Şüphesiz bu etki karşılıklı olup, Uluslararası Denizcilik Örgütü (IMO) tarafından üretken değeri dikkate alındığında çevreye en az zarar veren taşımacılık modu olarak gösterilen, dünya ticaretinin yaklaşık % 90'ını taşıyan ve emisyonların yaklaşık % 3'ünü oluşturan deniz taşımacılığı da iklim değişikliğini etkilemektedir.

İklim değişikliğinin nedenleri, etkileri üzerine bilimsel çalışmalar oldukça eski olmakla birlikte konunun güvenlik bağlamında ele alınması nispeten yeni ve daha çok çevresel güvenlik ile ilişkilidir. Artan deniz suyu sıcaklıklarına bağlı olarak denizel

biyoçeşitlilik üzerindeki etkiler, değişen göç paternleri, mercanların beyazlaşması, pek çok tür için habitat kayıpları, ya da eriyen buzullar kamuoyunun önemli ölçüde dikkatini çeken konular iken, denizde işlenen suçlardaki artış, yükselen su seviyelerinde bağlı olarak devletlerin yetki alanı iddiaları ve buna bağlı anlaşmazlıklar çevresel güvenlik konularının ötesinde bir güvenlik yaklaşımı ile ele alınmaktadır.

Dönem konjonktürü dikkate alındığında, güvenliğe yönelik risk ve tehditlerin değişmesi, çeşitlenmesi veya genişlemesi toplumların güvenlik algısını şekillendirmektedir. Güvenlik algısını etkileyen önemli unsurlardan biri olan küreselleşme, güvenlik kavramının içeriğini genişleterek çevresel konuları da kapsayacak şekilde yeni güvenlik yaklaşımlarının öne çıkmasında etkili olmuştur. Turizmden balıkçılığa, taşımacılıktan, madencilığe kadar toplumlara gıda, rekreasyon, istihdam gibi sayısız hizmet sunan denizlerin güvenliği son yıllarda uluslararası toplumun gündeminde yer alan konular arasındadır. Günümüz çok tehditli ortamı, deniz güvenliğinin de kapsam ve içeriğini etkilediğinden, kavramın yeni tehditler ve tehdit çarpanlarıyla birlikte tanımlanması gerekmektedir.

Bu çalışmanın genel amacı iklim değişikliğinin devletler, bölgesel ve uluslararası kuruluşlar tarafından bir deniz güvenliği tehdidi olarak görülüp görülmediği sorusuna cevap aramaktır. Çalışmada iklim değişikliği ve deniz güvenliği arasındaki ilişki, devletlerin, bölgesel ve uluslararası kuruluşların güvenlik ve deniz güvenliği belgelerinde “iklim değişikliği” olgusuna bir tehdit olarak yer verip vermedikleri ya da ne ölçüde yer verdikleri bakımından incelenmiştir.

Bu amacı gerçekleştirebilmek için öncelikle iklim değişikliğinin bir tehdit ya da tehdit çarpanı olarak görülüp görülmediği, çalışma için belirlenmiş olan devletlerin, bölgesel ve uluslararası örgütlerin güvenlik belgelerinde bir güvenlik sorunu olarak ele alınıp alınmadığı, deniz güvenliğine yönelik tehditlerin güvenliğe yönelik olan tehditler gibi zamanın konjonktürüne göre şekillenip şekillenmediği çalışmanın genel amacını gerçekleştirebilmek için cevaplanması gereken sorulardandır.

Çalışmanın temel varsayımları şunlardır:

- İklim değişikliği günümüz ve geleceğimizde küresel tehdit boyutu taşıyan önemli bir sorundur.
- İklim değişikliği günümüz çok tehditli ortamının merkezinde yer almaktadır.
- Güvenlik kavramı kapsam ve içerik bakımından zamanla değişip genişlemektedir.
- Aktörlerin güvenlik algısı tehditlerin boyutuna göre şekillenmektedir.
- Deniz güvenliği farklı aktörler için farklı anlamlar taşır.
- İklim değişikliğinin denizler üzerindeki etkilerinin giderek daha belirgin hale gelmesi deniz güvenliğine yönelik yeni yaklaşımlar gerektirebilir.
- Aktörlerin deniz güvenliği belgelerinde iklim değişikliğine verdiği önem iklim değişikliğinin denizler üzerindeki etki şiddetinin yükselişi ile doğru orantılıdır.

İklim değişikliğinin etkilerinin birçok alanda olduğu gibi denizler üzerindeki etkilerine bağlı olarak deniz güvenliğine olan yansımaları; ulusal, bölgesel ve uluslararası aktörlerin deniz güvenliği belgeleri üzerinden değerlendirilmiştir.

Çalışmanın her bölümünde, önemli görülen kavramlar detaylı olarak tanımlanmış, çalışma nitel araştırma yöntemiyle yapılmakla birlikte veriler doküman incelemesi yöntemi ile elde edilmiştir. Çalışmanın verileri kamu erişimine açık ulusal ve uluslararası raporlar, eylem planları, belge ve sözleşmeler ile akademik çalışma ve kitapların incelenmesiyle elde edilmiştir. Araştırma, ülkelerin, uluslararası kuruluşların ve Avrupa Birliğinin kamu erişimine açık olan güvenlik ve deniz güvenliği belgeleri üzerinden yürütülmüş, açık kaynak erişimi olmayan bazı dokümanlara ulaşılamamış, bu husus çalışma için sınırlayıcı/belirleyici olmuştur.

Çalışma iki bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümde iklim değişikliğine ilişkin genel bilgilere yer verilmiş, bu bağlamda yürütülen araştırma ve çalışmalar, iklim değişikliğinin sebepleri, etkileri, sonuçlarına ilişkin literatür incelenip örneklendirilmiştir. Güvenlik kavramının akademik yazın taraması yapılmıştır. Kavramın tarihsel gelişimi ve güvenlik yaklaşımlarının yanı sıra iklim değişikliği ve güvenlik ilişkisi incelenmiştir. Deniz güvenliği kavramı ele alınmış, deniz

güvenliğinin tanımı, küresel deniz güvenliğine yönelik başlıca tehditler, deniz güvenliğinin tarihsel gelişim süreci ve deniz güvenliği iklim değişikliği ilişkisi irdelenmiştir.

İkinci bölüm deniz güvenliği-iklim değişikliği ilişkisine yönelik uluslararası yaklaşımların detaylı olarak ele alındığı bölümdür. Bu bölümde devletlerin, Avrupa Birliği'nin ve uluslararası kuruluşların deniz güvenliği ve iklim değişikliği konusundaki belgeleri incelenmiş, açık kaynaklardan erişim sağlanabildiği ölçüde kapsamlı bir tarama yapılmıştır. Bu taramada gerek devletlerin gerekse bölgesel ve uluslararası kuruluşların iklim değişikliği ve deniz güvenliği konusunu “eylem planı”, “hedef planı”, “strateji belgesi”, “politika belgesi”, “güvenlik gündemi”, “beyaz kitap” vb. çok farklı format ve içeriklerde ele aldıkları görülmüştür.

Küresel olarak, iklim değişikliğinin bir güvenlik tehdidi olarak görülüp görülmediği ya da ne derece öncelik verildiği konusunda yapılan taramada önceliklendirme belgeleri ya da yol haritalarının birbirinden oldukça farklı olduğu dikkat çekmiştir.

Bu belgeler, uluslararası ilişkiler perspektifinden detaylı olarak incelenmiş, ülkelerin bu belgelerde iklim değişikliği konusuna ne şekilde yer verdikleri belirlenmiş bulgular çizelgede özetlenerek mukayese edilmiştir.

Sonuç bölümünde ise çalışma kapsamında elde edilen bulgular analiz edilerek genel değerlendirmelerde bulunulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ VE DENİZ GÜVENLİĞİ

1.1. İklim, İklim Değişikliği

Genel bir ifade ile yeryüzünün belirli bir bölgesinde veya tüm dünyada, uzun bir zaman periyodunda oluşan hava koşullarının ortalaması olarak tanımı yapılan “iklim” kavramı günümüzde kamuoyunun dikkatini çeken ve gündemi meşgul eden konulardan biri olmuştur.

Dinamik bir yapıya sahip olan iklim, zaman içerisinde doğal nedenlerden kaynaklı olarak değişmektedir. “İklim değişikliği, “iklimin ortalama durumunda ya da onun değişkenliğinde onlarca ya da daha uzun yıllar boyunca süren istatistiksel olarak anlamlı değişimler”olarak tanımlanabilir.” (Türkeş, 2019, s. 458).

Günümüzde sıkça tartışılan iklim değişikliği konusu ise, iklimin doğal değişiminin yanı sıra insan faaliyetlerinin etkisiyle gerçekleşen hızlı ve yoğun değişim ve dönüşüm ile bu değişimin etkileri üzerine yoğunlaşmaktadır.

1992 yılında Rio de Janeiro’da düzenlenen Birleşmiş Milletler (BM) Çevre ve Kalkınma Konferansı’nda imzaya açılan ve 21 Mart 1994 tarihinde yürürlüğe giren Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi’nde (BMİDÇS) “iklim değişikliği” kavramı, “karşılaştırılabilir zaman dilimlerinde gözlenen doğal iklim değişikliğine ek olarak, doğrudan veya dolaylı olarak küresel atmosferin bileşimini bozan insan faaliyetleri sonucunda iklimde oluşan bir değişiklik” olarak tanımlanmaktadır.

Diğer taraftan “küresel ısınma” ve “iklim değişikliği” kavramları sıklıkla birbirinin yerine kullanılmakta olup bu iki kavrama açıklık getirilmesinde fayda görülmektedir. Küresel ısınma kavramı, sera gazlarının atmosferde birikimi ile yeryüzü ve yakın atmosfer tabakalarında gerçekleşen sıcaklık artışı şeklinde tanımlanırken, iklim değişikliği küresel ısınmanın yanı sıra çevresel bozulma, doğal kaynakların tahribatı vb. pekçok etkenin sonucunda iklim özelliklerinin değişmesi olarak tanımlanan çevresel, sosyal, ekonomik pek çok boyutu olan bir konu olarak karşımıza çıkmakta başka bir söylem ile küresel ısınma kavramı iklim değişikliğinin yalnızca bir yönünü ifade etmektedir.

Antropojenik faaliyetler iklim değişikliğini farklı bir boyuta taşımıştır. Bu faaliyetlerin önemli bir kısmını oluşturan fosil yakıtların tüketimindeki artış ise sanayileşmeye dayanmaktadır.

Sanayileşmede kullanılmakta olan fosil yakıtların sera gazı emisyonuna etkisi 1990 yılında %29 seviyesinde iken, 2000 yılına gelindiğinde %32'ye ulaşmıştır (Simeonova ve Diaz-Bone, 2005'ten akt. Çelik Efşan ve Yılmaz, 2023, s. 374).

Güneşten gelen ısıyı tutarak Dünyanın ısınmasına yol açan sera gazlarının atmosferde kapladığı alan çok azdır. Türkeş (2019, s. 459), sera gazlarının atmosfer kütlesinin sadece %0.4'ünü içerse de doğal ve insan kaynaklı sera etkisine ilişkin birçok önemli görevi üstlendiğini ifade eder. Sera etkisini en fazla oluşturan gazlar; Karbondioksit (CO_2), Metan (CH_4), Diazotoksit (N_2O) ve florlu gazlardır (Kweku, 2017, s. 3). Sera etkisi yapan gazlar içerisinde su buharı da sayılmaktadır (Akin, 2006, s. 32). Su buharı, ısınmaya en etkili sera gazı olsa da yalnızca birkaç gün atmosferde kalır. Karbondioksit (CO_2) ise atmosferde çok daha kalıcı bir nitelik taşır (BBC, 2021). Sera gazı emisyonlarının ve hava kirliliğinin başlıca kaynağını oluşturan fosil yakıtlar içinde sera gazı üretiminde en büyük pay kömürüdür. Kömürden sonra ise petrol gelir. Son yıllarda küresel sera gazları salımında bir azalma görülmekle beraber 2018 yılında kayda değer bir artış gerçekleşmiştir (Erdoğan, 2020, ss. 296-297).

Yerkürenin ortalama yüzey sıcaklığı, atmosferdeki sera gazı birikimlerinde gözlemlenen hızlı artışın doğal sera etkisini kuvvetlendirmesiyle artar.

Kızılötesi radyasyon şekline dönüşen güneş ışınlarının atmosfer dışına çıkışına engel olan atmosferde biriken sera gazları, küresel ısınmaya yol açar. Küresel ısınma ise iklim değişimine yol açmaktadır. İklim değişikliği; sıcaklık artışı, yağış düzeni ve dönemsel kar ve yağmur yağışı değişimi, kuraklık, aşırı sıcaklık veya soğuk, hortum gibi ekstrem hava koşulları, buzul erimesi, deniz seviyesinde artış, ekosistem değişikliği ve göç gibi sonuçlara yol açabilir. (Engin, 2010, ss. 72-73).

Küresel ısınmanın etkisiyle Kuzey ve Güney kutuplarında sıcaklığın artması sonucunda okyanus tabanının ve sürekli olarak donmuş halde bulunan buzulların içindeki önemli ölçüdeki metanhidrat atmosfere salınacaktır. Böylece, günümüze kadar fosil yakıt

yakılması ile atmosfere salınan miktarın toplamı değerinde karbondioksit salınımı söz konusu olacaktır. Neticede küresel ısınma dünyanın daha da ısınmasına neden olacak bir döngüyü tetikleyecektir (Ömeroğlu, 2006, s. 74).

İklim değişikliğinin risklerini değerlendiren IPCC, yayımladığı son değerlendirme raporuyla (AR6) mevcut durumun hassasiyeti üzerinde durarak iklim değişikliğiyle mücadele için atılacak her adımın herkes için yaşanabilir ve sürdürülebilir bir gelecek adına fırsat yarattığını belirten ifadelere yer vermiştir (Intergovernmental Panel on Climate Change [IPCC], s. 33)

İklim değişikliğine yönelik küresel bir tepkinin oluşmasında başlıca aktör konumunda olan BM, 2016 yılında yürürlüğe giren ve 17 hedeften oluşan BM Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri'nin 13.sü olan "İklim Eylemi" ile iklim konusuna yer vererek iklim değişikliği ve etkileriyle mücadelenin acil eylem gerektirdiğine dikkat çekmiştir (United Nations [UN], 2016, s. 9).

BM Genel Sekreteri António Guterres, IPCC'nin son değerlendirme raporu olan AR6'yı "insanlık için kırmızı kod" olarak nitelendirmiştir. Guterres bir açıklamasında, alarm çanlarının sağır edici olduğu ifadesinde bulunmuş ve söz konusu rapora yönelik olarak gezegenimizi yok etmeden önce kömür ve fosil yakıtların kullanımına son verilmesi gerektiğini belirtmiştir (Chestney ve Januta, 2021) ve böylece durumun ciddiyetini ortaya koymuştur.

Antropojenik iklim değişikliğine sebep olan sera gazlarının büyük bir bölümünün (özellikle karbondioksit) oranı kontrol edilebilir. Sera gazı emisyonlarında gerçekleştirilebilecek olan değişim söz konusu olduğunda, karar vericiler tarafından insanlığın önümüzdeki yıllarda karşılaşmasının kesin gözüyle bakıldığı değişen iklim olaylarının sıklığı ve yoğunluğu göz önüne alınmalıdır.

İlk defa dünyadaki hemen hemen her ülkenin emisyonları azaltmak için yasal olarak bağlayıcı bir taahhütte bulunduğu Paris Anlaşması, 2015 yılında COP21'de kabul edilmiştir. Küresel ısınmanın 2°C altında tutulması ve en iyi şekilde sanayileşme öncesi seviyelerin 1,5°C üzerinde sınırlanması için karbon emisyonlarını azaltmayı kabul eden devletlerin bu taahhütleri Ulusal Katkı Beyanları (NDC) olarak adlandırılmıştır. Paris Anlaşması ayrıca,

dünya çapında birçok insanın değişen iklimin etkilerini halihazırda yaşamakta olduğunu ve finansal, teknik ve kapasite geliştirme desteğine ihtiyaç duyulacağını kabul ederek uyum ve finans konusunda iddialı hedefler belirlemiştir. (United Nations [UN], 2021, s. 44).

İklim değişikliğine uyum kapasitesinin güçlendirilmesi riski ortadan kaldırmayacak ancak azaltacaktır (Smith ve Vivekananda, 2007, s. 10).

Taraf devletlerin verdikleri taahhütler ve belirledikleri hedefler konusunda istikrarlı adımlar atmaları, insanlar tarafından yaratılan iklim değişikliği krizinin etkilerinin derinleşmesinin önüne geçilmesini sağlayacaktır. Eğer bu adımlar da atılmazsa dünyamızın karşılaşacağı iklim krizi çok daha kritik bir problem haline gelecektir.

Sera gazı emisyonlarının bugünkü düzeyinde veya üzerinde devam etmesi, daha fazla ısınmaya neden olmakla birlikte muhtemelen iklim sisteminde 21. yüzyıl boyunca 20. yüzyılda gözlenen değişikliklerden daha fazla seviyelerde değişikliklere yol açacaktır (Türkeş, 2019, s. 474).

1.2. İklim Değişikliğinin Nedenleri

Dünya'nın oluşumundan (4,5 milyar yıl) itibaren değişime uğrayan iklim, insan etkisi sonucunda değişiminde hızlı bir ivme kazanmış ve dünya üzerindeki canlıların varlığını tehdit eder hale gelmiştir. Reddy (2015, s. 18), dünyanın ikliminin dinamik olduğunu ve her zaman doğal bir döngü ile değiştiğini, günümüzde duyulan endişenin ise bugün meydana gelen değişimlerin insan faaliyetleri nedeniyle hızlanmış olması olduğunu belirtmektedir.

İklim değişikliğinin nedenleri doğal nedenler ve insan etkilerinden kaynaklananlar olarak iki kategoriye ayrılabilir (Reddy, 2015, s.18).

Söz konusu küresel iklim değişikliği, insan etkisi ile hızla artan sera gazlarının atmosfere salınmasına bağlı olarak doğal sera etkisini kuvvetlendirmesiyle Dünyanın ortalama yüzey sıcaklıklarındaki yükselişi ve iklimde meydana gelen değişimleri belirtir. Bu artış, fosil yakıt kullanımı, arazi kullanımında yaşanan değişiklikler, ormansızlaştırma ve sanayi aşamaları gibi insan faaliyetlerine bağlıdır (Meteoroloji Genel Müdürlüğü [MGM], 2021).

Doğal sera etkisi, dünya üzerindeki yaşam için gerekli olan ısıyı sağlar. Türkeş (2019, s. 469), Yerkürenin ortalama hava sıcaklığının, sera etkisinin olmadığı ortam koşullarına göre ortalama 33°C daha düşük olduğunu ve doğal sera etkisi sayesinde Yerküre'nin -18 °C olması gereken salım sıcaklığının, +15 °C olduğunun söylenebileceğini belirtmiştir.

İklim değişikliğine ilişkin en güncel bilgilere iklim değişikliğinin durumuna dair düzenli olarak raporlar yayımlayan IPCC üzerinden ulaşılabilmektedir.¹

Atmosfer, okyanus ve karanın ısınmasında insan etkisi kesindir (IPCC, 2021, s. 5). IPCC, 2014'te yayımladığı raporunda (AR5), 20'nci yüzyılın ortalarından günümüze kadar ortalama yüzey sıcaklıklarındaki yükselişin çoğunluğunun kuvvetli olasılıkla (% 95) antropojenik sera gazı salımlarındaki artış nedeniyle yaşandığı belirtilmektedir (MGM, 2021).

2011'den bu yana (AR5'te bildirilen ölçümler), atmosferdeki konsantrasyonlar artışını sürdürmüştür (IPCC, 2021, s. 5).

IPCC'nin son değerlendirme raporuna göre, emisyonları azaltmak için acil, hızlı ve büyük ölçekli bir önlem alınmadığı takdirde, ortalama küresel sıcaklığın 20 yıl içinde 1,5 santigrat derece (2,7 Fahrenheit) ısınma eşiğine ulaşması veya geçmesi muhtemeldir (Chestney ve Januta, 2021).

1.3. İklim Değişikliğinin Etkileri

Etkileri tüm dünyada gözlenen iklim değişikliği farklı bölgelerde farklı doğa olayları şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Başka bir ifade ile bazı bölgelerde aşırı yağış ve hava olayları gözlenirken bazı bölgelerde daha fazla ısı dalgası ve kuraklık yaşanmaktadır. Nitekim, Nijerya'da kuraklık şeklinde bir etki oluştururken Bangladeş'te aşırı yağış ve sel biçiminde etkisini gösterebilmektedir. Tüm bu etkilerin sıklığı ve yoğunluğunun önümüzdeki süreçte daha da artması beklenmekte ve zorlu iklim koşulları insanlığı bekleyen büyük bir tehlike olarak belirmektedir. Artan sıcaklıklar, deniz seviyesinin yükselmesi ve yağış düzenindeki değişiklik gibi başka faktörlere bağlı olarak iklim değişikliği, türlerin

¹ <https://www.ipcc.ch/>

görelî bolluğunu, neslinin tükenmesine yol açacak şekilde etkiler (Dursun, Kunt, Öztürk ve Vrenozî, 2015, s.53).

Kuraklık iklimsel değışkenliğin sonuçlarından birisi olarak olağan dışı bir hava ve iklim olayı ya da bir doğal afettir (Türkeş, 2012, s. 27). Kuraklık, doğanın gizli bir tehlikesi ve en büyük afettir (Öztürk, 2002, s. 62). İnsan ve faaliyetlerinin su kaynaklarına olan bağımlılığına bağılı olarak kuraklığın toplum üzerinde birçok etkisi bulunmaktadır. Uzun vadeli kuru hava sebebiyle oluşan nem azlığı, bitkiler, ormanlar ve su kaynaklarında eksilmeye yol açar ve böylece ciddi çevresel, ekonomik ve toplumsal problemler görülebilir (Öztürk, 2002, s. 62).

Su kaynaklarındaki değışiklikler dünya ve insan yaşamı üzerinde büyük bir etkiye sahip olabilir. Doğal afet olarak sel, iklim değışikliğine bağılı olarak giderek artan bir sorun haline gelmektedir. Yirminci yüzyılın başlarına kıyasla, ABD'nin çoğu bölgesinde hem daha güçlü hem de daha sık yoğun yağış olayları yaşanmaktadır. Aynı zamanda kuraklık da özellikle ABD'nin batısında daha yaygın hale gelmektedir (National Oceanic and Atmospheric Administration [NOAA], 2019).

1.5°C'lik bir artış genel olarak insanlığın yaygın ekonomik ve sosyal karışıklığa maruz kalmadan başa çıkabileceği en fazla artış olarak görülür. Kaydedilen 1.1 ° C'lik ısınma, feci hava koşullarının ortaya çıkması için yeterli olmuştur. 2021 yılında, ısı dalgaları Kuzeybatı Pasifik'te yüzlerce kişinin ölümüne neden olmuş ve dünya çapında artışa yol açmıştır. Sıcaklık ve kuraklık kaynaklı orman yangınları ABD'nin batısındaki tüm yerleşim yerlerini etkilemiş, Sibirya ormanlarından rekor seviyede karbondioksit emisyonları salınmasına yol açmış ve Yunan halkını feribotlarla evlerini terk etmek zorunda bırakmıştır (Chestney ve Januta, 2021).

İklimler ile insan ve faaliyetleri karşılıklı etkileşim içindedir. İklimler insan faaliyetlerinden etkilenirken insanlar da iklimden etkilenir. Küresel iklim değışikliğinin dünya ekonomisi ve sosyoekonomik yapısı üzerinde olumsuz etkisi ve küresel çapta ekonomik kayıpların meydana gelmesi kaçınılmazdır. Küresel iklim değışikliğinin sebepleri ve sonuçları itibarıyla uluslararası bir kimliği vardır. Zaman boyunca birçok küresel ısınma ve iklim değışikliği geçiren dünyamızın günümüzde yaşadığı iklim değışikliği ciddi bir tehdittir (Yergin ve Günsan, s. 291).

1.3.1. İklim Değişikliğinin Denizlere Etkileri

Atmosferdeki oksijenin en az yarısını üreten denizler karbondioksit miktarını ise tutarak azaltmaktadır. İnsanlara sürekli olarak gıda sağlayan denizlerin sağlığı insanların ve atmosferde yaşayan diğer türlerin sağlığıyla yakından ilişkilidir. Biyosferde yaşanan her değişim besin zincirinin en üstünde yer alan balinadan en altında yer alan bitkisel kökenlere sahip tek hücreli fitoplanktonlara kadar besin ağında bulunan her bir grubu etkilemektedir. Oksijen, Karbondioksit, Azot ve Fosforun atmosferdeki dolaşımı ile denizlerdeki dolaşımının birbirlerini tamamlayan süreçler olması nedeniyle iklim değişikliğinin karasal ekosistemdeki ve atmosferdeki etkileri denizlerde de gerçekleşir (Salihoğlu ve Öztürk, 2021, s. 70).

Artan sera gazı yoğunlukları nedeniyle Dünya sisteminde biriken fazla enerjinin büyük bir kısmı okyanuslar tarafından emilir ve böylece okyanuslar ısınır. Bunun sonucunda suyun termal genişmesi deniz seviyesinin yükselmesine neden olur. Deniz seviyesindeki yükselme eriyen buzlarla daha da artar. Okyanusun yüzeyi iç kısmından daha hızlı ısınır. Bu durum küresel ortalama sıcaklığın yükselişinde ve deniz ısı dalgalarının artan oranında görülebilir. Atmosferdeki karbondioksit yoğunluğu arttıkça okyanuslardaki karbondioksit yoğunluğu da artar. Okyanus asitlenmesi olarak bilinen bu süreç, okyanusun kimyasını etkileyerek suyun ortalama pH'ını düşürür. Bütün bu değişiklikler, açık deniz ve kıyı bölgelerinde çeşitli etkilere neden olmaktadır (World Meteorological Organization [WMO], 2021).

Deniz türleri ve ekosistemler artan okyanus sıcaklıklarından etkilenir. Artan sıcaklıklar mercanların beyazlamasına, deniz balıkları ve memeliler için üreme alanlarının kaybına neden olur (International Union for Conservation of Nature [IUCN], 2017a, s. 1). Bununla birlikte insanların okyanustan elde ettikleri faydaları da etkiler (IUCN, 2017a, s. 1).

Deniz sıcaklığındaki artış organizmaların metabolizmasını artırır. Ayrıca iklim değişikliği, özellikle kuzey ülkelerinde karadan su akışını da artırır. Bu etkilerin kombinasyonu ötrofikasyonun etkilerini ve potansiyel olarak oksijen tükenmesinden etkilenen alanları daha da artırabilir (Reker, Carvalho Belchior ve Christiansen, 2014, s. 13).

Yirminci yüzyılın ortalarından bu yana, okyanusların oksijen stoğunun yaklaşık %1 - %2'sini kaybettiği ve 700'den fazla kıyı sisteminin düşük oksijen seviyeleri bildirdiği tahmin edilmektedir. Bu düşük oksijenli bölgeler bazen “ölü bölgeler” olarak adlandırılır. Tüm dünyada kıyı sularında, yarı kapalı ve açık denizlerde meydana gelen okyanus deoksijenasyonunun oluşmasındaki en önemli itici güçler; tarım, kanalizasyon ve fosil yakıtların yakılmasından kaynaklanan suyun aşırı gübrelenmesidir. Küresel ısınma da okyanus deoksijenasyonunun oluşmasında giderek daha önemli hale gelen bir faktördür. Isınan su daha az oksijen tutar ve soğuk suya göre yoğunluğu daha azdır. Su ısındıkça soğuk su katmanlarının üzerinde tabakalaşma eğilimine girer. Kuzey Kutbu ve Antarktika gibi bölgelerde eriyen buzlar deniz suyundan daha az yoğunluktadır. Bu buzların erimesi yüzey sularına katkı sağlar. Tabakalaşmanın net etkisi, dip suları yeterince havalandırılmayacak şekilde dip ve yüzey sularının karışımını azaltmaktır (Limburg, 2020, ss. 24-25). Dünya çapındaki kıyı ve okyanus sularının deoksijenasyon sorunu, özellikle iklim değişikliği, tarımsal akıntı ve insan atığı girdileri sonucunda son yıllarda daha da kötüleşti (Isensee vd, 2015, s. 30).

Deniz seviyesindeki yükselme, milyonlarca insanın potansiyel yerinden edilmesi de dahil olmak üzere insanları birçok yönden etkileyecektir. Nüfusun göçü ve kıyı alanlarının kaybı, muhtemelen arazi ve kaynak kullanımında iklim değişikliğine daha fazla olumlu geri bildirim oluşturma potansiyeline sahip değişikliklere yol açacaktır (Reid, 2008, s. 10). Bu yükselme üç ana nedene dayanmaktadır. Birkaç özel durum haricinde ısınan cisimler genişir. Okyanusların ortalama derinliği yaklaşık 3,5 kilometredir. Bu nedenle suyun sıcaklığının az bir oranda artması bile su seviyesinin önemli ölçüde artması demektir. İkinci ana neden, başlıcaları Grönland ve Antarktika'da bulunan kara üzerindeki buzulların erimesidir. Bu bölgelerin yanı sıra diğer bölgelerde bulunan buzulların erimesi de deniz seviyesinde yükselmeye neden olur. Üçüncü ana neden ise karalar üzerindeki suyun kaybıdır. Söz konusu kayıp, yeraltı sularının tarımda fazlaca kullanımı, Aral Gölü gibi büyük göllerin sulama amacıyla kullanımı ya da buharlaşması, kutuplara yakın bölgelerde bulunan karın azalması sebebiyle olabilir (Kurnaz, 2019, s. 320).

Okyanus asitlenmesi, atmosferde artan antropojenik (insan kaynaklı) karbondioksit konsantrasyonlarının doğrudan bir sonucudur. Okyanus her yıl atmosferden gelen tüm antropojenik emisyonların %25'inden fazlasını emer. Karbondioksit deniz suyunda çözündüğünde karbonik asit oluşturur ve böylece okyanusun pH'ını azaltarak, topluca

okyanus asidifikasyonu olarak bilinen bir dizi değişikliğe yol açar. Okyanus asitlenmesi, okyanus ısınması ve deoksijenasyon da dahil olmak üzere iklimle ilgili diğer stresörlerle paralel olarak gerçekleşiyor. Bu da genellikle “ölümcül üçlü” olarak anılan deniz ortamındaki – ısı, asitlik ve oksijen kaybı – iklim değişikliği baskıları dizisini tamamlar. Bu stresörler arasındaki etkileşim genellikle kümülatif hatta çoğaltıcıdır, bireysel etkilerinin toplamından daha şiddetli birleşik etkilere neden olur (International Union for Conservation of Nature [IUCN], 2017b, s.1).

Asidifikasyon deniz yaşamına karşı çeşitli biçimlerde etkide bulunur. Örneğin, kalsiyum karbonattan kabuklar oluşturan deniz organizmaları, deniz suyunun pH'ı düştükçe kabuklarını veya iskelet materyallerini oluşturmakta daha fazla zorlanır. Bu sebeple, deniz suyu pH seviyelerinde antropojenik etkilerin eksilmesi tüm deniz ekosistemlerine etki edebilir (European Environment Agency [EEA], 2015).

1.3.2. İklim Değişikliğinin Diğer Etkileri

İklim değişikliği tarım, hayvancılık, enerji, turizm gibi birçok sektörde etkisini göstererek toplumların yaşam biçimini değiştirebilmektedir. Özellikle birbiriyle yakın ilişki içinde olan alanlarda zincirleme bir reaksiyona neden olabilen iklim değişikliğinin, yol açabileceği olumsuz etkilerinin azaltılabilmesi için birey ve toplumlarda çevre koruma bilinci ve farkındalığının yerleşmesi büyük önem arz etmektedir.

Şiddetlenen ve artan doğal afetler ülkelere önemli ekonomik maliyetler getirirken iklim değişikliği aynı zamanda ekonomideki sektörleri de olumlu ve olumsuz açıdan etkilemektedir. Olumsuz etkilenen sektörlerin başında tarım sektörü gelir (Başoğlu ve Telatar, 2013, s. 22).

Tarım sektörünün özellikle yağış rejimi ile olan sıkı bağı bu zincirleme etkiye örnek oluşturur. Yergin, H. ve Günsan N., bir bölgede iklim değişikliği nedeniyle kuraklığın tarımsal hayatı olumsuz etkilediğinde o bölgeden başlayan göç hareketinin tüm insanlığın sorunu olabileceğini ifade etmiştir (s. 293). İklim mülteciliği tanımı altında yer alan bu göç hareketi, insanları ülkelerinden ayrılmaya, iltica ve korunma taleplerinde bulunmaya zorlayacaktır.

İklim değışikliğı tarım sektörünü etkilemekle birlikte tarımsal faaliyetlerden de etkilenir. İklim değışikliğı sonucunda, tropikal ve subtropikal bölgelerde meydana gelen olağandışı sel ve kuraklıklar tarım faaliyetlerini olumsuz bir şekilde etkilerken, ılıman bölgelerde ürün yetiştirme sezonunun uzunluğu artarak tarımsal üretimi artırması beklenir. Kurak bölgelerde ise, artan ısınmanın neden olduğu çölleşmeye bağı olarak tarımsal üretim azalmakta ve hatta yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalmaktadır. İklim değışikliğinin tarım sektörü üzerindeki etkileri; gıda güvenliği, kalkınma ve uluslararası ticaret konularında belirgin hale gelmektedir. Tarımın aynı zamanda ekonomik bir faaliyet olması sebebiyle, iklim değışiklikleri sonucu meydana gelen üretim eksikliği veya fazlalığı ekonomik dengeleri önemli oranda etkilemektedir (Bayraç ve Doğan, 2016, s. 34).

Küresel ısınmaya bağı olarak artan sıcaklıklar, kuzey bölgelere doğru tarım ürünleri rekoltesinin artmasına ve böylece ticaretin bu bölgelerde artışına yol açar. Rusya, Ukrayna, Kanada, Kazakistan ve Kuzey AB ülkeleri başta olmak üzere kuzeyde yer alan ülkelerde tarım ürünler rekoltesinde yaşanan artış küresel ısınmaya bağlanır. Dolayısıyla uluslararası denizyolu tarımsal ürün taşımacılığı faaliyetlerinin bu bölgelerde artış göstereceğı ve özellikle dökme yük taşımacılığı ile ilgilenen armatör firmaların küresel ısınmayı dikkate alarak kuzey bölgelere doğru stratejik planlamalar yapmalarının rekabet bakımından avantajlı olacağı kanısına varılmaktadır (Fışkın ve Zorba, 2016, s. 276).

Avrupa'nın kuzey ülkelerinde tahıl üretiminde önemli bir artışın yaşanması gibi dünyanın bazı bölgelerinde tarım ürünleri iklim değışikliğinden yararlansa da iklim değışikliğı nedenli zarara uğrayan tarım ürünleri sayı ve çeşit bakımından daha fazladır. Örneğin, Avrupa'nın güney kesimlerinde, özellikle buğday veriminde gelişen teknolojilere rağmen kayda değer bir artış olmayarak yer yer düşüşler yaşanmıştır (Kurnaz, 2019, s. 120).

İklim değışikliğinin tarımı etkilemesiyle birlikte tarımsal faaliyetler de iklim değışikliğine etkide bulunur. Aşırı sıcaklıklar toprakta zararlı mikroorganizmaların üremesine sebep olur ve fotosentezi yavaşlatır. Dolayısıyla bitkilerin büyümelerinde ve dölleme yeteneklerinde azalma görülür. Aşırı sıcaklıklar sonucunda bahçe ve orman gibi yeşil alanlarda yangınlar, toplu ağaç kurumalarının yanı sıra hastalıklarda yayılmalar da yaşanır. Aşırı yağışlar ise topraktaki su doygunluğunun artmasına ve oksijen miktarının azalmasına yol açar. Aşırı yağışlar sonucunda gerçekleşen nem artışı, bitkilerde böceklenmeye ve hastalıkların artmasına neden olur. Enerji tüketimi, hayvan yetiştirme,

çeltik üretimi, gübreleme ve ilaçlama gibi tarımsal faaliyetler sonucunda ortaya çıkan çeşitli sera gazları iklim değişikliğine neden olan başlıca faktörlerdendir (Bayraç ve Doğan, 2016, s. 34-36).

İklim değişikliği ile hayvancılık arasında karşılıklı bir etkileşim olduğunu söylenebilir. Hayvan kaynaklı sera gazları iklim değişikliğini etkilemekte ve değişen iklimden olumsuz olarak etkilenmektedir (Dellal, 2008; Görgülü ve ark., 2009'dan akt. Sarıözkan ve Küçükoflaz, 2020, s. 256).

Maurya'nın 2015'te yaptığı çalışmaya göre gelişmekte olan ve en az gelişmiş ülkelerin çoğunda, nüfusun çoğunluğu hala hayvancılığın önemli olduğu tarım sistemleri ile ilişki içindedir. Hayvancılık, ekonomik bir değer olarak hem sosyal hem de kültürel öneme sahip olduğu bu tür ekonomilerde birden fazla rol oynar. İklim değişikliği hayvancılığı doğrudan ve dolaylı olarak etkileyebilir.

Doğrudan Etkiler:

- Vektör kaynaklı hastalığın yayılmasına ve yeni hastalıkların ortaya çıkmasına neden olabilecek değişken yağışlar veya sıcaklık yapıları,
- Yeni hastalık bulaşma modellerinin oluşması.

Dolaylı Etkiler:

- Ekinler için iklim koşullarının değişmesinden dolayı yem kaynaklarındaki değişim,
- Yem, su ve alan için artan rekabet (s. 42).

Hava düzeni ve iklimdeki değişikliklere sıkı sıkıya bağlı olan insan sağlığı iklim değişikliğinden doğrudan ve dolaylı olarak etkilenebilir. Sıcaklık ve yağış değişimlerinin beraberinde sıcak hava dalgaları, taşkın ve seller, kuraklıklar ve yangınlar da insan sağlığını doğrudan etkiler. İklim değişikliğinin insan sağlığına olan dolaylı etkileri olarak ise kuraklık sebebiyle yaşanan tarımsal ürün kaybı, vektör hastalıkların yayılması gibi ekolojik açıdan bozulmalar ve kuraklığın uzun sürmesi neticesinde gerçekleşen göçler benzeri toplumsal olaylar örnek verilebilir (Kurnaz, 2019, ss. 288-289).

Turizm, gelişmekte olan ekonomilerde büyüme kaydeden ve yoksulluğun azaltılmasına katkıda bulunan konumda yer alarak iklim değişikliğinden hem etkilenen hem de iklim değişikliğini etkileyen bir sektördür (Dereli, Boyacıoğlu ve Terzioğlu, 2019, s. 1231). Birçok turistik bölgeye olan ilginin aşırı ısınma ve kuraklık nedeniyle yitirilmesine, buzulların erimesi nedeniyle yükselen deniz seviyesinin, birçok turistik sahil bölgesine zarar vermesi ve hatta bu kıyı bölgelerinin ortadan kalkmasına neden olabileceği iklim değişikliğinin turizme olan beklenen etkileri arasındadır. Aşırı ısınma yaz turizminin yanı sıra yeterli kar miktarına ulaşılamaması durumunda kış turizmine karşı da bir tehdit oluşturmaktadır. Küresel ısınmanın mevsimler üzerinde yer ve süre değişikliğine sebep olması ile destinasyonlar ve turizm çeşitleri önemli şekilde farklılık gösterecek hatta bazı bölgelerde turizmin bitmesine neden olacağı görüşleri bulunmaktadır. Küresel iklim değişikliği, yaklaşık kırk farklı sektörle bağlantısı bulunan turizm üzerinde doğrudan etkilere neden olmakla birlikte bu sektörlerde meydana gelecek zararlardan da etkilenerek ciddi anlamda dolaylı etkilere de yol açacaktır (Gülbahar, 2008, ss. 161-162).

Yaşanan iklim değişikliğine bağlı olarak turistik gemilerin Svalbard gibi kuzey bölgeleri daha uzun zaman aralığında ziyarette bulunabileceği ve dolayısıyla iklim değişikliğinin bu bölgenin ekonomik faaliyetlerinde etkili olacağı tahmin edilmektedir. Ancak buzul erimesi nedeniyle kopan buzdağı parçalarının artan sıklığı bölgeye ulaşım konusunda zorluklar oluşturmaktadır (Eskeland ve Flottorp, 2006, s. 86).

Toplam emisyonların yaklaşık olarak üçte ikisini enerji sektöründen kaynaklanan sera gazları oluşturur. İklim değişikliği ile mücadelede düşük karbonlu ekonomiye geçişin önem kazanmasına karşın bu geçiş fosil yakıtlar ile faaliyet gösteren ülke ve endüstrilerin tepkisini çekmektedir. Bir diğer taraftan ise iklim değişikliği ile mücadele yeni ekonomik kazanımları gündeme getirmekte; karbonsuzlaştırma önerileri desteklenmektedir (Topçu, 2018, s. 115).

Bu sektörlerde meydana gelebilecek olumsuz etkiler, ekonomik büyüme, kalkınma, istihdam ve milli gelir gibi makro ekonomik göstergeleri etkileyebilir (Yergin ve Günsan, s. 293).

İklim değişikliğinin etkisine bağlı olarak son zamanlarda sıkça gündeme gelen ve gelmeye devam edecek bölgelerden olan Arktik bölgesi, yakın gelecekte küresel rekabetin ve güç çatışmasının merkezlerinden biri olabilir (Küçük, 2020, s. 1).

Bölgedeki enerji kaynaklarıyla birlikte buzulların erimesine bağlı olarak oluşacak yeni deniz rotaları dünya ticaretindeki çekişmeli alanları da gündeme getirir. Bölge, enerji kaynakları, ticaret yolları, madenler, turizm, balıkçılık, bilimsel keşif olanakları ve kontrol noktaları gibi fırsatlar ile giderek daha fazla önem kazanmaktadır (Küçük, 2020, s. 1)..

Yalnızca Arktik'teki buzulların erimesi dahi sebep olacağı çevresel felaket nedeniyle dünya için oldukça yeterli bir kaygı oluşturur. Çünkü Arktik'teki buzulların erimesi nedeniyle deniz suyu seviyesinin yükselmesi, ekolojik dengenin zayıflaması ve zararlı gazların ortaya çıkıp atmosfere karışması insanlığın tümü üzerinde etkili olabilir. Diğer taraftan sert bir iklime sahip oluşu ve buzullarla kaplanmış olması sebebiyle elverişsiz olan Arktik bölgesi giderek yeni fırsatlara da imkân tanır. Dolayısıyla çevresel sonuçların yanında bölge devletlerinin ekonomik faaliyetleri bakımından istihdam imkanlarının oluşturulması, bölgeye yerleşimin tesis edilmesi, düşük enerji maliyetleri ve yeni ticaret rotalarının ortaya çıkması ekonomik faydalar olarak dikkat çekmektedir (Küçük, 2020, s. 3).

Küresel ısınmanın etkisiyle Arktik bölgesinde bulunan buzullar eriyerek bölgedeki buz seviyelerini azaltmakta ve buna bağlı olarak buzullar kırılabilir ve eriyebilir duruma gelmektedir (Tseng ve Cullinane, 2018, s. 422). Yaşanan bu değişim sayesinde ticari gemilerin seyri bakımından Arktik Rotası, mevcut Hint Okyanusu-Kızıldeniz-Süveyş Kanalı-Akdeniz-Cebelitarık Rotası'na kıyasla mesafe yönünden önemli oranda fayda sağlayacaktır. Arktik Rotası üzerinde deniz haydutluğu gibi tehditler söz konusu olmayıp sağlanacak yakıt tasarrufu ile kanal geçiş ücreti de içinde olan nakliye ücreti ve süresi de minimum seviyeye gelecektir. Ancak bu rotayı kullanacak gemiler birtakım operasyonel sorunlar ile karşılaşacaktır. Bu sorunlar; buzkıran gemisine duyulan gereksinim, gemi süratinin buzkıran gemisi süratine indirgenmesi zorunluluğu ve en önemlisi ise büyük konteyner gemilerinin su çekimine uygun olmayan bazı buz rotalarındaki derinlikler vb. Tüm bunlara ek olarak diğer gemi tipleri ile karşılaştırıldığında buz sınıfına giren gemilerin inşa ve işletme maliyetleri daha fazladır (Oral, 2021, s. 3)..

İklim değişikliğinin negatif etkileri kapsamında yaşanacak olan sıcaklık artışına bağlı olarak tarım, balıkçılık ve enerji sektörlerinde olumsuzluklar yaşanabilecek, soğuk taşınması gereken yükler için yüksek enerji tüketimine gerek duyulacak ve iç sulardaki su seviyesinin düşüşüne bağlı olarak seyir engeli ile karşılaşılacaktır (Oral, 2021, s. 4).

King's College London'da iklim bilimcisi olan IPCC'nin ortak yazarı Tamsin Edwards, iklim değişikliğinin bazı yönlerine artık bağlı olduğumuzu ve bunların bazılarının yüzlerce ila binlerce yıl geri döndürülemez olduğunu belirtmiş olup konuya ilişkin olarak ayrıca ısınmanın ne kadar çok sınırlanırsa bu değişikliklerin de o kadar fazla önlenilebileceğini veya yavaşlatılabileceğini vurgulamıştır. Ancak IPCC'nin son raporunda, iklim değişikliğini yavaşlatmak için bile dünyanın zamanının tükendiği belirtilmektedir (Chestney ve Januta, 2021).

İklim değişikliğinin etkileri arttıkça, daha etkin yanıt verme yönündeki kamuoyu baskısı da artacaktır. Bunun muhtemelen hangi davranışların toplum tarafından kabul edilebilir olarak görüldüğü üzerinde bir etkisi olacaktır. Sonuç olarak, halihazırda yasal olan bazı davranışların gelecekte yasadışı hale gelmesi veya cezaların artması muhtemeldir (United Nations Office on Drugs and Crime [UNODC], 2022, ss 27).

İklim değişikliğinin şiddeti ülkelerin kırılganlık durumuna göre de farklılık gösterebilir.

Ülkelerin iklim değişikliğine ve diğer küresel sorunlara karşı kırılganlığını ve dayanıklılığı artırmaya ne derece hazır olduğunu özetleyen ND-GAIN Ülke Endeksi sıralamasına göre Türkiye 192 ülke arasında 52. sırada yer almaktadır. Kırılganlık (vulnerability) konusunda 38. Sırada, hazır olma (readiness) konusunda ise 62.sırada yer almaktadır. Endekse göre Türkiye, adaptasyon zorlukları yaşayan fakat uyum sağlamak için iyi konumda olan bir ülkedir (The Notre Dame Global Adaptation Initiative [ND-GAIN], 2022).

Azaltma ve uyum, antropojenik küresel ısınma ve iklim değişikliğine yönelik mücadelede yer alan iki önemli yaklaşımdır. Azaltmanın hedefi; insan kaynaklı iklim değişikliğini önlemek veya iklim değişikliğinin yavaşlatılabilmesi için gereken tedbirlerin alınmasıdır. Uyum ise; toplum ve ekonomilerin küresel iklim değişikliğinin potansiyel etkileri bakımından hazırlıklı olmasını hedefleyen uyum politikalarını içerir (Dessler ve Parson'dan akt. Doğan ve Tüzer, 2011, s. 159).

Uyum yaklaşımına bir örnek olarak, Türkiye'nin İklim Değişikliği Uyum Stratejisi ve Eylem Planı 2011-2023 hedeflerinden biri olan "Hedef 2.7. Deniz ve kıyı alanları yönetimi

çerçevesine iklim değişikliğine uyumun entegre edilmesi” (T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2012, s. 45) verilebilir.

1.4. Güvenlik Kavramı

Geniş sınırları nedeniyle farklı şekillerde yorumlanan güvenlik kavramı, literatürde yer almaya başlamasından itibaren birçok kişi ve akımlarca tanımlanmıştır.

Cicero ve Lucretius tarafından batı geleneğinde zihnin felsefi ve psikolojik durumunu anlatan anlamında başta “securitas” olarak yaratılmış olan güvenlik kavramı, 1. yüzyıldan sonra ise “Pax Romana” bağlamında başlıca bir siyasi kavram olarak kullanılmıştır (Brauch, 2008, ss. 2-3).

“Güvenlik, evrensel ve nesnel bir kavram değildir.” (Heywood, 2011, s. 293).

“Güvenlik sosyal bilimlerde genel çerçeve ve boyutlara tekabül eden, bireylere, konulara, toplumsal adetler ile değişen tarihsel şartlara ve durumlara uyarlanan temel bir kavramdır.” (Brauch, 2008, s. 2).

Brauch’a göre barışla yakından ilgili olan, ulus devlet, devlet üstü ve devlet dışı aktörler bakımından olağanüstü tedbirlere ihtiyaç duyulan değer ve hareket amacı olan kavram, büyük çaptaki kamu harcamalarını da meşrulaştırmak amacıyla kullanılmıştır. Güvenlik daima bir bağlamla ilgilidir, bağımsız bir anlam taşımamaktadır. Belirli bireysel veya toplumsal değer sistemiyle ve bu sistemlerin uygulanır duruma getirilmesiyle ilgilidir (Brauch, 2008, s. 2).

Giddens ise güvenlik kavramı için “belirli tehlikeler grubunun önlendiği ya da en aza indirildiği bir durum” tanımını yapar (Giddens, 2012, s. 37).

Nesnel anlamda güvenlik, edinilen değerlere yönelik tehdidin olmamasını, öznel açıdan ise bu tür değerlere karşı saldırı olacağı korkusunun taşınmamasıdır (Wolfers, 1962’den akt. Buzan, 1983, s. 216).

Güvenlik olgusu birey, toplum ve devletleri içeren bir yapıdadır. Küreselleşme ile sürekli bir anlam genişlemesine uğrayan bu olgu, sosyal, siyasi, ekonomik vb. birçok yönü bulunan zaman, mekân ve koşula göre biçimlenen çok boyutlu bir kavramdır.

Terim konusunda modern anlamda ciddi tartışmalar bulunmaktadır. Çoğunlukla temel değerlere yönelik tehditlerden uzak olunması noktasında uzlaşma olsa da “ulusal”, “uluslararası” veya “bireysel” olarak yapılan sınıflandırma farklı varyasyonlar doğurmaktadır (Baylis, 2008, s. 73).

1.5. Güvenlik Kavramının Tarihsel Gelişimi

Güvenlik, uzun yıllar boyunca ulusal güvenlik ile eş değer olarak ele alınmış ve güvenliğin sağlanması askeri yaklaşım ile mümkün görülmüştür. Zamanla uluslararası sistemin gösterdiği değişiklik, kavramın şekillenmesinde etkili olmuştur. Küreselleşme ile tehditlerin öngörülemeyen hale gelmesi ise kavramın daha komplike bir hal almasına yol açmış ve kavramın yeniden tanımlanma gerekliliğini göstermiştir.

Kavram, realist akım tarafından özellikle Soğuk Savaş yıllarında askeri yönden tanımlanan ulusal güvenlik odağında ele alınmıştır. Bu dönemin son bulması ve iki kutuplu sistemin dağılmasıyla küreselleşmenin ön plana çıkması neticesinde yeni güvenlik alanları ortaya çıkmıştır (Baylis, 2008, s. 73; Kocatepe, 2018, s. 342).

1980’li yıllarla beraber güvenlik gündeminde yeni kavramlar ve konularla karşılaşıldı. Bu dönemde güvenlik kavramını yeniden tanımlamaya çalışan isimler ise Richard Ullman ve Barry Buzan’dır (Erdem, 2016, s. 258).

Kopenhag Okulu düşünürlerinden olan Barry Buzan 1983 yılında yayımladığı “Halklar, Devletler ve Korku” isimli kitabında klasik askeri odaklı güvenlik anlayışına eleştirilerde bulunmuştur. (Kalkan Küçüksolak, 2012, s. 204).

Buzan’a göre güvenlik tanımı çok dar anlamda yapılmış olup tanımın askeri odaklı güvenlik anlayışı dışında halkın yaşantısına etkide bulunan ve önceden güvenlik gündemi kapsamına alınmayan alanları içerecek şekilde genişletilmiş güvenlik kavramını ileri sürmüştür (Kalkan Küçüksolak, 2012, s. 205).

Buzan güvenliğin beş esas boyutu olduğunu öne sürer. Bunlar:

- Askeri,
- Siyasi,
- Ekonomik,
- Sosyal ve
- Çevresel Boyuttur (Buzan, 1983, ss. 19-20).

Buzan'a göre güvenlik, devletlerin ve toplumların tehditten kurtulma arayışı ve düşmanca gördükleri güçlere karşı bağımsız kimliklerini ve işlevsel bütünlüklerini koruyabilmesi ile ilgilidir (Buzan, 1991, s. 432).

Richard Ullman (1983), güvenliğin acil askeri tehditler dışındaki tehditleri içerecek şekilde yeniden tanımlanmasını savunmuştur. Sadece askeri tehditlere odaklanmak, potansiyel olarak daha tehditkâr tehlikeleri ihmal etmenin yüksek fırsat maliyetini taşır. Askeri olmayan tehditleri ulusal güvenlik kavramına dahil etmenin mantıken zor olduğunu kabul eden Ullman aynı zamanda gelişmekte olan ülkelerdeki nüfus artışı ve buna eşlik eden kaynakların kontrolü için yaşanan rekabet ve sınıraşan göç gibi konuların ciddi çatışmalara yol açabileceğini ileri sürer. Ullman, fosil yakıtlar başta olmak üzere azalan kaynakların gelecekteki çatışmaların muhtemel bir kaynağı olacağını öne sürmüştür (Dabelko ve Dabelko, 1993, s. 4).

1.6. Uluslararası Güvenlik Yaklaşımları

1.6.1. Geleneksel Güvenlik Yaklaşımları

Tarihsel süreç içerisinde dönemin koşullarına göre ortaya çıkan tehditler çerçevesinde şekillenen güvenlik kavramı, uluslararası ilişkiler disiplininin kuramsal perspektiften çalışma alanı olan uluslararası teoriler bakımından da değişim göstermektedir.

İdealizm, realizm ve neo-realizm kuramları geleneksel güvenlik kuramlarındandır ve bu kuramlarda güvenlik ağırlıklı olarak devlet düzeyinde ve pozitivist yöntem ile çalışılmıştır (Karabulut, 2021, s. 75).

İdealist görüşün ortaya çıkışı, 18. yy ile birlikte uluslararası güvenliğin ve barışın sağlanması, çatışmaların önüne geçilmesi görüşlerine dayanır. İdealizm, uluslararası sistemin anarşik yapısını kabul etmekle beraber çatışma ve savaş durumlarının önlenmesi için çözüm önerilerinin ileri sürülmesi ve iş birliği sağlanmasının önünde bir engel olmadığını savunur (Haser, 2018, s. 22).

Realist görüşe göre ise güvenliğin temel unsuru devletlerin bekası ve ulusal çıkarların sağlanmasıdır. Realist teoriye göre bu amaçların gerçekleşmesi adına kullanılan temel araç da askeri güçtür. Realistler askeri güç/ulusal güvenlik konularını ‘yüksek politika (high politics)’ olarak belirtirken ekonomi, kalkınma, çevre ve insan hakları gibi konuları ise ‘alçak politika (low politics)’ olarak ifade etmekteydi (Erdem, 2016, ss. 257-258).

Westphalia Antlaşması (1648) sonrasında gelişen devlet anlayışı ve uluslararası yapı, Soğuk Savaş döneminde ana güvenlik değişkenlerini oluşturmuştur. İdealizmin yeni dünya savaşını öngörememiş oluşunun, döneminin gerçeklerini yakalayamayışının ve idealist kuramın ütopyacı karakterinin güç unsurunu ön plana çıkaran Realizmin tezlerini kuvvetlendirmesine sebep verdiği söylenebilir (Özdoğan, 2019, s. 8).

Neorealistlerin güvenlik anlayışını realizmden farklı kılan ve klasik güvenlik terminolojisini genişleten bir yönü olarak ekonomik faktörleri analizlerine katma istekleri verilebilir (Sandıklı ve Emekliler, 2011, s. 11). Neorealist düşünürlerden Kenneth Waltz ve John Mearsheimer güvenlik ya da güvensizliğin büyük oranda uluslararası sistemin yapısından kaynaklandığını belirtir (Baylis, 2008, s. 72).

1.6.2. Yeni Güvenlik Yaklaşımları ve Kopenhag Okulu

Güvenlik olgusu, uzun yıllar boyu devlet merkezli ve askeri tehdit odaklı bir kavram olarak indirgendiği anlamından, zamanla değişime uğrayan uluslararası ilişkiler ortamında, soyutlanmaya başlayan artık daha geniş bir perspektifte ele alınmaktadır.

Güvenliği yalnızca askeri tehditlerin tespiti ve ortadan kaldırılması olarak tanımlamayan “yeni güvenlik” anlayışı artık daha çok yerde kabul ediliyor. Bu yaklaşım, güvenlik politikasının amacının savaşların önüne geçmekle birlikte toplumun mutluluk ve refahını sağlamak olması gerektiğini savunur (Bilgin, 2010, s. 72).

Küreselleşme ve teknolojik gelişmeler gibi pek çok faktör geleneksel güvenlik anlayışından yeni güvenlik anlayışına geçişte etkili olmuştur. Yeni tür düşünce ve yaklaşımların da etkili olduğu bu geçişte Barry Buzan öncülüğündeki Kopenhag Güvenlik Çalışmaları Okulu öne çıkar (Karabulut, 2021, s.63). Güvenlik kavramını askeri güvenlik, ekonomik güvenlik, siyasi güvenlik, toplumsal güvenlik ve çevresel güvenlik olarak beş ana sektör başlığında boyutlandıran Kopenhag Okulu askeri tehditlerin toplumlar için tek başına güvensizlik oluşturmadığını savunur. Okula göre diğer sektörlerdeki tehditler de bir güvensizlik kaynağıdır (Miş, 2011, s. 347).

Tarihsel olarak bakıldığında yeni güvenlik çalışmalarının ilk adımı, Soğuk Savaş döneminin, güvenliğe ilişkin olan dar tanımının dünya nüfusunun güvensizliklerini aktarmak konusunda eksik kaldığını ortaya koymaktır (Bilgin, 2010, ss. 73-74).

Soğuk Savaş sonrası dönemi takiben güvenlik alanında küresel çapta yaşanan ekonomik krizler, yasadışı veya kaçak göçmenler, başarısız devletler, medeniyetler çatışması, iklim değişikliği, siber terör gibi yeni tehditler ortaya çıkmakla birlikte güvenlik alanında değerlendirilmeyen birey güvenliği, toplumsal güvenlik ve çevre güvenliği gibi konular güvenlik alanı kapsamına alınmıştır. (Erdoğan, 2013, s. 266).

Eleştirel kuram, inşacı kuram, postmodernizm ve feminist kuram üzerinden yeni güvenlik anlayışı anlaşılabilir (Karabulut, 2021, s. 76).

Eleştirel teorisyenler güvenlik analizlerinin temeline devlet yerine bireyi alır. Çünkü onlara göre devletler farklı nitelikler taşımakla birlikte güvensizlik sorununun da bir parçasıdır ve devletlerin halkları için güvenlik de sağlayabileceğini tehdit kaynağı da olabileceğini belirtirler. Güvenliğin birey özgürleştirilmesiyle (human emancipation) sağlanabileceğini ifade ederler (Baylis, 2008, s. 81).

Soyut faktörler arasındaki kültür ve kimlik gibi etkenler, konstrüktivistler açısından güvenlik ve dış politika analizlerinde uzun zamandır dikkate alınmamış olan değiştirici ve dönüştürücü bir etkiye sahip unsurlardır (Ertem, 2012, s. 177).

Konstrüktivistler, dış politikanın temel yapısının sosyal bir nitelik taşıdığını ve bu nedenle bu yapının aktörlerin çıkarlarına da kimliklerine olduğu kadar şekil verdiğini ileri sürer (Ertem, 2012, s. 221).

Devletler için de bireyler gibi sahip olunan kimliğin yapısını korumak, güvenliğe ilişkin algıya şekil verir ve devletlerin temel çıkar tanımlarında “kimliğin korunması ve yayılmasının” da yer verilmesine yol açar. Kimlik ve güvenlik ilişkisinde, kimliğin güvenliği kadar önemli bir diğer etkileşime açık boyut ise aktörlerin güvenlik algısının, taşıdıkları kimliğin özelliklerinden bağımsız bir şekilde ortaya çıkamayacağıdır (Ertem, 2012, s. 221).

Postmodernistler güvenlik yaklaşımlarında modernizmin oluşturduğu dili sorunlu görerek bu dilin biz ve onlar, dost ve düşman gibi terimlerin algılarını keskinleştirerek ciddi bir güvenlik sorununa sebep olduğunu düşünür. Başta kapitalizm ve ulus devlet anlayışı olmak üzere ideoloji, din ve geleneksel kuramlar gibi kapsayıcı meta-anlatılar postmodernistler tarafından en önemli güvenlik sorunu olarak değerlendirilir (Karabulut, 2021, ss. 72-73).

Uluslararası güvenlikte devlet kavramına olan geleneksel vurguyu reddeden feminist düşünürler arasında önemli farklılıklar bulunmakla birlikte her biri, uluslararası güvenlik literatürünün erkek bakış açısıyla oluşturulduğu konusunda aynı görüştedir (Baylis, 2008, s. 81).

1.7. İklim Değişikliği ve Güvenlik İlişkisi

Soğuk Savaş Dönemi’nin sona ermesi ve küreselleşen dünya ile yeni güvenlik tehditlerinin ortaya çıkması, güvenlik kavramının kapsamını askeri boyutun ilerisine taşıyarak genişletmiştir. 1990’lı yıllardan itibaren çevresel sorunların da güvenlik tehdidi olarak değerlendirilmeye başlamasıyla güvenlik yeni bir boyut kazanmış ve özellikle küresel iklim değişikliğinin kuraklık, deniz seviyesinde yükselme, aşırı hava olayları, düzensiz yağış rejimleri gibi gerçekleşmekte olan fiziksel etkilerinin güvenlik açıklıklarına neden olabileceği değerlendirilmektedir.

İklim değişikliğinin hızının ve kapsamının önümüzdeki yıllarda dünyanın büyük bir bölümünün ekonomik ve siyasi istikrarına zarar verebileceğinin farkına varılmaya

başlanmaktadır. İklim değişikliği, su kıtlığı ve gıda güvensizliği gibi mevcut sorunları daha karmaşık ve içinden çıkılmaz hale getiren bir tehdit çarpanı haline gelebilir (Brown ve Crawford 2009, s. 1).

Sanayi Devrimi sonrasında, enerji arzındaki artış sebebiyle fosil yakıt kullanımının artması günümüzde yaşanan iklim değişikliğinin nedeni ve bu durumun asıl sorumlusu da sanayileşen insanın faaliyetleri olarak görülmüştür. Küreselleşme, neo-liberal politikalar, kalkınmacı ideolojiler ve nüfusun hızlı artışı gibi son yıllardaki gelişmeler çevresel tahribatı hızlandıran etkenlerden kabul edilmiştir. Geleneksel güvenlik anlayışında, alt düzey siyaset (low politics) kapsamında tartışılan çevre sorunları, değişen güvenlik anlayışının etkisinde ise üst düzey siyaset (high politics) kapsamına girmiştir (Karakoç ve Kovancı, 2019, s. 2).

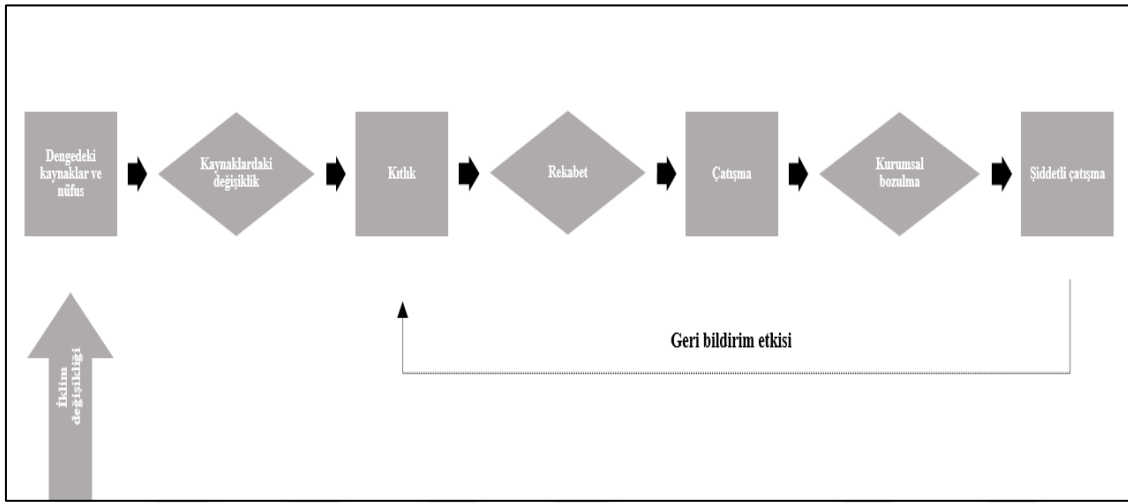
Ondokuzuncu yüzyıl sonlarında beliren sivil inisiyatifler çevre sorunlarına farkındalık kazandırılmasında öncül olmuştur. Sanayileşmenin Avrupa ve ABD’de gelişmesine bağlı olarak çevre sorunlarının da burada yoğunlaşması, toplumsal hareket bilincinin yüksek oluşu gibi sebeplerle çevreyi odak alan toplumsal hareketler genellikle Avrupa ve ABD’de ortaya çıkmıştır (Atvur ve Rüma, 2019, s. 2).

İklim değişikliğinin güvenlik boyutuna ilişkin uluslararası bir uzlaşa bulunmamaktadır. Konu farklı ülkelerde farklı açılırla ele alınır. Kimi ülkeler iklim değişikliğini insani güvenlik boyutunda değerlendirirken kimi ülkeler ise sorunu ülkelerarası göçte artışa neden olan boyutuyla ele almaktadır (Gönenç ve Kibaroglu, 2017, s. 9).

İklim değişikliği zayıf ve kırılgan devletlerin sayısını artırabilir, küresel ekonomik kalkınma için bir risk oluşturmakla beraber göçü tetikleyebilir ve insan haklarının çiğnenmesine sebep olabilir (Albayrakoglu, 2011, ss. 70-71).

İklim değişikliği kaynaklı göçün güvenlikle ilişkilendirildiği iki genel senaryo türü tanımlanabilir. Bunlardan birincisi, kıtlık-çatışma senaryosudur; bunu gösteren sistem diyagramı (Şekil 2.1.) Brown ve ark. (2007) ve Homer-Dixon (1991) ve Kaplan (1994) gibi erken dönem çevresel güvenlik araştırmalarına dayanmaktadır. Bu senaryoda, belli bir nüfus, geçim kaynakları ve ekonomik refah için belli bir dizi kaynağa bağımlıdır. Kritik kaynaklar grubu, nüfusa ve ortama göre değişiklik gösterecektir (McLeman , 2011, s. 25).

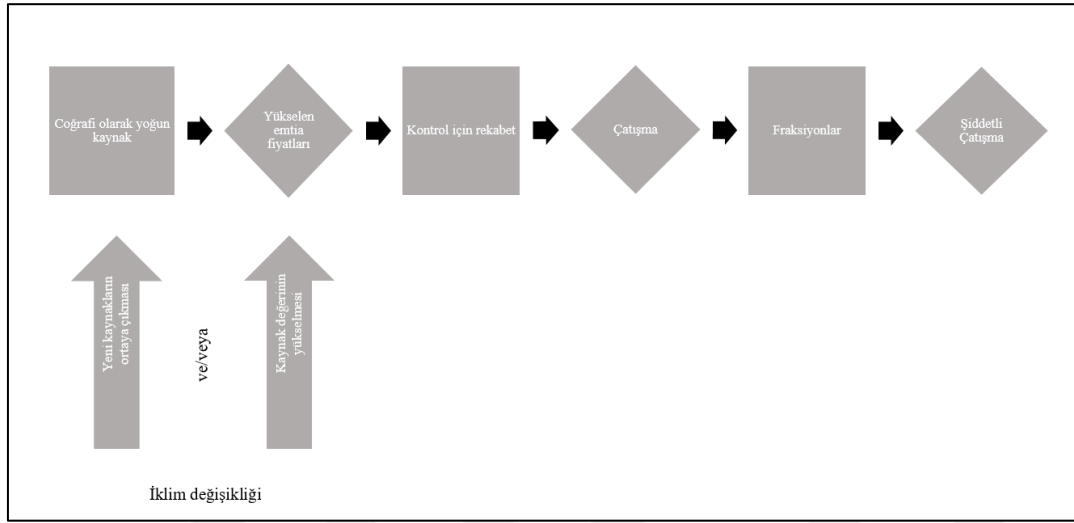
Kaynakların mevcudiyeti ve geçim kaynakları arasındaki denge, iklim değişikliğinin neden olduğu kaynak kalitesi, mevcudiyeti veya erişilebilirliğindeki azalma nedeniyle bozulabilir. Kritik kaynakların uzun süreli kıtlığı, etkilenen alandaki gruplar ve bireyler arasında rekabete yol açabilir. Bu rekabet, hız kesmeden devam etmesine izin verilirse, bölücü bir çatışmaya dönüşmekle birlikte kamu düzeninin ve kurumların bozulmasına ve sonunda şiddete yol açabilir. Şiddet ise kıtlık koşullarını ve kaynaklar üzerinde kontrol için rekabeti güçlendirerek bir geri bildirim döngüsü yaratacaktır (McLeman , 2011, s. 25).

Şekil 1.1. Kıtlık-Çatışma Hipotezi, (Brown ve ark., 2007’den uyarlayan McLeman, 2011, s. 26)

İkinci senaryo, elmas ve petrol gibi kaynaklara yönelik çatışmalar üzerine yapılan araştırmalara dayanan ve bazen “kaynak laneti” çatışmaları olarak adlandırılan bolluk-rekabet senaryosu olarak tanımlanabilir. Bu senaryo, kaynağı kontrol edenlerin, kaynağa erişebileceklerden ekonomik rant elde etmesini sağlayan coğrafi olarak yoğun bir kaynağın bulunduğu yerlerde ortaya çıkar. Söz konusu kaynağın değerini artıran dış talep ve piyasa fiyatları, özellikle tüm toplumsal grupların gelirleri paylaşmadığı devletlerde, kontrol için rekabeti tetikleyebilir. Rekabetin kurumlar aracılığıyla çözülmediği durumlarda, rekabet ve kontrol sorunları çözümlene kadar ayrılmaya ve şiddete doğru bozulma potansiyeli mevcuttur. İhtilafli kaynak bölgesinde yaşayanlar yaşam standartlarında hızlı bir düşüşe maruz kalmaktadır. Bu kişiler, şiddet kurbanı olabilir, yerlerinden edilebilirler ve başka bir yere göç etmekle şiddete katılmak arasında seçim yapmaya zorlanabilirler (McLeman , 2011, s. 26).

Bu senaryoda, iklim değişikliğinin etkilerinin dengeden çatışmaya doğru bir düşüşü uyarması iki şekilde gerçekleşebilir. Birincisi, coğrafi erişim noktalarını belirli kaynaklara yoğunlaştırarak veya piyasa fiyatlarını yükselterek söz konusu kaynakların değerini artırmaktır. İklim değişikliğinin bolluk-çatışma senaryosunu yönlendirmesi için ikinci bir olasılığı, üzerinde açıkça belirlenmiş yönetim mekanizmaları veya kontrol hakları olmayan yeni, daha önce erişilemeyen kaynakları ortaya çıkarmaktır (McLeman , 2011, s. 27).

Şekil 1.2. Bolluk-Çatışma Hipotezi (McLeman, 2011, s. 27)

Çevresel temelli çatışmalar hem bolluk hem de kıtlık koşullarından ortaya çıkabilir ve istikrarsızlık koşullarını güçlendiren göç sonuçlarını uyarabilir. Gelecekteki iklim değişikliğinin her iki çatışma türünün de potansiyel olarak ortaya çıkmasında, oynayacak bir rolü vardır (McLeman, 2011, s. 28).

İklim değişikliği konusu uluslararası siyasette artık bir güvenlik sorunu olarak BM ve bağlı kuruluşları, AB, ulus devletler, sivil toplum kuruluşları gibi birçok aktör tarafından ele alınmaya ve incelenmeye başlamıştır. İklim güvenliğinin, literatürdeki hakim yaklaşımlar incelendiği takdirde “ulusal güvenlik”, “uluslararası güvenlik”, “insani güvenlik” ve “ekolojik güvenlik” gibi farklı boyutlar odağında ele alındığı sonucuna varılmıştır. Referans nesnesindeki farklılığa bağlı olarak iklim güvenliğine yönelik farklı yaklaşımlar ortaya çıkmıştır (Karakoç ve Kovancı, 2019, s. 3).

İklim krizleri, güvenlik tehditlerinin etkisini artırarak devletlerin birliklerini ve askeri üslerini de riske atabilir. Ulusal güvenlik kapsamında gerçekleşmesi muhtemel olan bu

durum, küresel iklim değişikliğinin devletlerin ulusal güvenlik çıkarlarına yönelik önemli bir tehdit oluşturduğunu kanıtlar niteliktedir.

Öte yandan, deniz suyu seviyelerindeki yükselmenin sadece kıyısız toplulukları ve altyapı hizmetlerini değil aynı zamanda askeri üs ve kritik altyapıları da önemli ölçüde etkileyeceğine dair tartışmalar devam etmektedir. Özellikle deniz birlikleri açısından olası etkilerin analiz edilmesine ihtiyaç duyulmaktadır.

Kuzey Kutbu'nda yaşanmakta olan değişimin hızı, yeni ticaret güzergahları, turizm ile birlikte petrol ve doğalgaz kaynaklarının kullanımı gerginliğe yol açabilme ve rekabet oluşturabilme potansiyeli taşır. Söz edilen tüm gelişmeler bölgede bulunan askeri varlığın artışı ile sonuçlanabilir. Uluslararası arenada, iklim değişikliğine bağlı olarak gerçekleşen zorunlu göçler ve bu göçlerin uluslararası hukukta tanınması gibi göç etmek mecburiyetinde kalanların hem kendilerinin karşılaşma potansiyeli olan güvenlik konuları hem de göç ettikleri yerin güvenliğine olan etkileri gibi güvenlik kapsamına giren konular iklim değişikliğinin uluslararası güvenlik niteliğine değinir (Karakoç ve Kovancı, 2019, s. 5).

İklim değişikliği ve güvenlik arasındaki ilişki ile ilgili ulusal güvenlik söylemine en belirgin olan alternatif referans nesnesi insan güvenliği söylemidir. Başlangıçta 1994 UNDP İnsani Kalkınma Raporu aracılığı ile ileri sürülen bu söylem, güvenliği devletler yerine insanların refahı etrafında yönlendirmeyi amaçlar (McDonald, 2013, s. 46). İnsan güvenliği perspektifinin giderek önem kazanmasında, uluslararası sistem içerisinde meydana gelen sorunların devletler ile birlikte bireyler adına da güvensizlik oluşturması ve çeşitli tehditler içermesi, iklim değişikliği, su hakkı, gıdaya erişim gibi sorunların referans nesnesinin de bireyler olduğu kabulü etkili olmuştur (Ersoy ve Oğuz, 2021, s. 157).

Arktik Bölgesi'nde soykırım, iç çatışma, savaş gibi doğrudan şiddet içeren sorunlar yaşanmamaktadır. Dolayısıyla Arktik'te yaşanan insan güvenliği sorunları ile Ruanda, Somali, Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Suriye ve Libya gibi ülkelerde yaşanan insan güvenliği sorunları eş değildir. Arktik'in insan güvenliğine ilişkin tehditlerini çoğunlukla çevre sorunları oluşturur. Çevre sorunlarının başını ise bölgenin ekosistemine ve böylece yerli halkların yaşamlarına ve kültürlerine karşı doğrudan bir tehdit oluşturan iklim değişikliği çeker (Ersoy ve Oğuz, 2021, s. 163).

Günümüzde bireylerin güvenlik algı ve tanımları askeri güvenliğin ötesine geçmekle birlikte ekolojik güvenlik vurgulanır hale gelmiştir. Örneğin, bir İsveç yurttaşı olan Greta Thunberg askeri ve ekonomik güvenlik riskleri bakımından diğer birçok ülkenin yurttaşlarına kıyasla daha az olmasına rağmen, küresel ekolojik güvenlik için çaba göstermektedir. Böylece ekolojik güvenliğin küresel yönü daha etkili bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Ekolojik güvenlik, diğer güvenlik türleri ile karşılaştırıldığında küresel yönü en belirgin ve kaçınılmaz olandır (Atvur ve Rüma, 2019, s. 2).

Ulusal güvenlik ile ilişkili olan bu yaklaşım, ekolojik sorunların devlet içinde ve devletler arasında çatışmalara uygun ortam yaratabileceğini öngörür. Ekolojik bozulmayı var olan sosyal ve ekonomik eşitsizlikleri derinleştirerek çatışmayı artıran bir faktör olarak ele alan çalışmalar da bulunmaktadır. Örneğin, Suriye’de kuraklık ve kuraklığa bağlı gıda sorunu ve göçün de iç savaşa dönüşen toplumsal huzursuzluğun sebeplerinden gösterilmektedir (Atvur ve Rüma, 2019, s. 3).

1.8. İklim Değişikliği ve Güvenlik İlişkisine Yönelik Uluslararası İş Birliği

Küresel güvenlik açısından çözümünde acil eylemler gerektiren iklim değişikliğinin, önümüzdeki süreçte yol açacağı çevresel tahribat ve güvenlik sorunları uluslararası iş birliğini zorunlu kılmaktadır. Uluslararası iş birliği bakımından ise en etkili görülen aktörler uluslararası örgütlerdir.

Bu çerçevede, uluslararası örgütlerin iklim değişikliğine karşı olan tutumları değerlendirildiğinde özellikle siyasi bir aktör olarak AB, uluslararası arenada küresel iklim değişikliğine yönelik yaklaşımı ve politikalarıyla konuya verdiği önemle dikkatleri üzerine çekmektedir.

AB, uzun zamandan bu yana iklim değişikliği konusunda stratejiler belirlemekte ve icra etmektedir. Bu kapsamda enerji, ulaştırma, konut ve hizmet sanayi, tarım ve ormancılık, atık yönetimi sektörleri için yürütülen birçok AB Komisyon, AB Konseyi ve AB Parlamentosu kararı ve mevzuat mevcuttur. Hedef, düşük karbonlu ve iklim değişikliğine karşı dayanıklı olacak geçiş sürecine ilişkin politikaların Avrupa Birliği’nde iklim değişikliği ile ilgili tüm sektör politikaları ile entegre edilmesidir (Talu, 2019a, s. 4).

AB, yalnızca bölgesel değil aynı zamanda global olarak da iklim eylemleri bakımından konumunu “2050 itibariyle İklim-Nötr bir Avrupa için Uzun Vadeli Vizyon”u ile korumaktadır (Talu, 2019a, s. 4).

İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi ile uluslararası alanda atılan ilk ve en önemli adım ile dikkat çeken uluslararası kuruluşlardan biri olan BM, düzenlediği konferanslar ve yayımladığı raporlar ile konuya ilişkin bilimsel değerlendirmelerde bulunmakta ve çeşitli önlemlerin alınmasında etkili olmaktadır. Bu çerçevede BM, bilimsel veriler ışığında iklim değişikliği konusunda karar verici aktörlere yol göstermesi için IPCC’nin kuruluşunda etkili olmuştur. IPCC, BM Çevre Programı olan UNEP ve WMO tarafından 1988 yılında kurulmuştur.

Denizcilik sektörü bakımından dünya çapındaki kapsamlı düzenlemeleriyle bilinen BM’ye bağlı olarak faaliyetlerde bulunan IMO, küresel deniz taşımacılığı kaynaklı sera gazı emisyonlarını azaltma çalışmalarında bulunmakta ve bu kapsamda birçok küresel proje yürütmektedir.

IMO bünyesinde yer alan Deniz Çevresini Koruma Komitesi (MEPC), uluslararası denizcilik sektörü için önemli konuların görüşülüp kararların alındığı toplantılar düzenler. Bu toplantılarda, MARPOL Ek-VI’daki Değişiklikler, Hava Kirliliğinin Önlenmesi ve Gemilerin Enerji Verimliliği, Gemilerden Kaynaklanan Sera Gazı Emisyonlarının Azaltılması, Kısa Vadeli GHG Azaltma Tedbirleri ve Uluslararası Denizcilik Araştırma ve Geliştirme Kurulu (International Maritime Research Board-IMRB) Teklifinin Değerlendirilmesi başlıkları yer almaktadır (Deniz Ticaret Odası [DTO], 2022, s. 50).

Güvenlik ve savunma konularında üye ülkelerin iş birliğinde bulunduğu uluslararası askeri bir ittifak olan Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO) iklim değişikliğine 2010 Stratejik Konseptinde yer vermiş, 2014’te Yeşil Savunma çerçevesini kabul etmiştir. Lizbon 2010’dan bu yana ise Zirve Bildirilerinde iklim sorunları vurgulanmıştır. 23-24 Mart 2021’de NATO Dışişleri Bakanları NATO’nun İklim Değişikliği ve Güvenlik Gündemi’ni onaylamıştır (North Atlantic Treaty Organization [NATO], 2021).

14 Haziran 2021 tarihinde Brüksel’de bir toplantı için bir araya gelen liderler, toplantıyı Brüksel Zirve Bildirisi ile sonuçlandırmıştır. Zirve sonucunda iklim değişikliğini

“Müttefik güvenliğini etkileyen bir tehdit çarpanı” olarak tanımlayan liderler, iklim değişikliğinin dayanıklılığı ve sivil hazırlığı test ettiğini, planlamayı ve askeri tesislerin ve kritik altyapının dayanıklılığını etkilediğini belirtmekle birlikte operasyonlar için daha sert koşullar yaratabileceğini de ifadelerine eklemektedir (International Institute for Sustainable Development [IISD], 2021).

1.9. Deniz Güvenliği Nedir?

Devletlerin dünyaya açılımını ve entegrasyonunu sağlayan denizler önemli bir gıda ve istihdam gibi gelir kaynağı olmasının yanında ticaret ve turizm alanlarında ülkelerin ekonomik gücünü artırmaktadır. Dünya ticaretinin işleyişini sağlayan, dünya taşımacılığında en yüksek paya sahip olan denizlerin tehditlere açık yapısı güvenliğin sağlanmasını elzem kılmaktadır.

Deniz güvenliği teriminin evrensel olarak kabul edilmiş bir tanımı bulunmamaktadır. (UN, 2008, s. 15). Deniz güvenliği, terimi kimin kullandığına veya terimin hangi bağlamda kullanıldığına bağlı olarak farklı anlamlar taşımakta (Klein, 2011, s. 8) ve terimin anlamlandırılması konusunda algı, kilit bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır (Cook, 2020, s. 50).

Emniyet kavramına kıyasla yeni bir kavramsal kelime olan güvenlik, emniyetten farklı olarak kişilerin veya tesislerin tehditlere karşı korunmasını vurgular. Deniz emniyeti konusunda uluslararası hukuk açısından tatmin edici adımlar atılmış ve gerekli tedbirler alınmış olsa da "deniz güvenliği" kavramı için aynı şeyleri söylemek henüz mümkün değildir. IMO, çeşitli denizcilik kuruluşları ve akademisyenlerin uluslararası camiada görev yapmasına rağmen, "deniz güvenliği" teriminin kapsamı konusunda henüz tam olarak anlaşmaya varılamamıştır (Çetin ve Köseoğlu, 2020, s. 369).

Rahman, deniz güvenliği kavramının örgütsel çıkarlarına ve hatta politik veya ideolojik eğilimlerine bağlı olarak farklı birey ve kuruluşlar için farklı anlamlar taşıdığını ifade eder (Rahman, 2009, s. 29).

Deniz güvenliği, bir devletin toprak ve deniz alanlarının, altyapısının, ekonomisinin, çevresinin ve toplumunun denizde oluşan belli zararlı eylemlerden korunmasıdır. Zararlı

eylemler, BM Genel Sekreteri'nin 2008 yılında yayımlanan "Oceans and the Law of the Sea" raporunda tanımlanan tehditleri içerir (Klein, 2011, s. 11).

BM Genel Sekreteri'nin 2008 yılında yayımlanan "Oceans and the Law of the Sea" raporunda deniz güvenliğine dair yedi tehdit tanımlanmıştır. Bunlar;

- Deniz haydutluğu ve silahlı soygun
- Terörist faaliyetler
- Kitle imha silahları (KİS) ve yasadışı silah ticareti
- Yasadışı uyuşturucu madde ticareti
- Deniz yoluyla insan kaçakçılığı ve ticareti
- Yasadışı, kayıtdışı ve düzenlenmemiş balıkçılık
- Deniz ortamına kasıtlı ve kanuna aykırı zarar verilmesi (United Nations [UN], 2008, ss. 18-33) olarak tanımlanmaktadır.

Rahman, deniz güvenliğine yönelik beş yaklaşım belirtir. Bunlar: Denizin kendisinin güvenliği, okyanus yönetişimi, deniz sınırı koruması, denizdeki askeri faaliyetler ve deniz ulaştırma sisteminin güvenlik düzenlemesidir (Rahman, 2009, s. 31).

Deniz güvenliği alanındaki tartışmalarda, denizlerde devletlerarası anlaşmazlıkları, deniz terörizmi, korsanlık, uyuşturucu kaçakçılığı, insan ve yasadışı mal ticareti, silahların yayılması, yasadışı balıkçılık, çevre suçları ya da deniz kazaları ve felaketleri gibi tehditlere atıfta bulunulur. O halde argüman, deniz güvenliğinin bu tehditlerin yokluğu olarak tanımlanması gerektiğidir. Deniz güvenliğini tanımlamaya yönelik bu "tehditler listesi" yaklaşımı, sorunlara öncelik vermediği, bu sorunların nasıl birbiriyle bağlantılı olduğuna dair ipuçları sağlamadığı veya bu tehditlerin nasıl giderilebileceğine dair anahatlar sağlamadığından yetersiz görülüp haklı olarak eleştirilmiştir (Bueger, 2015, s. 159).

Deniz güvenliğinin, son yıllarda uluslararası ilişkilerin popüler kavramlarından biri olduğunu belirten Bueger (2015, s. 159), oluşturduğu matriste deniz güvenliğini, dört kavramı birbiriyle ilişkilendirdiğini ifade ettiği matrisin merkezine yerleştirir. Bueger, böyle bir matris ile çalışmanın her şeyden önce deniz güvenliği ve diğer kavramlar arasında farklı aktörler tarafından kurulan ilişki türlerinin incelenmesine olanak tanıdığını ve matrisin farklı

aktörlerin anlayışları arasındaki ortak noktaları ve farklılıkları ele alan analitik bir araç olduğunu ifade eder (Bueger, 2015, s. 161).

Şekil 1.3. Deniz Güvenliği Matrisi, (Bueger, 2015, s. 161).

Matriste yer alan deniz gücü kavramı, deniz güvenliği ile birçok yönden ilgilidir. Öncelikle deniz kuvvetlerinin deniz güvenliği için en önemli aktörlerden biri olduğuyla ilgili olan kavram devlet güçlerinin kendi karasuları dışında ne kadar uzağa hareket etmeleri gerektiği, kendi bölgeleri dışında diğer bölgelere girmeleri ve uluslararası sulardaki varlıklarıyla da ilgilidir (Bueger, 2015, s. 160).

Çevre ve kültürel alanları kapsayabileceği göz önünde bulundurulduğunda deniz emniyetine dair endişeler deniz güvenliğinin temelini oluşturur. Denizcilik endüstrisi, deniz nakliyat şirketleri ve şirket çalışanlarının aynı anda hem potansiyel hedefler (örneğin korsanlar, teröristler veya suçlular) hem de potansiyel failer (insan ticareti, yasadışı mal ve silah ticareti veya şiddet aktörleri ile iş birliği içinde olmak gibi denizcilik suçlarına karışarak) olduğu göz önüne alındığında, deniz emniyeti de deniz güvenliği ile giderek daha fazla ilişkilendirilmektedir (Bueger, 2015, s. 161)

Ekonomik gelişme başlığı altında yer alan mavi ekonomi kavramı da deniz güvenliğiyle bağlantılıdır. Kavrama ilişkin sürdürülebilir yönetim stratejileri sadece yasaların ve düzenlemelerin uygulanmasını ve izlenmesini gerektirmez aynı zamanda

güvenli bir deniz ortamı, deniz kaynaklarının yönetilmesi için ön koşul sağlar (Bueger, 2015, s. 161)

Özellikle az gelişmiş ülkelerde balıkçılığın hayati bir besin ve istihdam kaynağı olduğu düşünülürse yasadışı, kayıtdışı ve düzenlenmemiş balıkçılık insan güvenliğini etkileyen önemli bir sorundur. Bununla birlikte insan güvenliği, denizcilerin güvenliğinden kıyı nüfusunun deniz tehditlerine karşı savunmasızlığına kadar denizciliğin çeşitli boyutlarını ilgilendirir (Bueger, 2015, s. 161).

Bu şekilde tasarlanan deniz güvenliği gündeminin dört belirgin özelliği vardır. Bunlardan ilki, deniz güvenlik ortamındaki zorlukların birbirine bağlı kimi zaman da bağımlı olmasıdır. İkincisi ise bir eşik teşkil etmesidir, yani deniz güvenliğine ilişkin konular her zaman karadaki zorluklarla da bağlantılıdır. Üçüncü olarak, deniz güvenlik sorunları genellikle hükümet sorumluluğunun veya devlet yetkinliğinin sınırlarını aşan bir niteliktedir. Açık denizler tanımı gereği üzerinde egemenliğin paylaşıldığı ve devletin birçok aktörden sadece biri olduğu ulusötesi bir ortamdır. Bu bağlamda deniz güvenliği çok aktörlü bir nitelik taşır. Son olarak deniz güvenliği yargı yetkisi açısından karmaşa içindedir (Bueger & Edmunds, 2017, ss. 1300-1301).

1.10. Deniz Güvenliğinin Tarihsel Gelişimi

Deniz güvenliği oldukça yeni bir kavramdır. Soğuk Savaş sona ermeden önce nadiren kullanılmış ve öncelikle süper güçlerin deniz alanlarındaki kontrolleri amacıyla karşı karşıya geldiklerini belirtmek için askeri denizcilik bağlamında değerlendirilmiştir. Soğuk Savaş boyunca ise kavram, 21'inci yüzyıla göre jeopolitik değerlendirmeler (deniz sahalarında egemenlik iddiaları, kıyı sularının durumu ve deniz alanları üzerinde kontrol gibi) bakımından daha sık kullanılmıştır. 1990'ların sonu, 2000 yıllarının başlangıcından itibaren ise kavram, denizden gelebilecek veya denizde gerçekleşebilecek yasadışı hareketleri önlemek amacıyla oluşturulan tedbirleri tanımlamak için kullanılıyordu. Terörizm (11 Eylül Sonrası) ve korsanlık (özellikle 2007 yılı sonrası ve Afrika Boynuzu'nda yükselen saldırılar ile birlikte) kamuoyunun ilgisini çekmiştir. Ancak, silah ve uyuşturucu kaçakçılığı, insan kaçakçılığı, yasadışı, kayıtdışı ve düzenlenmemiş balıkçılık, kasıtlı deniz kirliliği hala denizde yapılan yasa dışı ve yıkıcı faaliyetlerin büyük bir bölümünü temsil eder. Bugün, devletler ve AB gibi uluslararası aktörler, deniz güvenliği konusunda daha kapsamlı ve

proaktif bir yaklaşım benimsemişlerdir. Örnek olarak, 2007 yılında kabul edilen AB Entegre Denizcilik Politikası (EU Integrated Maritime Policy-IMP) ve 2012 yılında kabul edilen Mavi Büyüme (Blue Growth) girişimi verilebileceği gibi deniz güvenliği giderek ekonomik ve çevresel konularla daha bağlantılı hale gelmiştir (Germond, 2015, s. 138).

Devletlerin ve diğer uluslararası aktörlerin önemli bir kısmı deniz güvenliğine güvenlik gündemlerinin üst sıralarında yer vermektedir. Bu öncelik, G7'nin deniz güvenliği bildirisi gibi çok taraflı açıklamalarda ve uluslararası “Our Ocean” Konferansının çalışmalarında olduğu gibi deniz güvenliği için son on yılda yayınlanan Amerika Birleşik Devletleri, Birleşik Krallık, Fransa, Hindistan, NATO, AB ve Afrika Birliği'nin deniz güvenliği stratejilerini de içeren çeşitli hükümet ve hükümetlerarası stratejilere yansır (Bueger & Edmunds, 2017, s. 1293).

1967'de İngiltere sahillerinde Torrey Canyon ismindeki petrol tankerinin yaptığı kaza sonucunda oluşan deniz kirliliği, 1985'te İtalyan bayraklı The Achille Lauro ismini taşıyan yolcu gemisinin kaçırılması olayı, 2000'lerin başında Amerikan muhribi USS Cole (DDG-67), 2002 yılında ise Fransız ham petrol gemisi M/T Limburg'un saldırıya uğraması gibi denizlerde güvenliği etkileyen olaylar Uluslararası Denizcilik Örgütü (International Maritime Organization-IMO) üyelerince oluşturulan denizcilik sözleşmeleri ve tedbir kararlarına şekil vermiştir. 11 Eylül'ün meydana getirdiği etkiyle diğer küresel güvenlik alanındaki gelişmelerden deniz güvenliği ile ilgili tehditler ve tedbirler etkilenirken son zamanlarda özellikle Somali açıkları, Aden Körfezi, Basra Körfezi, Güney Doğu Asya ve Batı Afrika gibi alanlarda deniz haydutluğu ve deniz araçlarına karşı gerçekleştirilen silahlı soygunlara önlem amacıyla kolektif tedbirler uygulamaya koyulmuştur (Şahin, 2020, ss. 4-5).

1.11. İklim Değişikliğinin Deniz Güvenliği Üzerindeki Etkileri

İnsanlığın tarihsel gelişim süreci boyunca gıda, istihdam ve ulaşım gibi çok çeşitli imkânlar sunarak ekonomik ve sosyal açıdan hayati önem taşıyan denizler, toplumların güvenlik algılarının şekillenmesinde de önemli rol oynamıştır. Küreselleşmenin de etkisiyle güvenlik algısı, risk ve tehditler değişmiş, “güvenlik” kavramının içeriği genişleyerek çevresel konuları da içine alacak şekilde yeni güvenlik yaklaşımlarını öne çıkarmıştır. Bu

nedenle günümüz çok tehditli ortamında “deniz güvenliği”nin de yeni tehditler ve tehdit çarpanları ile birlikte tanımlanması ihtiyacı açıkça görülmektedir.

Yirmibirinci yüzyılın başından beri, devletler ve uluslararası kuruluşlar gibi siyasi aktörler, iklim değişikliği ve güvenliği birbirine bağlayan bir söylem geliştirmiş ve bu söylemi desteklemişlerdir. Bu söylemin kapsamı, önemi ve pratik çıkarımları birçok akademik çalışmanın oluşmasına yol açmıştır. Aynı zamanda, güvenlik gündeminin genişlemesi ve 11 Eylül teröristler, korsanlar, kaçakçılar ve hatta yasadışı balıkçılar gibi denizde faaliyet gösteren devlet dışı aktörlerin rahatsız edici gücüne dair korkulara sebep olmuştur (Germond ve Wa Ha, 2019, s. 1).

Bueger (2015) gibi iklim değişikliğini deniz güvenliği ile ilişkilendiren Cook (2020) da deniz güvenliği kavramının kapsamı ve karmaşıklığının, özellikle iklim değişikliğinden kaynaklananların, giderek daha belirgin hale geldiğine ve bu durumun yenilikçi bir yaklaşım gerektirebileceğine dikkat çekmektedir (Cook, 2020, s. 20).

Bu konuda farklı yaklaşımlar da mevcuttur. Germond ve Wa Ha (2019), iklim değişikliği ve deniz güvenliğini dilbilimi yöntemlerini kullanarak IMO örneği üzerinden inceledikleri çalışmalarında, iklim değişikliği ve deniz güvenliği kavramlarının şu anda devletlerin ve uluslararası kuruluşların siyasi ve yönetim gündemlerinde önemli yer tuttuğu, iklim değişikliği ve deniz güvenliğini birbirine bağlayan bir söylem geliştirildiği ve bu söylemin kapsamı, önemi ve pratik sonuçlarının pek çok akademik çalışmanın ortaya çıkmasına neden olduğunu ifade etmişlerdir. Çalışmada, IMO söyleminin iklim değişikliği ve göç yoluyla deniz güvenliği arasındaki dolaylı bağlantı dışında, iklim değişikliği ve deniz güvenliği arasındaki bağlantıları kapsamadığı, IMO’nun her iki konuda çözümler sunma sorumluluğunun bulunmasına rağmen, dolaylı olarak iklim değişikliği kaynaklı göç haricinde bu iki konuyu bağlantılı veya potansiyel olarak bağlantılı olabilecek bir anlatıya sahip olmadığı vurgulanmıştır (s. 9). Germond ve Wa Ha (2019)’nın analizleri, bu karşılıklı bağlantı eksikliğinin, bir yanda iklim değişikliğinin diğer yanda deniz güvenliğinin kavramsallaştırılmasından kaynaklanabileceğine dikkat çekmektedir.

Gelecek için potansiyel zorluklara bakıldığında, iklim değişikliği ve deniz güvenliği arasında bir bağlantı vardır. Sonuçların ne olacağını tam olarak tahmin edilemese de küresel

sıcaklıkların kademeli olarak artmasının dünya yüzeyinin üçte ikisinden fazlasını kaplayan okyanuslar üzerinde önemli bir etkisi olacağından emin olunabilir (Cook, 2020, s. 53).

Literatür taramalarından elde edilen bilgiler doğrultusunda iklim değişikliğinin deniz güvenliği üzerindeki etkilerini beş başlık altında özetleyebiliriz.

1.11.1. Aşırı Hava Olaylarının Sıklık ve Etkilerinde Artış

İklim değişikliğinin günlük yaşantımızda farkedilen en önemli belirtilerinden biri aşırı hava olaylarının sıklık ve etkilerinde gözlenen artıştır. Seller, kuraklık, günlerce kimi zaman aylarca söndürülemeyen orman yangınları, kasırgalar, sıcak hava dalgaları gibi pek çok aşırı hava olayının sayısında son yıllarda gözle görülür seviyede artış gözlenmektedir. Bu durum kolluk uygulamaları, deniz arama-kurtarma faaliyetleri ihtiyacını arttırmaktadır. Dünya Meteoroloji Örgütü (DMÖ)'nün açıklamasına göre, küresel ısınma kaynaklı son 50 yılda görülen aşırı hava olayları 2 milyonu aşkın kişinin hayatını kaybetmesine yol açmış 4.3 trilyon dolar ekonomik kayba sebep olmuştur (Birleşmiş Milletler Türkiye, 2023). İklim değişikliğine bağlı deniz seviyesinin yükselmesi özellikle uluslararası ticaretin belkemiği olarak görülebilecek limanlar üzerinde de hasarlara yol açmaktadır. Deniz seviyesinin yükselmesi nedeniyle limanların uğradığı zararlara ilişkin potansiyel maliyetler 2050 yılına kadar 111,6 milyar, yüzyılın sonuna kadar ise 367,2 milyar ABD Dolarına ulaşabilir (United Nations [UN], 2017). BM'nin çalışmasında sunulan potansiyel maliyetler durumun ciddiyetini ortaya koyar niteliktedir.

1.11.2 Devletlerarası Deniz Sınırı Anlaşmazlıkları

Deniz suyu seviyelerindeki yükselme, iklim değişikliğinin en görünür etkileri arasında yer almakta olup Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli'nin (IPCC) tahminlerine göre 2100'e kadar 40 santimetre ile 1 metre arasında yükselmesi beklenmektedir.

Deniz seviyesindeki değişimler; tuzlu su girişi nedeniyle tatlı su miktarının azalması, kıyı kentlerinde ekonomik risk ve artan maliyetler, sel kaynaklı yaralanma ve ölüm riskinde artış, kıyı erozyonu ve toprak çökmesi, orta ve uzun vadede ekonomik gelişmeleri olumsuz etkilemesi, kıyı koruması ve arazi kullanım planlama maliyetinde artış, kıyı kentlerinde artan nüfus ve buna bağlı altyapı yetersizliği, nehir ekosistemlerinde tuzlanma, deniz

bariyerlerinin tahrip olması, deniz seviyesinde kalan yerleşim alanlarının sular altında kalması ve kıyı kentlerinde altyapı sisteminin tahrip olması gibi etkileri beraberinde getirmektedir. (Talu, 2019 b).

Deniz seviyesinin yükselmesi, kıyı erozyonuna, sellere, fırtına dalgalarına, gelgit sularının haliçlere ve nehir sistemlerine girmesine, tatlı su rezervlerinin ve gıda ürünlerinin kirlenmesine ve yuvalama kumsallarının kaybının yanı sıra kıyı ovalarının ve sulak alanların yer değiştirmesine de neden olur. Özellikle deniz seviyesindeki yükselmeler, kıyı bölgeleri ve topluluklar için önemli risk oluşturmaktadır.” (UN, 2017).

Ancak, bu etkiler, sadece yukarıda sözü edilen sosyal, ekonomik ya da çevresel sonuçlarla sınırlı kalmayıp deniz yetki alanları açısından da önem arz etmektedir. Nitekim, yükselen deniz suyu seviyelerine bağlı olarak kıyı alanlarının sular altında kalması, deniz yetki alanlarının belirlenmesinde referans alınan “esas hat”ların yanısıra MEB’in canlı ve cansız kaynaklarının paylaşımı açısından da yeni çatışmaları beraberinde getirebileceği değerlendirilmektedir.

1.11.3. Seyrüsefer Rotalarında Değişiklik ve Buzulların Deniz Ticaretine Açılması

Buzulların erimesi küresel ısınmanın en somut ve popüler sonuçları arasında görülmektedir. Buzulların erimesinin bir sonucu olarak, yeni su yollarının açılması ve seyir rotalarındaki değişiklikler iklim değişikliğinin etkileri açısından olumlu olarak değerlendirilmektedir. Yeni rotalar deniz taşımacılığı açısından mesafeleri ve dolayısıyla maliyetleri azaltmakta, kârlılığını artırmaktadır.

Yeni deniz yollarının ortaya çıkması ve halihazırda kurulmuş deniz yollarının azalan ekonomik kazanımları, deniz güvenliğine ilişkin güvenlik endişeleri üzerinde iklim değişikliği olarak adlandırılan başka bir aktör yaratmaktadır. (IPCC, 2018; Cook, 2020’den akt. Çetin ve Köseoğlu, 2020, s. 368).

Çetin ve Köseoğlu (2020, s. 367), iklim değişikliğinin deniz güvenliğine olan etkilerinin yalnızca olumsuz algılanmaması gerektiği, iklim değişikliği etkisiyle Arktik bölgede açılan deniz rotaları sürdürülebilir kılınarak bölge, deniz haydutluğu ve diğer yasadışı faaliyetlere maruz kalan Süveyş Kanalı’na kıyasla daha güvenli bir alternatif ticaret

yoluna dönüştürülebileceği, ancak bu durumun aynı zamanda devletler arasında yeni bir doğal kaynak yarışına dönüşme potansiyeli de taşıdığına dikkat çekmektedir.

1.11.4. Göç ve Deniz Yoluyla Gerçekleştirilen Düzensiz Göç

İç savaş, kıtlık, doğal afet, salgın hastalıklar, küreselleşme gibi göçü ve deniz yoluyla düzensiz göçü tetikleyen etkenlere günümüzde iklim değişikliği de eklenmiştir. Dünya çapında geçim ve refahları denizlere bağlı olan milyarlarca insan iklim değişikliğine bağlı olarak denizlerin çeşitli tehditlerle karşı karşıya kalması nedeniyle yer değiştirmeye mecbur kalmaktadır.

Deniz seviyesinin yükselmesi gibi uzun vadede iklim süreçleri ve ani iklim olaylarına bağlı olarak yer değiştirme mecburiyetindeki bireyler iklim mültecisi kavramı ile tanımlanır. Bu kavramın uluslararası hukuk çerçevesinde kabul gören bir tanımı bulunmaması nedeniyle bu kişilerin koruma statüsünün belirlenmesi zorlaşmaktadır. Hukuki statüsü henüz belirlenmemiş olan iklim mültecileri kaynaklardaki kıtlıklara bağlı toplumsal gerilimlere ve dolaylı şekilde güvenlik problemlerine yol açabilir (Yılmaz ve Navruz, 2019).

BM Direktörü *Ghada Waly*, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin "Deniz Güvenliğinin Artırılması: Uluslararası iş birliği için bir örnek" başlığı altında gerçekleştirilen 9 Ağustos 2021 tarihli üst düzey sanal açık müzakeresi kapsamında, iklim değişikliği ve deniz kirliliğinin 9,4 milyon balıkçı ve iki milyon denizcinin de içinde yer aldığı milyarlarca insanı olumsuz bir şekilde etkilediğini belirtmiştir. Waly ayrıca, yaşanan bu zorluğun daha fazla insanı suça ve sömürüye karşı savunmasız bırakacağına da değinmiştir (United Nations Office on Drugs and Crime [UNODC], 2021a).

Açık müzakere Güvenlik Konseyi'nin dönem başkanlığını yürüten Hindistan tarafından düzenlenmiştir. Ülkenin Başbakanı Narendra Modi için, okyanuslar "ortak küresel değerlerimiz" ve uluslararası ticaretin "yaşam çizgisi" dir denilmektedir. (United Nations Office on Drugs and Crime [UNODC], 2021b).

İklim dışı faktörler nedeniyle baskı altında olan balıkçılık ve yetiştiricilik sektörleri, iklim değişikliğinin etkisiyle kontrol edilemez bir baskı ile karşılaşabilir (Atar ve Kızılgök, 2018, s. 1102). İklimdeki değişiklikler, balık stoklarını ve küresel balık tedarikini etkileyerek

balıkçılık ve akuakültür üzerinde doğrudan bir etkide bulunabilir. Bu değişikliklerin dolaylı bir etkisi olacak ise bu bakımdan balık fiyatları ya da balıkçıların ve balık çiftçilerinin gereksinimi olan mal ve hizmetlerin maliyeti etkilenebilir (Atar ve Kızılgök, 2018, s. 1114).

Su ürünlerinin güvenilirliğini, çeşitliliğini, miktarını ve kalitesini tehdit edecek olan iklim değişikliği neticesinde gıda kaynaklı hastalıkların artışı söz konusu olabilir. Tüm bunların sonucunda, su ürünleri tüketimi azalma eğilimi gösterecek ve su ürünleri işleme sektörü de bu durumdan zarar görecektir (Mol ve Doğruyol, 2012, s. 341).

Türkiye balıkçılığına olan etkileri bakımından değerlendirildiğinde ise küresel ısınma ve iklim değişikliği balık popülasyonlarının yaşam alanlarını belirlemesi üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. İklimsel değişikliklerden etkilenecek olan denizlerimizdeki balık popülasyonlarında önemli değişiklikler yaşanabilir ve türler fizyolojilerine daha uygun alanlara göç edebilir. Aynı etkenler nedeniyle daha önce denizlerimizde görülmeyen lesepsiye türleri de ülkemiz denizlerinde rastlanabilir. Son zamanlarda Akdeniz havzasında, Kızıldeniz göçmeni balıklar stok oluşturmuş ve daha önce görülmeyen birtakım yeni türlere bu bölgede rastlanmaya başlanmıştır (Atar ve Kızılgök, 2018, s. 1120).

1.11.5. Denizde İşlenen Suçlarda Artış

İklim değişikliğinin denizlerde oluşturduğu etkilerin olumsuz sonuçları bazı suçları tetikleyebilmektedir. Özellikle kıyı toplulukları, denizlerde yaşanan değişikliklerin yol açtığı gelişmelerden hissedilir derecede etkilendiğinden denizde işlenen suçlar bakımından çeşitli mağduriyetler yaşayabilir.

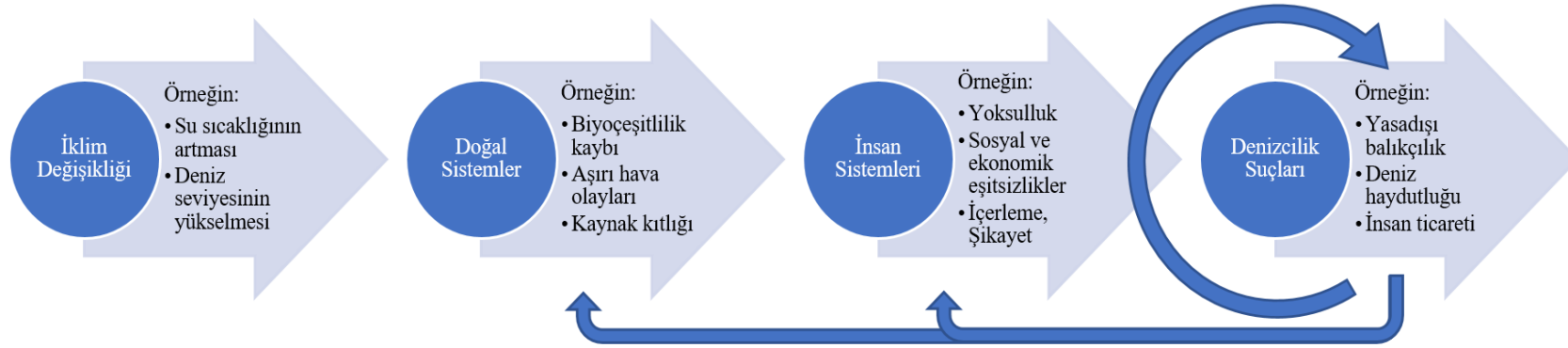
İklim değişikliği ve deniz güvenliği ilişkisine ilişkin olarak, IPCC'nin 5'inci Değerlendirme Raporunda iklim değişikliğinin kıyı toplulukları üzerindeki etkileri ile denizde işlenen suçları arasındaki olası dolaylı bağlantıların varlığı belirtilmiştir (Hoegh-Guldberg et al., 2014'ten akt. Germond ve Mazaris, 2019, s. 263).

İklimlerin gıda güvenliği ve insan sağlığı üzerindeki etkileri dikkate alındığında, kıyı toplulukları üzerindeki suç eğilimleri ve denizcilik suçlarının artması beklenmektedir (Cordner, 2010'dan akt. Çetin ve Köseoğlu, 2020, s. 368).

Balık türlerinde değişikliklere neden olabilecek olan iklim değişikliği, türleri tehlikeye atabilir ve böylece yerel balıkçılar zarar görebilir, yasadışı avlanmaya ve istikrarlı diplomatik ilişkilere sahip devletler arasında bile anlaşmazlık riskini artırabilir (Cordner, 2010, s. 72; Pinsky et al., 2018, s. 1189).

İklimsel olarak belirlenen gelir fırsatlarındaki değişikliklerin Endonezya'daki deniz haydutluğu üzerindeki etkisini araştırdığı çalışmasında Axbard (2016), balıkçılık koşullarındaki değişikliklerin deniz haydutluğu saldırılarının sayısını etkilediği ve uygun balıkçılık koşullarının ortalama saldırı sayısını yaklaşık %40 oranında azalttığı sonucuna ulaşmıştır.

İklim değişikliğinin gıda temini, istihdam, emniyet, güvenlik vb. üzerindeki etkileri nedeniyle yer değiştirmek zorunda kalanlar her zaman emniyetli ve güvenli göç edemeyebilir. Düzensiz göçün, kimi zaman da deniz yoluyla düzensiz göçün bir parçası olabilirler. Deniz yoluyla düzensiz göçün ise insan kaçakçılığı ve günümüzde “modern kölelik” olarak adlandırılan insan ticareti gibi suçlar ve yasadışı oluşumlarla bağlantılı olduğu bilinmektedir.

Şekil 1.4. İklim Değişikliğinin Etkileri ve Denizcilik Suçları Arasındaki Sinerjik Bağlantılar, (Germond, B., & Mazaris, 2019, s. 264).

Germond ve Mazaris, 2019 yılında yaptıkları çalışmalarında iklim değişikliğinin etkileri ve denizcilik suçları arasında sinerjik bağlantılar kurmuşlardır. Buna göre, iklim değişikliğinin doğal sistemleri etkilemesine bağlı olarak doğal sistemlerin de insan sistemleri üzerinde olumsuz etkilere yol açma potansiyeli bulunmakta ve söz konusu süreç, denizcilik suçlarının ortaya çıkmasının sebebi veya bileşeni olabilmektedir. Denizcilik suçlarının bir türü (örneğin yasa dışı balıkçılık), diğer bir denizcilik suçunun (örneğin deniz haydutluğu) ortaya çıkışını tetikleyebilir. Tüm bu süreç sonunda ortaya çıkan denizcilik suçları da kaynak kıtlığı, yoksulluk ve şikâyet gibi mevcut sorunları güçlendirerek doğal sistemleri ve insan sistemlerini olumsuz yönde etkileyebilir (Germond ve Mazaris, 2019, s. 264).

1.12. İklim Değişikliği Etkisinde Denizlerin Çevresel Sürdürülebilirliği

Deniz güvenliği kavramı kapsamında odaklanılan konular değişiklik gösterse de, iklim değişikliğinin de içinde yer aldığı çevresel kaygılar, sürdürülebilir kalkınma hedefleriyle giderek daha fazla bağlantılı hale gelmektedir. Bu çerçevede ortaya atılan mavi ekonomi kavramına ise son zamanlarda sıkça rastlanmaktadır.

2008 yılında ABD merkezli başlayan küresel ekonomik kriz, bağlantılı ekonomileri ve dolayısıyla tüm dünyayı etkilemiştir. Küresel İktisadi Krizin sonuçları arasında piyasalardaki durgunluk ve günümüze kadar olan bilinçsiz tüketimin neden olduğu çevresel riskler bulunmaktadır. Böylece ülkeler bu sorunların çözüm arayışına girmiştir (Çoban ve Ölmez, 2016, s. 159).

Mavi ekonomi kavramı, ekolojik risklerin dünyayı tehdit etmesiyle gündeme gelmiştir (Çoban ve Ölmez, 2016, s. 160). Kavramı ilk defa küresel kriz sonrası Gunter Pauli (2010) *The Blue Economy* kitabında ileri sürmüştür. Mavi ekonomi, deniz yolu ile geçimini sağlayanların gelir kaynaklarının artırılması ve korunması yolunda katkı sağlarken okyanusların ve kıyı bölgelerinin çevresel sürdürülebilirliğini koruma amacı taşımaktadır. BM Sürdürülebilir Kalkınma 2030 Gündemi'nde belirlenen 17 hedeften biri olan Hedef 14 de mavi ekonomi kapsamına girmektedir (Yılmaz, 2021, s. 907).

Çizelge 1.1. Mavi Ekonominin Bileşenleri (World Bank [WB], 2016, s. 1).

Mavi Ekonominin Bileşenleri			
Faaliyet Çeşidi	Okyanus Servisi/Hizmeti	Sektör	Büyümenin Unsurları
Canlı Kaynakların Avcılığı	Deniz Ürünleri	Balıkçılık	Gıda Güvenliği
		Kültür balıkçılığı	Protein Talebi
	Deniz biyoteknolojisi	İlaçlar, Kimyasallar	Sağlık ve endüstri için Ar-Ge
Cansız kaynakların çıkarılması, yeni kaynakların oluşturulması	Mineraller	Denizyatağı madenciliği	Mineraller için talep
	Enerji	Petrol ve gaz	Alternatif enerji kaynaklarına olan talep
		Yenilenebilirler	
	Tatlı su	Desalinasyon (Tuzdan Arındırma)	Tatlı Su İçin Talep
Denizlerde ve çevresinde ticaret	Ulaşım ve Ticaret	Deniz taşımacılığı	Deniz ticaretinde büyüme
		Liman altyapısı ve hizmetleri	Uluslararası düzenlemeler
	Turizm ve rekreasyon	Turizm	Küresel turizmin büyümesi
		Kıyısız Kalkınma	Kıyısız kentleşme İç düzenlemeler
Denizlerin Sağlığına Yönelik Zorluklara Müdahale	Denizlerin İzlenmesi ve Gözetimi	Teknoloji ve Ar-Ge	Okyanus Teknolojilerinde Ar-Ge
	Karbon Tutma	Mavi Karbon	Kıyı ve deniz koruma ve muhafaza faaliyetlerindeki büyüme
	Kıyı Koruma	Habitat koruma ve restorasyon	
	Atık Bertarafı	Besinlerin ve atıkların asimilasyonu	

İKİNCİ BÖLÜM

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ-DENİZ GÜVENLİĞİ İLİŞKİSİNE DEVLETLER VE ULUSLARARASI KURULUŞLARIN YAKLAŞIMI

İklim değişikliğinin olumsuz etkileri ile mücadele çok boyutlu yapısı nedeniyle disiplinlerarası bir yaklaşım gerektirmekte, fen ve sosyal bilimcilerin bir arada çalışmasını gerektiren bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu aşamada hukuki altyapı ve iklim diplomasisinin önemine dikkat çekmek gerekir.

Bu çalışmada 15 ülke (ABD, Almanya, Avustralya, Birleşik Krallık, Çin, Filipinler, Fransa, Hindistan, Hollanda, İspanya, Japonya, Kanada, Rusya, Türkiye, Yeni Zelanda), 5 uluslararası kuruluş (Afrika Birliği, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı/AGİT, BM Uyuşturucu ve Suç Ofisi/UNODC, Uluslararası Denizcilik Örgütü/IMO ve Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü/NATO) ve Avrupa Birliği'nin konuya yaklaşımları güvenlik/deniz güvenliği belgeleri üzerinden analiz edilmiş, bulgular çizelgelerde özetlenmiştir.

2.1. İklim Değişikliği-Deniz Güvenliği İlişkisine Uluslararası Kuruluşların Yaklaşımı

Çalışma kapsamında ele alınan 5 uluslararası kuruluş ile uluslararası bir yapı olan Avrupa Birliği'nin iklim değişikliğini bir deniz güvenliği sorunu/tehditi olarak ele alıp almadıkları bugüne kadar yayımlamış oldukları belgeler üzerinden değerlendirilmiş ve ilgili belgeler EK-1 Çizelge 1.1'de alfabetik sıra ile sunulmuştur.

2.1.1. Afrika Birliği

Afrika Birliği'nin 2004 tarihli “Afrika Ortak Savunma ve Güvenlik Politikası Deklarasyonu (Solemn Declaration on a Common African Defence and Security Policy)” belgesi incelenmiş, iklim değişikliğine ilişkin bir değerlendirme bulunamamıştır.

Afrika Birliği'nin 2012 tarihli “2050 Afrika'nın Entegre Denizcilik Stratejisi (2050 Africa's Integrated Maritime Strategy (2050 AIM Strategy)” belgesinde okyanusların ve denizlerin çeşitli sektörler tarafından giderek daha yoğun bir şekilde kullanılmasının, iklim değişikliği ile birlikte deniz ortamı üzerindeki baskıyı artırdığı ifadesi yer almaktadır

(African Union, 2012, s. 8). İklim değışikliğı, Afrika deniz alanındaki tehditler ve güvenlik açıkları içerisinde yer almaktadır (African Union, 2012, s. 11).

Afrika Birliğı'nin 2016 tarihli “*Afrika'da Deniz Güvenliğı/Emniyeti ve Kalkınma Afrika Şartı* (African Charter on Maritime Security and Safety and Development in Africa)” belgesinde iklim değışikliğı ve çevresel tehditleri azaltma önlemlerine yer verilmiştir. Bu kapsamda, her taraf devlet, ilgili uluslararası enstrümanlara uygun olarak, iklim değışikliğini ve deniz ortamına yönelik çevresel tehditleri kontrol altına almak için özel uyum ile azaltma tedbirlerini kabul edecek ve deniz kirliliğine ilişkin bilgi alışverişı ve erken uyarı sistemleri kuracaktır (African Union, 2016, s. 22).

Afrika Birliğı, iklim değışikliğini güvenlik ile ilişkilendirmiş olup Afrika deniz alanındaki tehditler ve güvenlik açıkları/boşlukları arasında saymaktadır. Taraf devletler, iklim değışikliğinin ve deniz ortamına yönelik çevresel tehditlerin denetimini sağlamak için özel uyum, azaltma önlemleri ve işbirliğinde bulunma bakımından sorumlu tutulmaktadır.

2.1.2. Avrupa Birliğı

AB'nin 2003 tarihli “Daha İyi Bir Dünyada Güvenli Bir Avrupa - Avrupa Güvenlik Stratejisi (A Secure Europe in a Better World - European Security Strategy)” belgesinin Küresel Zorluklar başlığı altında “önümüzdeki yıllarda doğal kaynaklar - özellikle su - için rekabetin küresel ısınma nedeniyle şiddetleneceğı ve böylece çeşitli bölgelerde daha fazla kargaşa ve göç hareketlerinin yaşanmasının muhtemel olduğı” ifadesi yer almaktadır (European Union, 2003, s. 3). Ayrıca, kurala dayalı bir uluslararası düzenin koşulu olarak hukukun, içinde küresel ısınmanın da bulunduğı gelişmelere yanıt olarak iyileştirilmesi gerektiğı belirtilmektedir (European Union, 2003, s. 10).

AB'nin 2008 tarihli “İklim Değışikliğı ve Uluslararası Güvenlik (Climate Change and International Security)” isimli belgesinde, iklim değışikliğinin yol açtığı risklerin gerçek olduğı ve etkilerinin şimdiden görülmeye başladığı belirtilmektedir (The High Representative & The European Commission, 2008, s. 1). Belgede iklim değışikliğinin yarattığı çatışma alanları yedi başlık altında toplanmaktadır. Bunlar;

- Kaynaklar üzerindeki çatışma
- Kıyı şehirleri ve kritik altyapıya yönelik ekonomik hasar ve risk
- Toprak kaybı ve sınır anlaşmazlıkları
- Çevresel kaynaklı göçler
- Kırılganlık ve radikalleşme
- Enerji arzı üzerindeki gerginlik
- Uluslararası yönetim üzerindeki baskı (The High Representative & The European Commission, 2008, ss. 3-5).

Belgede iklim değişikliğinin mevcut eğilimleri, gerilimleri ve istikrarsızlığı artıran bir tehdit çarpanı olarak görüldüğü ifadesi yer almaktadır. Temel zorluğun, iklim değişikliğinin zaten kırılgan ve çatışmaya meyilli olan devletlere ve bölgelere aşırı yük getirmesi tehdidi olduğu belirtilerek risklerin sadece insani nitelikte olmadığı ayrıca Avrupa çıkarlarını doğrudan etkileyen siyasi riskleri ve güvenlik risklerini de içerdiğini kabul etmenin önemi üzerinde durulmaktadır. İnsan güvenliği kavramına uygun olarak, iklim değişikliğinin uluslararası güvenlik üzerindeki etkisiyle ilgili kapsamlı politika yanıtları gerektiren birçok konunun birbiriyle bağlantılı olduğunun açıkça görüldüğü belirtilmektedir. Örneğin, “Milenyum Kalkınma Hedeflerine (Millennium Development Goals)” ulaşılmasını riske edecektir, çünkü iklim değişikliği azaltılmazsa, yıllarca süren kalkınma çabalarını ortadan kaldırabilir (The High Representative & The European Commission, 2008, s. 2). Avrupa Birliği, kalkınmadaki öncü rolü, küresel iklim politikası ve elindeki geniş enstrüman ve araç yelpazesi göz önüne alındığında iklim değişikliğinin uluslararası güvenlik üzerindeki etkilerine yanıt verme konusunda eşsiz bir konuma sahiptir (The High Representative & The European Commission, 2008, s. 2). Rapor, iklim değişikliğinin güvenlikle ilgili etkilerini bir dizi önlemlerle AB düzeyinde, ikili ilişkilerde ve çok taraflı düzeyde, karşılıklı olarak destekleyici yollarla ele almanın Avrupa’nın kendi çıkarına olduğu sonucuna varmaktadır (The High Representative & The European Commission, 2008, s. 3). “Bu raporda, iklim değişikliğinin uluslararası güvenlik üzerindeki etkisi ele alınsa da, AB’nin tepkisinin, iklim değişikliğinin Avrupa’nın kendisi üzerindeki etkisine göre belirlenecektir” ifadesine yer verilmektedir. İklim değişikliği, Avrupa’nın doğal çevresini ve toplumun neredeyse tüm kesimlerini ve ekonomiyi ağır bir şekilde etkileyecektir (The High Representative & The European Commission, 2008, s. 2). AB’nin komşuları Kuzey Afrika ve Orta Doğu gibi iklim değişikliğine karşı en savunmasız bölgelerden bazılarını içerdiğinden, AB sınırlarındaki göç

baskısı ve siyasi istikrarsızlık ve çatışmalar gelecekte artabilir. Bunun Avrupa'nın enerji tedarik yolları üzerinde de önemli bir etkisi olabilir (The High Representative & The European Commission, 2008, s. 6). İklim değişikliğinin uluslararası güvenlik üzerindeki etkisi, bugünün sorunudur ve gelecekte de sorun teşkil etmeye devam edecektir (The High Representative & The European Commission, 2008, s. 8). Birliğe göre, AB'nin uluslararası iklim değişikliği müzakerelerindeki aktif rolü hayati önem taşımaktadır ve bu rol devam etmelidir. Değişen bir uluslararası siyasi manzarada, başlıca emisyon kaynakları ve geliştirmekte olan ekonomilerin de BM çerçevesi altında iddialı bir küresel iklim anlaşmasına dahil olması ve taahhütte bulunması gerekeceği raporda belirtilmektedir (The High Representative & The European Commission, 2008, s. 9). İklim değişikliği, uluslararası ilişkilerin kilit bir unsurudur ve güvenlik boyutu da dahil olmak üzere, önümüzdeki yıllarda artarak kilit unsur olmaya devam edecektir. Eğer tanınırsa, küresel yönetişimin iyileştirilmesi ve reforme edilmesi için olumlu bir itici güç bile olabilir. Küresel bir sorun olduğu için AB çok taraflı bir yanıtı savunmaktadır. Belgede, geliştirilebilecek olası eylemlerin içeriğine yer verilmektedir (The High Representative & The European Commission, 2008, s. 10).

AB'nin 2009 tarihli "Avrupa Güvenlik Stratejisinin Uygulanmasına İlişkin Rapor: Değişen Dünyada Güvenliğin Sağlanması (Report on the Implementation of the European Security Strategy: Providing Security in a Changing World)" belgesinde küresel ısınma ve çevresel bozulmanın gezegenimizin çehresini değiştirdiği ve iklim değişikliğinin, küresel zorluklar ve temel tehditler arasında yer aldığı kabul edilmektedir. Rapora göre, 2003 tarihli Avrupa Güvenlik Stratejisi iklim değişikliğinin güvenlikle ilgili sonuçlarını belirlemiştir. Beş yıl sonra ise bu durum yeni bir aciliyet kazanmış, Mart 2008'de Yüksek Temsilci ve Komisyon, Avrupa Konseyi'ne iklim değişikliğini bir "tehdit çarpanı" olarak tanımlayan bir rapor sunmuştur. Raporda doğal afetler, çevresel bozulma ve kaynaklar için rekabetin, özellikle yoksulluk ve nüfus artışı durumlarında, göç dahil olmak üzere insani, sağlık, siyasi ve güvenlik sonuçlarıyla çatışmaları şiddetlendirdiği ve iklim değişikliğinin aynı zamanda ticaret yolları, deniz bölgeleri ve daha önce erişilemeyen kaynaklar üzerinde anlaşmazlıklara yol açabileceği ifadelerine yer verilmiştir. (The General Secretariat of the Council of the European Union, 2009, ss. 14-15). Söz konusu raporda, iklim değişikliği temel öncelik olarak kabul edilmektedir (The General Secretariat of the Council of the European Union, 2009, s. 25).

AB'nin 2015 tarihli "Avrupa Güvenlik Gündemi (The European Agenda on Security)" belgesinde ise iklim değişikliğine ilişkin bir değerlendirme bulunmamaktadır.

AB'nin 2016 tarihli "Paylaşılan Vizyon, Ortak Eylem: Daha Güçlü Bir Avrupa - Avrupa Birliği'nin Dış ve Güvenlik Politikası İçin Küresel Bir Strateji (Shared Vision, Common Action: A Stronger Europe-A Global Strategy for the European Union's Foreign and Security Policy)" iklim değişikliğinin AB vatandaşlarını ve bölgesini tehlikeye attığı belirtilmektedir (European Union, 2016, s. 9). İklim değişikliği ve çevresel bozulma, çölleşme, arazi bozulması ve su ve gıda kıtlığı üzerindeki etkileri ışığında potansiyel çatışmaları şiddetlendirmektedir (European Union, 2016, s. 27). AB, Latin Amerika ve Karayip Devletleri Topluluğu (CELAC) ve rekabet avantajlarına göre farklı bölgesel gruplaşmalarla çok taraflı bağlar geliştirecektir. Göç, deniz güvenliği ve okyanus yaşamının korunması, iklim değişikliği gibi konularda siyasi diyalog ve iş birliği artırılacaktır (European Union, 2016, s. 37). AB, sürdürülebilir kalkınma ve iklim değişikliği konusundaki taahhütlerini uygulayarak örnek teşkil edecektir (European Union, 2016, s. 40). İnsani yardım, sürdürülebilir kalkınma ve iklim değişikliği konularında AB, BM ve G20'nin yanı sıra yeni bağışçılar, sivil toplum ve özel sektör ile ortak olacaktır (European Union, 2016, s. 43).

AB'nin 2020 tarihli "*AB Güvenlik Birliği Stratejisi* (The EU Security Union Strategy)" belgesine göre, Avrupalılar bugün gelişen tehditlerin yanı sıra iklim değişikliği, demografik eğilimler ve sınırlarının ötesindeki siyasi istikrarsızlık gibi diğer faktörlerden etkilenen değişim halindeki bir güvenlik ortamıyla karşı karşıyadır (European Commission, 2020, s. 1).

AB'nin 2020 tarihli "*AB Güvenlik Birliği Stratejisi Birinci İlerleme Raporuna İlişkin Bildiri* (Communication on the First Progress Report on the EU Security Union Strategy)" belgesinde, geleceğe dayanıklı bir güvenlik ortamı başlığı altında kritik altyapıların karşı karşıya olduğu mevcut tehdit tablosunun geniş kapsamlı olduğu ve iklim değişikliği ile ilgili zorlukları da içerdiği belirtilmektedir (European Commission, 2020, s. 2).

AB'nin 2021 tarihli "AB Güvenlik Birliği Stratejisinin Uygulanmasına Dair İkinci İlerleme Raporuna İlişkin Bildiri (Communication on the Second Progress Report on the

implementation of the EU Security Union Strategy))”de iklim değişikliğine ilişkin bir değerlendirme yer almamaktadır.

AB’nin 2021 tarihli “AB Güvenlik Birliği Stratejisinin Uygulanmasına Dair nc İlerleme Raporuna İlişkin Bildiri (Communication on the Third Progress Report on the implementation of the EU Security Union Strategy)” belgesi incelenmiş olup iklim değişikliğine ilişkin bir değerlendirme yer almamaktadır.

AB’nin 2022 tarihli “AB Güvenlik Birliği Stratejisinin Uygulanmasına Dair Dördüncü İlerleme Raporuna İlişkin Bildiri (Communication on the Fourth Progress Report on the implementation of the EU Security Union Strategy)”de 15 şubat 2022’de Komisyonun AB içinde savunma ve güvenlik açısından kritik alanlarda bir dizi girişimi içeren Savunma paketini ortaya koyduğu ve bu paketin Komisyon’un savunma ile ilgili iklim değişikliği zorluklarını nasıl ele alabileceğini incelediği ifadelerine yer verilmektedir (European Commission, 2022b, s. 17).

AB’nin 2022 tarihli “AB Güvenlik Birliği Stratejisinin Uygulanmasına Dair Beşinci İlerleme Raporuna İlişkin Bildiri (Communication on the Fifth Progress Report on the implementation of the EU Security Union Strategy))”de iklim değişikliğine ilişkin bir değerlendirme yer almamaktadır.

AB’nin 2014 tarihli “Avrupa Birliği Deniz Güvenliği Stratejisi (European Union Maritime Security Strategy)” belgesinde, çevrenin korunması ve deniz alanlarında ve kıyı bölgelerinde iklim değişikliğinin etkisinin yönetimi, ayrıca gelecekteki güvenlik risklerinden kaçınmak için biyolojik çeşitliliğin korunması ve sürdürülebilir kullanımı AB ve ye devletlerinin stratejik deniz güvenliği çıkarları içinde sayılmaktadır (Council of The European Union, 2014, s. 7). İklım değişikliğinin deniz taşımacılığı sistemi ve özellikle deniz altyapısı üzerindeki potansiyel güvenlik etkisi deniz güvenliği riskleri ve tehditleri arasında yer almaktadır (Council of The European Union, 2014, s. 8).

AB, iklim değişikliğini bir tehdit çarpanı olarak kabul etmekte, iklim değişikliğinin küresel bir sorun ve uluslararası ilişkilerin kilit unsuru olduğuna dikkat çekerek çok taraflı yanıt gerektirdiğini savunmaktadır. AB, hukukun içinde küresel ısınmanın da yer aldığı gelişmelere yanıt olarak iyileştirilmesi gerektiğine ve iklim değişikliğiyle bağlantılı risklerin

insani, siyasi ve güvenlik risklerini içerdiğine dikkat çekmektedir. Birlik, iklim değişikliğinin ticaret yolları, deniz bölgeleri ve erişilemeyen kaynaklar üzerinde anlaşmazlıklara neden olacağını belirterek etkilerini, deniz taşımacılığı ve özellikle deniz altyapısı bakımından deniz güvenliği riskleri ve tehditleri arasında saymaktadır. AB ve üye devletlerin, stratejik deniz güvenliği çıkarları içinde deniz alanlarında ve kıyı bölgelerinde iklim değişikliğinin etkisinin yönetimine yer vermesi iki kavram arasında sıkı bir bağ olduğunun kabul edildiğine işaret etmektedir.

2.1.3. Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT)

2021 tarihli kararda “3/21 Sayılı Karar - İklim Değişikliğinin Sebep Olduğu Zorlukların Ele Alınması İçin İşbirliğinin Güçlendirilmesi (Decision No. 3/21 - Strengthening Co-operation to Address the Challenges Caused by Climate Change)”, iklim değişikliğinin BM 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi Hedeflerine ve Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerine ulaşılmasında küresel bir zorluk olduğunu ve bu zorluğun ele alınmasının bölgesel düzeyde olduğu kadar mümkün olan en geniş uluslararası iş birliğini gerektirdiği belirtilerek AGİT’in alanı içindeki iklim değişikliği sorununun ele alınmasında, tamamlayıcı bir role sahip olduğu ifade edilmektedir. İklim değişikliğinin etkilerinin, AGİT bölgesinde refah, istikrar ve güvenliği olumsuz yönde etkileyebilecek ekonomik zorlukları ve çevresel bozulmayı şiddetlendirebileceği vurgulanmış olup katılımcı devletleri iklim değişikliğiyle mücadelede özel sektör ve akademi gibi paydaşları aktif bir şekilde sürece dahil ederek çok paydaşlı bir yaklaşım izlemeye teşvik etmektedir (Organization for Security and Co-operation in Europe [OSCE], 2021).

7 Temmuz 2023 tarihinde Viyana’da gerçekleştirilen “AGİT İklim Değişikliği Üst Düzey Konferansı (OSCE High-Level Conference on Climate Change)” öncesinde, 13 Haziran 2023 tarihinde yayımlanan “Kavram Kâğıdı (Concept Note)”nda; iklim değişikliği, daha sık ve daha şiddetli hava olaylarının ve afetlerin ortaya çıkmasına neden olan zamanın en büyük zorluklarından biri olarak kabul edilmektedir. Belgede:

- İklim değişikliğinin, doğal kaynaklar üzerinde artan rekabeti şiddetlendirerek ve geçim kaynaklarının kaybına katkıda bulunarak göçe ve yasa dışı faaliyetlere yol açabileceğine,
- Çatışmalar ve gerilimlerin, askerî harekât nedeniyle artan emisyonlar ve altyapıya verilen zararlar yoluyla iklim değişikliğine katkıda bulunduğu ve böylece, iklim değişikliğine karşı savunmasızlığın artıp uyum ve hafifletme kapasitelerinin düştüğüne ve iklim yönetişiminin ve iklim finansmanının zayıfladığına dikkat çekilmektedir (Organization for Security and Co-operation in Europe [OSCE], 2023).

Bu zorlukların üstesinden gelmek için uluslararası düzeyde mümkün olan en geniş iş birliğinin gerektiği değerlendirilmesinde bulunmaktadır (Organization for Security and Co-operation in Europe [OSCE], 2023).

AGİT, iklim değişikliğinin etkilerinin ekonomik zorlukları ve çevresel bozulmayı şiddetlendirebileceğine işaret ederek AGİT bölgesinde güvenliğin olumsuz yönde etkilenebileceğine dikkat çekmektedir. Diğer taraftan, çatışma ve gerilimlerin de iklim değişikliğinde payı olduğuna vurgu yapılarak iklim krizine farklı bir bakış açısı getiren AGİT'e göre zamanın en büyük zorluklarından biri olan iklim değişikliği, mücadelesinde çok paydaşlı bir yaklaşım ile iş birliği gerektirmektedir.

2.1.4. Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi (UNODC)

Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi (UNODC), oldukça dikkat çekici olan “Çevre ve İklim Değişikliğini Etkileyen Suçlar (Crimes that Affect the Environment and Climate Change)” başlıklı çalışmasında, suç ve iklim değişikliği arasındaki ilişkiyi karşılıklı olarak ele almaktadır. Çevreye karşı işlenen suçların iklim değişikliğini nasıl tetiklediğine dikkat çekilmekte, iklim değişikliği giderek uluslararası güvenliği tehdit eden bir tehdit çarpanı olarak değerlendirilmekte ve giderek artan bir şekilde suçun itici gücü olarak görülmektedir. Bu bağlamda, iklim değişikliğine uyum sağlamaya ve iklim değişikliğini hafifletmeye yönelik küresel tepkinin, aynı zamanda yeni suç türleri de yarattığı, bu yeni suçlar arasında karbon kredisi dolandırıcılığı, yasa dışı güneş paneli ve atık pil ticareti, yasa dışı kobalt ve lityum madenciliği ve diğer suçların da yer aldığına dikkat çekilmektedir. (United Nations Office on Drugs and Crime & World Wide Fund For Nature, 2022, s. 27).

UNODC, iklim değışikliğı ve suç bağlantısını karşılıklı olarak ele alarak iklim değışikliğinin giderek uluslararası güvenliği tehdit eden bir tehdit çarpanı olduğuna işaret etmektedir. UNODC'nin, iklim değışikliğini suçun itici gücü olarak değerlendirirken iklim değışikliğıyle mücadele sürecinde yeni suç türlerinin ortaya çıkmasına dikkat çekmesi, güvenlik ortamının değışim ve dönüşümüyle suç kavramının da paralel olarak şekillendiğini göstermektedir.

2.1.5. Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO)

NATO'nun 2010 tarihli “*Aktif Katılım, Modern Savunma: Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü Üyelerinin Savunması ve Güvenliği için Stratejik Kavram (Active Engagement, Modern Defence-Strategic Concept for the Defence and Security of the Members of the North Atlantic Treaty Organisation)*” belgesinde “Güvenlik Ortamı” başlığı altında iklim değışikliğı kavramına yer verilmektedir. Buna göre, iklim değışikliğinin de dahil olduğu temel çevresel sıkıntılar ve kaynak sıkıntılarının NATO'yu ilgilendiren alanlarda gelecekteki güvenlik ortamını biçimlendireceğı ve NATO'nun planlama ve operasyonlarını önemli ölçüde etkileme potansiyeline sahip olacağı ifade edilmektedir. (NATO, 2010, s. 13).

NATO'nun 2011 tarihli “İttifak Denizcilik Stratejisi (Alliance Maritime Strategy)” belgesine göre, iklim değışiklikleri kaynaklara daha iyi erişimin yanısıra yeni ve ekonomik olarak cazip deniz rotalarına imkân vererek yeni fırsatlar ve zorluklar ortaya çıkarmaktadır (NATO, 2011).

NATO, güvenlik ve deniz güvenliğine ilişkin belgelerinde iklim değışikliğini temel çevresel ve kaynak sıkıntıları dahilinde ele alarak iklim değışikliğinin gelecekteki güvenlik ortamını şekillendirip örgütün faaliyet alanlarını etkileyebileceğini, denizcilik özelinde ise yeni deniz rotalarının fırsatlar ve zorluklar içereceğini değerlendirmektedir.

2.1.6. Uluslararası Denizcilik Örgütü (IMO)

Londra Protokolü ve Londra Sözleşmesi'nden (London Protocol and London Convention) oluşan uluslararası anlaşma rejimi, karbon yakalama ve depolama gibi iklim değışikliğı azaltma tekniğı de dahil olmak üzere deniz ortamını tüm kirlilik kaynaklarından korumak için küresel, şeffaf bir kontrol ve düzenleyici mekanizma sağlamaktadır. Rejim,

deniz ortamının korunması ile iklim değişikliğine yönelik önlemler arasında bir dengeyi teşvik etmektedir (International Maritime Organization [IMO], 2019).

Gemilerden Kaynaklanan Kirliliğin Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi (MARPOL), gemilerden kaynaklanan hava kirliliğini düzenlemek için 2005 yılında yürürlüğe giren Ek-VI (Regulations for the Prevention of Air Pollution from Ships MARPOL-Annex VI) ile genişletilmiştir (International Maritime Organization [IMO], 2023).

IMO tarafından yürütülen çeşitli küresel ortaklık projelerinde, iklim değişikliği de deniz sorunu olarak ele alınmaktadır (International Maritime Organization [IMO], 2018).

Birleşmiş Milletler'in uluslararası deniz taşımacılığının emniyeti ve güvenliğini artırmak, gemilerden kaynaklanan kirliliği önlemek için alınan tedbirlerden sorumlu uzmanlık kuruluşu olarak, uluslararası denizcilik için düzenleyici otorite olan Uluslararası Denizcilik Örgütü (IMO), deniz taşımacılığı kaynaklı sera gazı emisyonlarını azaltma çalışmalarında bulunmakta ve bu kapsamda birçok küresel proje yürütmektedir.

2.2. İklim Değişikliği-Deniz Güvenliği İlişkisine Devletlerin Yaklaşımı

Çalışma kapsamında incelenen 15 ülkenin iklim değişikliğini bir deniz güvenliği sorunu/tehditi olarak ele alıp almadıkları bugüne kadar yayımlamış oldukları belgeler üzerinden değerlendirilmiş ve ilgili belgeler EK-2 Çizelge 2.1'de alfabetik sıra ile sunulmuştur.

2.2.1. Almanya

Almanya'nın 2006 tarihli "*Alman Güvenlik Politikası ve Bundeswehr'in Geleceğine ilişkin Beyaz Kitap* 2006 (White Paper 2006: on German Security Policy and the Future of the Bundeswehr)" belgesinde, iklim değişikliği kavramına "Küresel Zorluklar, Fırsatlar, Riskler ve Tehlikeler" arasında yer alan "Kalkınmanın Önündeki Engeller ve Kırılgan Devlet Olma" başlığı altında yer verilmektedir. Buna göre, Afrika ve Asya'nın bazı bölgelerinde, küreselleşmenin doğasında var olan faktörlerin yanısıra arz ve dağıtım sorunları, siyasi ve sosyal istikrarı tekrar tekrar etkilemekte, iklim değişikliklerinin sonuçları bu etkileri daha da artırabilmektedir. Ekonomik ve ekolojik faktörler, siyasi gerilimlere yol açmakta, devlet başarısızlığı ve kontrolsüz göç, tüm bölgelerin istikrarsızlaşmasında rol

oynayabilmekte ve uluslararası güvenlik üzerinde kalıcı, olumsuz etkileri olabilmektedir (Federal Ministry of Defence, 2006, s. 19).

Almanya'nın 2016 tarihli "*Alman Güvenlik Politikası ve Bundeswehr'in Geleceğine ilişkin Beyaz Kitap 2016* (White Paper 2016: on German Security Policy and the Future of the Bundeswehr)" belgesinde iklim değişikliği Alman güvenlik politikası için zorluklar kapsamında değerlendirilmekte, devlet başarısızlığı, şiddetli çatışmalar ve göçün olası sonuçlar arasında görülmektedir. (Federal Ministry of Defence, 2016, s. 42).

Almanya'nın 2023 tarihli "Almanya İçin Güçlü, Esnek, Sürdürülebilir Entegre Güvenlik (Robust. Resilient. Sustainable. Integrated Security for Germany-National Security Strategy)" belgesinde; küresel iklim, çevre, gıda ve kaynak politikası güvenlik politikası olarak kabul edilmektedir (The Federal Government, 2023, s. 64). Belgede, Federal Hükümetin iklim krizinin ulusal güvenlik üzerindeki etkisini değerlendirme ve bilinçli eylem seçeneklerine ulaşma yeteneğini geliştirme için Federal İstihbarat Servisi ile işbirliği içinde önde gelen akademik kurumlardan bir çalışma talep edeceği ifadesine yer verilmektedir (The Federal Government, 2023, s. 67).

Almanya'nın 2017 tarihli "Denizcilik Ajandası 2025 – Denizcilik Endüstrisi Merkezi olarak Almanya'nın Geleceği (Maritime Agenda 2025 - The future of Germany as a Maritime Industry Hub)" başlıklı belgesine göre, gemi inşa endüstrisi ("yeşil denizcilik") için iklim ve çevre dostu ürün ve teknolojilerde pazar potansiyeli bulunabilmektedir (The Federal Ministry for Economic Affairs and Energy, 2017, s. 7). Dalgalar, gelgit aralığı, gelgit, deniz akıntılarının yanı sıra tuzluluk ve sıcaklık gradyanları kullanılarak üretilebilecek olan deniz enerjileri, Almanya'nın gelecekte enerji arzına ve iklim değişikliğini azaltma hedeflerine ulaşmasına katkıda bulunabilmektedir (The Federal Ministry for Economic Affairs and Energy, 2017, s. 9). Denizyolu taşımacılığı, taşıma kapasitesi nedeniyle sadece vazgeçilmez değil, aynı zamanda enerji tasarruflu bir taşıma şeklidir. Aynı zamanda, iklim ve çevre koruma ile doğa koruma gereklilikleri, bu ulaşım şekline giderek daha fazla talep getirmektedir. İş dünyası ve endüstri için, iklim değişikliğinin azaltılmasına ve çevre ile doğanın korunmasına yapılan yatırımlar, uluslararası düzeyde rekabet gücünü korumak için bir fırsat olarak görülmektedir. (The Federal Ministry for Economic Affairs and Energy, 2017, s. 15).

Almanya, küresel iklimi güvenlik politikası olarak kabul etmekte ve iklim değişikliğini güvenlik politikası için zorluklar kapsamında değerlendirmektedir. Almanya'nın, iklim değişikliğini güvenlik kurumlarının gündeminde tutmak amacıyla Federal İstihbarat Servisi ile birlikte çalışma kararı bulunmaktadır. Almanya, deniz güvenliği özelinde ise “yeşil denizcilik” kavramına vurgu yaparak deniz enerjilerinin iklim değişikliğini azaltma hedeflerine ulaşmasına katkıda bulunabileceğini belirtmektedir.

2.2.2. Amerika Birleşik Devletleri

ABD'nin 1987 tarihli “ABD'nin Ulusal Güvenlik Stratejisi (National Security Strategy of the United States)”, 1988 tarihli “ABD'nin Ulusal Güvenlik Stratejisi (National Security Strategy of the United States)”ve 1990 tarihli “ABD'nin Ulusal Güvenlik Stratejisi (The National Security Strategy of the United States)” belgelerinde iklim değişikliğine ilişkin bir değerlendirmeye rastlanmamıştır.

1991 tarihli “ABD'nin Ulusal Güvenlik Stratejisi (The National Security Strategy of the United States)” belgesinde, iklim değişikliği uluslararası sınırları olmayan ve siyasi çatışmaya yol açan çeşitli ve birbiriyle ilişkili küresel çevresel kaygılar arasında sayılmaktadır (The White House, 1991, s. 22)

1993 tarihli “ABD'nin Ulusal Güvenlik Stratejisi (The National Security Strategy of the United States)” belgesinde, iklim değişikliğinin ülkelerin ekonomik büyümelerini sürdürme ve vatandaşları için sağlıklı bir çevre sağlama kapasiteleri üzerinde geniş kapsamlı etkileri olduğu ifadesi yer almaktadır (The White House, 1993, ss. 11-12). Çevresel problemlerin ulusal sınırları aştığı vurgulanarak iklim değişikliği ve ozon tabakasının incelenmesi gibi problemlerin küresel etkiye sahip olduğu belirtilmektedir (The White House, 1993, s. 12).

1994 tarihli “Ulusal Güvenlik Katılım ve Genişleme Stratejisi (A National Security Strategy of Engagement and Enlargement)”, 1995 tarihli “Ulusal Güvenlik Katılım ve Genişleme Stratejisi (A National Security Strategy of Engagement and Enlargement)” ve 1996 tarihli “Ulusal Güvenlik Katılım ve Genişleme Stratejisi (A National Security Strategy of Engagement and Enlargement)” belgelerinde, iklim değişikliği (büyük ölçekli ekosistem hasarına neden olan etkenler arasında yer aldığı belirtilerek) uluslararası istikrarı tehlikeye

atacak kadar ciddi çevresel riskler arasında sayılmakta, bu büyüklükteki çevre sorunlarıyla ilgili stratejilerin iş birliği gerektirdiğine dikkat çekilmektedir (The White House, 1994, s. 15; The White House, 1995, s. 18; The White House, 1996, s. 26).

1997 tarihli “Yeni Yüzyıl için Ulusal Güvenlik Stratejisi (A National Security Strategy for a New Century)” belgesinde, iklim değişikliği ve ozon tabakasının incilmesi gibi çevresel tehditlerin doğrudan ABD vatandaşlarının sağlığını tehdit ettiği ifade edilerek bunlara ve diğer çevresel tehditlere yanıt vermek için diğer ülkelerle yakın çalışılması gerektiği vurgulanmaktadır. Belgede, iklim değişikliğinin ve ozon tabakasının incelmesinin etkilerinin sınır tanımadığı, Amerika ve dünya için büyük tehlikeler oluşturabileceği belirtilerek bu kapsamda, küresel iklim değişikliği sorununu ele almak için uluslararası bir uzlaşma üzerinde çalışıldığı ifadelerine yer verilmektedir (The White House, 1997).

1998 tarihli “Yeni Yüzyıl için Ulusal Güvenlik Stratejisi (A National Security Strategy for a New Century)” belgesinde, çevresel tehditlerin ulusal sınırları dikkate almadığı ve Amerikalıların güvenliği ve refahı için uzun vadeli tehlikeler oluşturabileceğine atıfta bulunularak, iklim değişikliği gibi çevresel tehditlerin ABD vatandaşlarının sağlığına doğrudan tehdit oluşturduğu ifade edilmektedir (The White House, 1998, s. 13).

1999 tarihli “Yeni Yüzyıl için Ulusal Güvenlik Stratejisi (A National Security Strategy for a New Century)” belgesinde, çevresel tehditlerin ulusal sınırları dikkate almadığı ve Amerikalıların güvenliği ve refahı için uzun vadeli tehlikeler oluşturabileceği belirtilerek iklim değişikliği kavramına ABD vatandaşlarının sağlığını ve ekonomik refahını doğrudan tehdit eden çevresel tehditler arasında yer verilmiştir (The White House, 1999, s. 13).

2000 tarihli “Küresel Çağ için Ulusal Güvenlik Stratejisi (A National Security Strategy for a Global Age)” belgesinde; doğal kaynak kıtlıklarının çatışmayı tetikleyebileceği ve şiddetlendirebileceği belirtilmektedir. İklim değişikliği gibi fenomenler, Amerikalıların ve dünyadaki diğer tüm bireylerin sağlığını ve refahını doğrudan tehdit etmektedir (The White House, 2000).

ABD’nin 2002 tarihli “ABD Ulusal Güvenlik Stratejisi (The National Security Strategy of the United States of America)” belgesinde; ekonomik büyümeye, bu büyümeyle ilişkili sera gazı konsantrasyonlarını küresel iklime tehlikeli insan müdahalesini önleyecek

bir seviyede tutarak stabilize etmeye yönelik küresel çabaların eşlik etmesi gerektiği belirtilmektedir. Genel hedef, Amerika'nın sera gazı emisyonlarını ekonominin büyüklüğüne göre azaltmak ve 2012 yılına kadar ekonomik faaliyet birimi başına bu tür emisyonları % 18 azaltmaktır. Bu hedefe ulaşmak için stratejiler şunlar olacaktır:

- Araştırma ve yeni muhafaza teknolojilerine yapılan harcamaları toplamda 4,5 milyar dolara çıkarmak (dünyadaki herhangi bir ülke tarafından iklim değişikliğine harcanan en büyük miktar ve geçen yılın bütçesine göre 700 milyon dolarlık bir artış) (The White House, 2002, s. 20).

ABD'nin 2006 tarihli "ABD Ulusal Güvenlik Stratejisi (The National Security Strategy of the United States of America)" belgesinde; iklim değişikliği kavramı yer almasa da küreselleşmeyle birlikte yeni zorlukların ortaya çıktığı ve eski zorlukların etkisinin değiştiği belirtilerek insan kaynaklı çevresel tahribat da zorluklar arasında sayılmaktadır (The White House, 2006, s. 47). Bu zorlukların ele alınmadığı takdirde ulusal güvenliği tehdit edebileceği ifadesi yer almaktadır (The White House, 2006, s. 47).

ABD'nin 2010 tarihli "Ulusal Güvenlik Stratejisi (National Security Strategy)" belgesinde, iklim değişikliğinin bölgelerin güvenliğini ve Amerikan halkının sağlık ve güvenliğini tehdit ettiği ifade edilmektedir (The White House, 2010, s. 8). İklim değişikliği tüm ulusları zorlayan, ancak hiçbir ulusun tek başına üstesinden gelemeyeceği konular arasında sayılmaktadır (The White House, 2010, s.11). Geniş küresel iş birliği gerektiren temel zorluklar arasında iklim değişikliği de yer almaktadır. Buna göre, iklim değişikliğinden kaynaklanan tehlike gerçek, acil ve şiddetlidir. Isınan bir gezegenin yarattığı değişim, mülteciler ve kaynaklar üzerinde yeni çatışmalara yol açacaktır. Bu nedenle ABD, tüm uluslarla iş birliği içinde iklim değişikliğiyle mücadele edecektir. Yenilenebilir enerjiye yatırım yapılacak, temiz enerjiyi kârlı enerji türü yapan teşvikler sağlanacaktır. Bölgesel olarak yeni temiz enerji ortaklıkları oluşturmak için Asya, Amerika ve Afrika'daki çabalar artırılacaktır. Küresel olarak ise, Kopenhag Anlaşması'nı uygulamaya ve geliştirmeye ve iklim değişikliğine tüm ulusların kararlı eylemlerinden yararlanan bir yanıt sağlamaya çalışılacaktır (The White House, 2010, s.47).

ABD'nin 2015 tarihli "Ulusal Güvenlik Stratejisi (National Security Strategy)" belgesinde; iklim değişikliği güvenlik başlığı altında incelenerek iş birliği gerektiren küresel

bir sorun olarak görülmektedir. Belgede, iklim değışikliğı ABD çıkarlarına yönelik olarak öncelik verilecek stratejik riskler arasında sayılmaktadır (The White House, 2015, s. 2). İklim değışikliğı, artan doğal afetlere, mülteci akışlarına ve gıda ve su gibi temel kaynaklar üzerindeki çatışmalara katkıda bulunan, ABD ulusal güvenliği için acil ve büyüyen bir tehdit olarak ifade edilmektedir (The White House, 2015, s. 12). Amerika'nın, bu zorlukla yüzleşmek için kendi ülkesinde ve uluslararası toplumla birlikte çabalara öncülük ettiği belirtilmektedir (The White House, 2015, s. 12).

ABD'nin 2017 tarihli "ABD Ulusal Güvenlik Stratejisi (National Security Strategy of the United States of America)" belgesinde, iklim politikaları küresel enerji sistemini şekillendirmeye devam edecektir. ABD liderliği, ABD'nin ekonomik ve enerji güvenliği çıkarlarına zarar veren, büyüme karşıtı bir enerji gündemine karşı koymak için gereklidir. Gelecekteki küresel enerji talebi göz önüne alındığında, gelişmekte olan dünyanın çoğu, ekonomilerini güçlendirmek ve insanların yoksulluktan kurtarmak için diğer enerji formlarının yanı sıra fosil yakıtlara ihtiyaç duyacaktır. ABD enerji güvenliği, ekonomik kalkınma ve çevre korumayı dengeleyen bir yaklaşım geliştirmeye devam etmesinin yanı sıra ekonomisini genişletirken geleneksel kirliliğı ve sera gazlarını azaltmada küresel bir lider olmayı sürdürecektir (The White House, 2017, s. 22).

ABD'nin 2007 tarihli "21. Yüzyıl Deniz Gücü İşbirliği Stratejisi (A Cooperative Strategy for 21st Century Seapower)" belgesinde, iklim değışikliğıne bağılı olarak meydana gelen yıkıcı fırtınalar, ekilebilir alanların kaybı ve kıyı taşkınları can kaybına, gönülsüz göçe, sosyal istikrarsızlığa ve bölgesel krizlere yol açabilir. Ayrıca Arktik bölgesi bakımından da, kutup buzullarının erimesi yalnızca yeni kaynaklara erişimi değil aynı zamanda küresel ulaşım sistemini yeniden şekillendirebilecek yeni ticaret yolları açısından da fırsatlar yaratmaktadır. Söz konusu gelişmelerin potansiyel rekabet ve çatışma kaynakları olduğu da belirtilmiştir (United States the Navy, Marine Corps, Coast Guard, 2007).

ABD'nin 2015 tarihli "21. Yüzyıl Deniz Gücü İşbirliği Stratejisi (A Cooperative Strategy for 21st Century Seapower)" belgesinde, çevresel eğilimlerin özellikle dünya nüfusunun çoğunun ikamet ettiği kıyı bölgelerinde, deniz güvenliği ortamını giderek daha fazla şekillendirdiğı ifade edilmektedir. Ayrıca, iklim değışikliğı ile güçlenen fırtınaların, yükselen deniz seviyelerinin ve kıyı taşkınlarının birçok ada ülkesini orantısız bir şekilde etkilediğı ve böylece toplumsal istikrarsızlığın ve daha sık insani yardım ve afet müdahale

operasyonlarının tetiklenebileceği belirtilmektedir (United States the Navy, Marine Corps, Coast Guard, 2015, s. 6).

ABD'nin erişilebilen Deniz Güvenliği Belgelerinden 2005 tarihli “Deniz Güvenliği için Ulusal Strateji (The National Strategy for Maritime Security)” ve 2015 tarihli “Asya-Pasifik Deniz Güvenliği Stratejisi: Değişen Bir Ortamda ABD'nin Ulusal Güvenlik Hedeflerine Ulaşmak (The Asia-Pacific Maritime Security Strategy: Achieving U.S. National Security Objectives in a Changing Environment)” incelenmiş olup iklim değişikliğine ilişkin bir değerlendirme bulunamamıştır.

ABD, 1990'lı yıllardan itibaren güvenlik belgelerinde iklim değişikliğinin çevresel etkileri olduğuna dikkat çekmekle birlikte 2010 yılından başlayarak iklim değişikliğinin ulusal güvenliği tehdit ettiğini vurgulamaktadır. Deniz güvenliği belgelerinde ise iklim değişikliğinin yol açabileceği krizler ve Arktik bölgesi özelindeki etkileri ele alınmaktadır.

2.2.3. Avustralya

İklim değişikliği konusu, Avustralya'nın 2013 tarihli “Avustralya'nın Ulusal Güvenliği için Güçlü ve Güvenli Bir Strateji (Strong and Secure: A Strategy for Australia's National Security)” belgesinde ulusal güvenlik etkileri olan geniş çaplı küresel zorluklar içinde değerlendirilmektedir. İklim değişikliğinin daha ciddi etkileri, özellikle doğal afetlerin sıklığındaki ve şiddetindeki artış, kıt doğal kaynaklar üzerindeki rekabetle birleşerek dünya çapında (özellikle kırılgan devletlerde) istikrarsızlık ve gerginlik bakımından etkili olabilmektedir (Australian Government Department of the Prime Minister and Cabinet, 2013, s. 31).

Avustralya'nın 2023 tarihli “Ulusal Savunma: Stratejik Savunma İncelemesi (National Defence: Defence Strategic Review)” belgesinde, iklim değişikliğinin bir ulusal güvenlik sorunu olduğu belirtilmektedir (Australian Government, 2023, s. 41). İklim değişikliği önümüzdeki yıllarda hızlanırsa, bölgede riski önemli ölçüde artırma potansiyeline sahiptir. Kitlesel göçe, barışı koruma ve barışı uygulama taleplerinde artışa ve eyalet içi ve eyaletler arası çatışmaya yol açabilir. Söz konusu belgeye göre, iklim değişikliğinin savunma üzerinde bir dizi önemli etkisi vardır. Önemli iklim olaylarının hızlanması, hükümetin etkili bir

şekilde yanıt verme kapasitesini aşma ve savunmanın temel amacı olan Avustralya'yı savunmaya gölge düşürme riski taşımaktadır (Australian Government, 2023, s. 41).

Avustralya, iklim değişikliğini ulusal güvenlik etkileri olan geniş çaplı küresel zorluklar içinde değerlendirmekteyken 2023 yılında yayımlanan belgesinde ulusal güvenlik sorunu olarak kabul etmektedir. Avustralya, iklim değişikliğinin potansiyel sonuçlarını ele almakta ve savunma üzerinde etkili olabileceği değerlendirmesinde bulunmaktadır. Erişilebilen Deniz Güvenliği Belgesi olan 2004 tarihli “Avustralya’nın Deniz Stratejisi (Australia’s Maritime Strategy)” incelenmiş olup iklim değişikliğine ilişkin bir değerlendirme bulunamamıştır.

2.2.4. Birleşik Krallık

Birleşik Krallık’ın 2008 tarihli “Birleşik Krallık’ın Ulusal Güvenlik Stratejisi: Birbirine Bağlı Dünyada Güvenlik (The National Security Strategy of the United Kingdom: Security in an Interdependent World)” belgesinde, Soğuk Savaş tehdidinin yerini, Birleşik Krallık’ı doğrudan etkileyen ve uluslararası istikrara engel olma potansiyeline sahip, çeşitli ancak birbiriyle bağlantılı bir dizi tehdit ve risk almıştır. Bunlar arasında uluslararası terörizm, kitle imha silahları, çatışmalar ve başarısız devletler, pandemiler ve ulusötesi suçlar yer almaktadır. Bu ve diğer tehditler ve riskler, iklim değişikliği, enerji rekabeti, yoksulluk ve kötü yönetim, demografik değişiklikler ve küreselleşme dahil olmak üzere çeşitli ve birbirine bağlı altta yatan bir dizi faktör tarafından yönlendirilmektedir (The United Kingdom Cabinet Office, 2008, s. 3). Birleşik Krallık’a göre iklim değişikliği, potansiyel olarak küresel istikrar ve güvenlik için ve dolayısıyla ulusal güvenlik için en büyük zorluktur (The United Kingdom Cabinet Office, 2008, s. 18). Yükselen deniz seviyeleri ve eriyen buzlar neticesinde sınırlar değişecek ve yeni deniz yolları açılarak bölgesel anlaşmazlıklar riski artacaktır. Aşırı hava olaylarının sıklığı ve yoğunluğundaki artış, yerel, ulusal ve uluslararası yapılar üzerinde daha fazla stres yaratarak daha sık ve yoğun insani krizlere neden olacaktır. Aşırı hava koşulları ile birlikte yükselen sıcaklıklar, su kaynakları üzerindeki baskıları da artıracaktır (The United Kingdom Cabinet Office, 2008, s. 18). Bu değişikliklerin birçoğu Birleşik Krallık’ı doğrudan etkileyecek ancak doğrudan etkilerin en fazla, başa çıkma kapasitesi en az olan ve bu nedenle büyük olasılıkla hem insani felaketlere hem de istikrarsızlığa, devlet başarısızlığına veya çatışmaya maruz kalacak ülkeler üzerinde etkili olması muhtemeldir. Bu nedenle, uluslararası sistemin kolektif çözümler üretme

sorumluluğu daha da artmaktadır (The United Kingdom Cabinet Office, 2008, s. 18). İklim değişikliği küresel bir zorluk olmakla birlikte aynı zamanda kurallara dayalı uluslararası sistemin çöküşünün ve devletlerarası büyük çatışmaların yeniden ortaya çıkmasının yanısıra artan bölgesel gerilimler ve istikrarsızlığın en büyük potansiyel itici güçlerinden biridir (The United Kingdom Cabinet Office, 2008, s. 19). İklim değişikliği baskılarının da etkisiyle kentleşme eğilimi hızlanmaktadır (The United Kingdom Cabinet Office, 2008, s. 21). Büyüyen ve giderek kentleşen küresel nüfus, gıda ve su talebini artıracak, aynı zamanda iklim değişikliği de arz üzerinde daha fazla baskı yaratan etkenlerden biri olacaktır. İklim değişikliğiyle birlikte, su sıkıntısı çeken insan sayısının artması muhtemeldir. Sularının bir kısmını sınırlarının dışından sağlayan ülkelerin de bulunması nedeniyle de iklim değişikliği, ülkeler arasında su paylaşımı konusunda anlaşmazlık olasılığını artırmaktadır. İklim değişikliği, birçok alanda azalan yağışlar ve iklime bağlı mahsul kıtlığı yoluyla gıda kaynakları üzerindeki baskıyı da artıracaktır (The United Kingdom Cabinet Office, 2008, s. 21). İklim değişikliğinin de yer aldığı karşılaşılan güvenlik sorunlarının çoğunun Çin'in iş birliği olmadan çözülmeyeceği vurgulanmaktadır (The United Kingdom Cabinet Office, 2008, ss. 47-48).

Birleşik Krallık'ın 2009 tarihli "Birleşik Krallık'ın Ulusal Güvenlik Stratejisi: Güncelleme 2009-Gelecek Nesil için Güvenlik (The National Security Strategy of the United Kingdom: Update 2009-Security for the Next Generation)" belgesinde, iklim değişikliği giderek artan bir şekilde küresel güvensizliğin geniş kapsamlı bir itici gücü olacaktır. İklim değişikliği, tehdit çoğaltıcı görevi görür, dünya çapında zayıflığı ve gerilimi şiddetlendirir (The United Kingdom Cabinet Office, 2009, s. 8) Hükümetin ulusal güvenlik için stratejik çerçevesi yalnızca ulusal güvenliğin geleneksel alanlarını değil iklim değişikliği gibi zorlukları da kapsamaktadır (The United Kingdom Cabinet Office, 2009, s. 17). İklim değişikliği ulusal güvenlik tehdidi anlamına gelmese de, tehditlerin tezahür etme şeklini yönlendirir, şiddetlendirir veya değiştirir (The United Kingdom Cabinet Office, 2009, s. 28). İstikrarsızlığın itici güçlerinden biri olan iklim değişikliği; sağlık, su kaynakları, tarım ve insan yerleşimleri üzerindeki artan baskı ile toplum ve doğal çevre üzerindeki riskleri artıracaktır. Önümüzdeki yirmi yıl içinde bu etkiler yönetilebilir olacak, ancak bunun ötesinde tehlikeli etki riski güçlü bir şekilde artacaktır. Uzun vadede iklim değişikliği küresel bir tehdit çarpanı olarak hareket edecek ve dünya çapında mevcut zayıflıkları ve gerilimleri şiddetlendirecektir (The United Kingdom Cabinet Office, 2009, s. 40). İklim değişikliği, güvenlik sorunları yaratmanın yanında aynı zamanda uzun vadede göçü artırma

eğilimindedir (The United Kingdom Cabinet Office, 2009, s. 51). İklim değişikliğinin hem uluslararası hem de yerel olarak güvensizliğin itici gücü olarak hareket ettiği birbiriyle ilişkili iki yol vardır. Stratejide iklim değişikliğinin Birleşik Krallık içindeki doğrudan etkilerine kısa vadede, hava kaynaklı sivil acil durumlarındaki artış, uzun vadede ise ulaşım, enerji ve su altyapısı, kamu ve özel mülkiyet, vatandaş sağlığı, tarım ve gıda üretimindeki etki verilmektedir (The United Kingdom Cabinet Office, 2009, s. 52). Devletler, Kuzey Kutbu gibi daha önce yönetilmeyen alanlarda enerji ve diğer kaynaklara erişim için rekabet ederken, iklim değişikliğinin etkisi potansiyel güvenlik tehditlerini artırmaktadır. Daha rekabetçi bir enerji ortamında fiyat güvenliğinin sağlanması da daha zor olacaktır (The United Kingdom Cabinet Office, 2009, s. 56). Göç, mahsul kıtlığı, enerji altyapısının zarar görmesi, tatlı su kaynaklarının azalması ve artan yoksulluk gibi iklim değişikliğinin olası sonuçları, nüfusu yerinden edebilir ve halihazırda hassas bölgelerdeki mevcut çatışmayı şiddetlendirebilir (The United Kingdom Cabinet Office, 2009, s. 69). Stratejiye göre, iklim değişikliği Birleşik Krallık altyapısını ve topluluklarının dayanıklılığını test edecektir (The United Kingdom Cabinet Office, 2009, s. 89). “Birleşik Krallık Ulusal Güvenlik Çerçevesi” olarak isimlendirilen şemada iklim değişikliği, bir tehdit kaynağı olarak yer almaktadır (The United Kingdom Cabinet Office, 2009, s. 92).

Birleşik Krallık’ın 2010 tarihli “Belirsizlik Çağında Güçlü Bir Britanya: Ulusal Güvenlik Stratejisi (A Strong Britain in an Age of Uncertainty: The National Security Strategy)” belgesinde, ülkenin güvenliği iklim değişikliğinin etkilerine ve bunun gıda ve su arzı üzerindeki etkisine karşı savunmasıdır (United Kingdom Government, 2010, s. 3). Stratejide, gelişmekte olan bazı güçlerin çok taraflı yaklaşımlara yeterince bağlı olmadığı ve ekonomik ağırlıklarına ve bölgesel etkilerine rağmen uluslararası kurumlarda tam olarak temsil edilemeyebilecekleri ifadesi yer almaktadır. Bu güçlerin yine de iklim değişikliği gibi konularda küresel çözümler için vazgeçilmez olduğu vurgulanarak karşılıklı ilişkilerin güçlendirilmesi gerektiği belirtilmektedir (United Kingdom Government, 2010, s. 15). İklim değişikliğinin fiziksel etkilerinin, dünya çapında mevcut gerilimleri şiddetlendiren bir “risk çarpanı” olarak giderek daha önemli hale gelmesi muhtemeldir. BM, Darfur’daki çatışma için yıllarca süren şiddetli yağışların çiftçilik koşullarını etkilediği ve çiftçi toplulukları arasında gerilimler yarattığı bir faktör olduğunu öne sürmektedir. Bu durumda olduğu gibi, iklim değişikliğinin gelişmekte olan dünya üzerinde orantısız bir etkisinin olması muhtemeldir. Halihazırda kırılgan olan devletler üzerinde ekstra baskı oluşturacak ve hem devletler içinde hem de devletler arasında hareket eden yerinden edilmiş insan sayısında

artışa yol açacaktır (United Kingdom Government, 2010, s. 17). İklim değişikliğiyle mücadelenin, giderek ülkeleri bir araya getiren bir konu haline geldiği ve küresel bir anlaşma da dahil olmak üzere etkili bir yanıt için çaba gösterileceği ifade edilmiştir (United Kingdom Government, 2010, s. 18).

Birleşik Krallık'ın 2015 tarihli "Ulusal Güvenlik Stratejisi ve Stratejik Savunma ve Güvenlik İncelemesi: Güvenli ve Müreffeh Bir Birleşik Krallık (National Security Strategy and Strategic Defence and Security Review: A Secure and Prosperous United Kingdom) belgesinde, iklim değişikliği herkesin karşı karşıya olduğu ortak bir tehdit ve istikrarsızlık nedeni olarak görülmektedir. 2030'a kadar dünya %50 daha fazla gıda ve enerji ve %30 daha fazla su talebiyle karşı karşıya kalabilirken, bu talepler iklim değişikliği nedeniyle tehdit altında olacaktır (United Kingdom Government , 2015, s. 21). Yükselen deniz seviyeleri, kıyı şehirlerini ve küçük adaları tehdit etmektedir. Daha sık görülen aşırı hava olaylarının nüfusu, tarımı ve tedarik zincirlerini olumsuz anlamda etkilemesi, siyasi istikrarsızlığı, çatışmayı ve göçü daha olası hale getirebilir (United Kingdom Government , 2015, s. 21). Stratejide, iklim değişikliğinin zorluklarını ele almak için İngiliz Milletler Topluluğu, Kore Cumhuriyeti, Çin, Hindistan, G7 ülkelerinin birlikte çalışacağı vurgulanmaktadır. Uzun vadeli hedef olarak yoksul ve kırılgan ülkelerin afetlere, şoklara ve iklim değişikliğine karşı dayanıklılığını güçlendirmek belirlenmiştir (United Kingdom Government , 2015, s. 65). İklim değişikliği ve sağlık güvenliği, deniz aşırı istikrarı ve Birleşik Krallık'ın uzun vadeli güvenliğini tehdit eden iki ana küresel risk alanı olarak belirtilerek bu alanlara yatırım ve bu alanlardaki uluslararası çalışmalara öncülük etmek hedef olarak seçilmiştir (United Kingdom Government , 2015, s. 65). Birleşik Krallık tarafından iklim değişikliği, gezegenin geleceği için en büyük uzun vadeli zorluklardan biri olarak belirtilmektedir. Kaynak stresleri, göç, ticaret üzerindeki etki ve küresel ekonomik ve gıda güvensizliği gibi yollarla deniz aşırı ülkelerde istikrarsızlığa yol açar ve bu istikrarsızlığı artırır (United Kingdom Government , 2015, s. 65). Daha temiz ve daha yeşil büyümeyi teşvik etmek için Uluslararası İklim Fonu'nun kurulduğu ifade edilerek iklim değişikliğinin sonuçlarını yönetmek için ortaklarla birlikte çalışılacağına işaret edilmektedir (United Kingdom Government, 2015, s. 66).

İklim değişikliğinin, Birleşik Krallık için giderek artan bir risk oluşturduğu ve Birleşik Krallık ulusal güvenliği üzerindeki tam etkilerinin 2035'ten sonra görülmesinin daha olası olduğu vurgulanmaktadır (United Kingdom Government , 2015, s. 86).

Birleşik Krallık'ın 2014 tarihli “Deniz Güvenliği için Birleşik Krallık Ulusal Stratejisi (The UK National Strategy for Maritime Security)” belgesinde, iklim değişikliği, denizcilik alanını, uzak deniz bölgelerindeki gelişmelerin İngiltere'nin refahı ve güvenliği üzerinde anında ve doğrudan bir etkiye sahip olabileceği, eşzamanlı olarak daha bağlantılı bir alana dönüştüren son eğilimlerinden biridir (United Kingdom Government, 2014, s. 7) Önümüzdeki 20 yıl boyunca, iklim değişikliğinin etkisi, daha önce geçilemeyen seyir rotalarının, özellikle Kuzeybatı Geçidi, Transpolar Deniz Rotası ve Kuzey Deniz Rotası'nın daha uzun süreler boyunca açık olacağı anlamına gelecektir. Bunlardan sonuncusu Felixstowe (İngiltere'nin en yoğun konteyner limanı) ile Kore'deki Busan arasındaki seyir mesafesini 10.700 deniz milinden 7.400 deniz miline düşürür. Bu durum, Birleşik Krallık'a bir yandan sorumlu ticari kullanım için fırsatlar sunarken diğer taraftan yeni deniz güvenliği tehditlerini de beraberinde getirmektedir (United Kingdom Government, 2014, s. 25).

Birleşik Krallık 2022 tarihli “Deniz Güvenliği için Ulusal Strateji (National Strategy for Maritime Security)” belgesinde, 2014 Ulusal Deniz Güvenliği Stratejisinde yer alan deniz güvenliğine yönelik en çok baskı oluşturan zorluklara ek olarak iklim değişikliğinin de içinde yer aldığı deniz güvenliğini etkileyen yeni ve gelişmekte olan zorlukları da ele almaya çalışmaktadır (United Kingdom Government, 2022, s. 26). Stratejide iklim değişikliğinin yaşam biçimi üzerinde önemli bir tehdit oluşturduğu ve önümüzdeki yıllarda görülecek değişikliklerin uluslararası düzene meydan okumaya devam edeceği belirtilmektedir. Aynı zamanda, denizcilik sektörünün tamamı için çok çeşitli yeni riskler ve fırsatlar doğuracağı ifade edilerek buna örnek olarak Arktik üzerinden yeni ticaret yollarının açılmasının artan küresel istikrarsızlığın yanısıra yeni terörizm veya suç biçimlerini ortaya çıkarabileceği verilmektedir (United Kingdom Government, 2022, s. 26). Belgede, iklim değişikliğinin ve denizdeki çevre suçlarının etkilerinin önemli tehditler oluşturduğu, bunların daha acil ve iyi anlaşılmış güvenlik tehditlerine eşit olarak ele alınmasının önem arz ettiği belirtilmektedir. Bu stratejide tanımlanan güvenlik zorluklarının çoğunun, iklimdeki değişikliklerin bir sonucu olabileceği veya bunlar tarafından şiddetlenebileceği de ifadeler arasındadır (United Kingdom Government, 2022, s. 82). Uluslararası olarak, balıkçılık, su ürünleri yetiştiriciliği ve deniz ve kıyı turizmi sektörleri ve destekledikleri milyonlarca insan, ağırlıklı olarak gelişmekte olan ülkelerde, deniz çevresine büyük ölçüde bağımlıdır. Denizlerin ve okyanusların aşırı kullanımdan kaynaklanan insan kaynaklı bozulması, iklim değişikliği ve kirlilik bu geçim kaynaklarını riske atmaktadır ve gelecekteki göçü, çatışmayı ve suç faaliyetlerini tetikleyebilir (United Kingdom Government, 2022, s.

83). İklim değışikliğı yoluyla yükselen deniz seviyeleri, BMDHS kapsamında yasal olarak oluşturulmuş deniz bölgelerinin kapsamını ve yerini sorgulayarak denizdeki ve deniz tabanındaki biyolojik ve mineral kaynaklardan yararlanma hakları konusunda belirsizlik yaratmaktadır. Bazı aktörler, MEB'in bir parçası olup olmadığı veya açık denizlerin bir parçası olarak kabul edilip edilemeyeceğı konusunda netlik eksikliği olan alanlarda kaynakları kullanmaya çalışarak bu belirsizlikten yararlanabilir. Bu soruna çözüm bulmak, BMDHS ile uyumlu olan, denizde kurallara dayalı düzenin daha geniş bütünlüğünü sağlamak için önemlidir (United Kingdom Government, 2022, s. 83). Yükselen deniz seviyesinden kaynaklanan arazi erozyonu da kıyı toplulukları üzerinde baskı oluşturmaktadır. Örneğın Bangladeş'te bazı tahminler, deniz seviyesindeki bir metrelik artışın kara alanını %18 oranında azaltacağını ve 25 milyon sığınmacıya yol açabileceğini öne sürmektedir. Belgede Birleşik Krallık'ın, iklim değışikliğının etkileriyle mücadele eden ulusları desteklemeye devam edeceği belirtilmekle birlikte yerinden edilmiş nüfusun deniz güvensizliğine olan katkılarının ve bunun sonucunda deniz üzerinde felakete yol açabilecek çevresel etkilerin önleneyeğine yer verilmektedir (United Kingdom Government, 2022, s. 92). İklim değışikliğının deniz yaşamının bolluğunu ve dağılımını da etkileyeceğinin belirtildiğı stratejide, azalan ve göç eden balık stoklarına karşı, nüfus ve ekonomik büyüme nedeniyle balığa olan talebin artması sonucunda bazı ülkelerin, balıkçılık endüstrilerini balıkçılık fırsatlarını daha uzaklarda aramalarını sağlamak için sübvansetmeye ittiğı ifadesi yer almaktadır. Böylece genel olarak deniz biyokütlesi ve biyoçeşitlilik üzerinde daha fazla baskı oluşur, yasadışı, kayıtdışı ve düzenlenmemiş balıkçılık artar ve potansiyel olarak dünyanın diğertarafındaki ülkelerle çatışmalar körüklenir. Belgeye göre, Birleşik Krallık bu stratejideki kısa vadeli taahhütlerin, bu eğilimleri hesaba katan daha uzun vadeli bir bakış açısıyla birleştirilmesini sağlamalıdır (United Kingdom Government, 2022, s. 92).

Birleşik Krallık, iklim değışikliğini ulusal güvenlik tehdidi olarak görmese de tehdit kaynağı, tehdit çoğaltıcı, tehdit çarpanı ve risk çarpanı gibi ifadelerle tanımlamaktadır. Güvenlik belgelerinden iklim değışikliğinin küresel bir zorluk olduğu ve mücadelesinin küresel çabalar ile olabileceğı sonucuna varılmıştır. Birleşik Krallık, denizcilik özelinde ise iklim değışikliğini deniz güvenliğini etkileyen yeni ve gelişmekte olan zorluklar arasında saymakta ve iklim değışikliğinin denizcilik sektörü için yeni riskler ve fırsatlar doğuracağı değerlendirmelerinde bulunmaktadır.

2.2.5. Çin

Çin'in 2017 tarihli "Kuşak ve Yol Girişimi'nde Denizcilik İşbirliği Vizyonu (Vision for Maritime Cooperation under the Belt and Road Initiative)" belgesinde, iklim değişikliği mücadele edilmesi gereken bir konu olarak ele alınmakta ve iklim değişikliği ile mücadelede iş birliğinin güçlendirilmesi gerektiği belirtilmektedir. Çin'in, küçük ada devletlerini iklim değişikliğine uyum sağlamada desteklemeye ve iklim değişikliğinin etkileri bakımından da teknik yardım sağlamaya gönüllü olduğu ifade edilmektedir. Bununla birlikte, Deniz İpek Yolu üzerindeki ülkelere de ada ve kıyı araştırmaları ve değerlendirmelerinin yürütülmesinde destek sağlanacağı belirtilmektedir (Xinhua, 2017).

Çin'in güvenlik belgelerine erişim sağlanamamış olmakla birlikte 2017 tarihli "Kuşak ve Yol Girişimi'nde Denizcilik İşbirliği Vizyonu (Vision for Maritime Cooperation under the Belt and Road Initiative)" belgesinden, Çin'in deniz güvenliği özelinde iklim değişikliğini mücadele edilmesi gereken bir konu olarak gördüğü ve bu mücadelede işbirliğinin güçlendirilmesi gerektiğine dikkat çekilerek küçük ada devletlerine ve Kuşak ve Yol Girişimi vizyonu nedeniyle de Deniz İpek Yolu üzerindeki ülkelere destek sağlayacağı anlaşılmaktadır.

2.2.6. Filipinler

Filipinler'in 2011 tarihli "Ulusal Güvenlik Politikası 2011-2016: Demokrasinin Kazanımlarının Güvence Altına Alınması (National Security Policy 2011-2016: Securing the Gains of Democracy)" belgesinde iklim değişikliği ve küresel ısınma stratejik konular içinde değerlendirilmektedir. Buna göre; iklim değişikliğinin en fazla gelişmekte olan ülkeleri etkilemesi beklendiği, yüksek sıcaklıklar ve yükselen deniz seviyeleri gibi etkileri tarım, gıda ve su kaynakları için risk oluşturmakta olduğuna dikkat çekilmektedir. Filipinler'in yoksulluk, açlık ve hastalıklarla mücadele ve Filipin halkının yaşamlarını ve geçim kaynaklarını korumadaki son kazanımları tehlikededir (Republika Ng Pilipinas, 2011, s.20). İklim değişikliği ve hava koşullarının artan öngörülemezliği, gıda üretimini büyük ölçüde etkilemekte ve büyük doğal afetlere ve gıda krizlerine neden olmaktadır (Republika Ng Pilipinas, 2011, s. 25).

Filipinler'in 2012 tarihli "Milli Savunma Bakanlığını 21'nci Yüzyılın Savunma ve Güvenlik Sorunlarını Etkin Bir Şekilde Karşılayabilecek Şekilde Dönüştürmek - Filipin Savunma Dönüşümü Üzerine Beyaz Kitap (Transforming the Department of National Defense to Effectively Meet the Defense and Security Challenges of the 21st Century – A White Paper on Philippine Defense Transformation)" belgesinde iklim değişikliğine ilişkin bir değerlendirmeye rastlanmamıştır.

İklim değişikliği konusu, Filipinler'in 2018 tarihli "Ulusal Güvenlik Stratejisi: Dönüşümsel Değişim ve Filipin Halkının Refahı için Güvenlik ve Kalkınma (National Security Strategy: Security and Development for Transformational Change and Well-Being of the Filipino People)" ve 2017 tarihli "Ulusal Güvenlik Politikası 2017-2022: Filipin Halkının Değişim ve Refahı için (National Security Policy 2017-2022: for Change and Well-Being of the Filipino People)" belgelerinde diğer stratejik konular ve zorluklar arasında yer alır.

İklim değişikliğinin çatışma ve güvensizlik üzerindeki etkileri, önemli riskler haline gelme potansiyeline sahiptir (Republika Ng Pilipinas, 2017, s. 93). Bilimsel araştırmalar, Filipinler'in iklim değişikliğinin olumsuz etkilerine karşı oldukça savunmasız olduğunu göstermektedir (Republika Ng Pilipinas, 2017, s. 92). İklim değişikliğinin güvenliği etkileyebileceği beş kanal bulunmaktadır:

- 1) En savunmasız toplumların refahına yönelik tehdit,
- 2) Ekonomik kalkınmaya etkisi,
- 3) Yerel nüfusun koordine olmayan başa çıkma veya hayatta kalma stratejileri şeklinde başarısız adaptasyonun ikinci derece etkisi,
- 4) İklim değişikliğinin bir dizi egemen devletin yaşayabilirliğine ve hatta hayatta kalmasına yönelik tehdidi,
- 5) Doğal kaynaklara erişim veya doğal kaynakların kullanımı ve sonuç olarak çıkan rekabet ve ülkeler arasındaki olası bölgesel anlaşmazlıklar (Republika Ng Pilipinas, 2017, s. 93).

Filipinler'in 2018 tarihli "Ulusal Güvenlik Stratejisi: Dönüşümsel Değişim ve Filipin Halkının Refahı için Güvenlik ve Kalkınma (National Security Strategy: Security and Development for Transformational Change and Well-Being of the Filipino People)"

belgesinde, ülkedeki su bolluğuna rağmen ülkenin birçok yerinde halen su arzında bir düşüş olduğu belirtilmekle birlikte azalan su arzı nedenleri arasında artan iklim değişikliği tehdidinin de yer aldığı ifade edilmektedir. Bu durum, ülkenin bazı bölgelerinde kuraklık ve çölleşme ile sonuçlanmıştır (National Security Council, 2018, s. 53). İklim değişikliğinin, zamanımızın en önemli insani güvenlik endişeleri arasında yer aldığı belirtilerek iklim değişikliği nedeniyle 2050 yılına kadar artması öngörülen sıcaklık ve yağışla birlikte, doğal afetlerin etkisinin artması beklenmektedir (National Security Council, 2018, s. 59).

İklim değişikliğini stratejik konular ve zorluklar içinde değerlendiren Filipinler, güvenlik belgelerinde iklim değişikliğinin etkilerine karşı savunmasız konumda olduğunu belirterek güvenlik üzerinde etkisi olduğunu savunmaktadır. Filipinler, iklim değişikliğinin özellikle gıda ve su kaynaklarını büyük ölçüde etkilediğine dikkat çekerek ülkenin iklim krizine karşı tehlikede olduğuna işaret etmektedir.

2.2.7. Fransa

Fransa'nın 2008 tarihli "Fransız Savunma ve Ulusal Güvenlik Alanında Beyaz Kitap (The French White Paper on Defence and National Security)" belgesinde, iklim değişikliğinin küresel bir zorluk olarak küresel bir yanıt gerektirdiği ifadesine yer verilmektedir. Ayrıca sivil güvenlik için de iklim değişikliğinin yol açtığı risklerin daha fazla hesaba katılması gerektiği belirtilmektedir.

Fransa'nın 2013 tarihli "Fransız Savunma ve Ulusal Güvenlik Alanında Beyaz Kitap (French White Paper on Defence and National Security)" belgesinde, bazı iklim değişikliği çalışmalarının aşırı olayların ölçeğinin veya sıklığının artabileceğini ve zaten onlara karşı en savunmasız olan bölgeleri daha da zayıflatabileceğini öne sürdüğü belirtilmektedir. Küresel ısınmanın önümüzdeki yıllardaki bölgesel sonuçlarının halen belirsiz olduğu ifade edilmekte Arktik Denizi buzundaki azalmanın şimdiden stratejik sonuçlarının olduğu ve yeni Arktik ticaret rotalarının düzenli olarak kullanılması olasılığının giderek yaklaştığı belirtilmektedir (Ministère de la Défense, 2013, s. 44).

Fransa'nın 2017 tarihli "Savunma ve Ulusal Güvenlik Stratejik İncelemesi (Defence and National Security Strategic Review)" belgesinde "Krizleri Şiddetlendiren Çoklu Zayıflıklar" başlığı altında çatışma ve kriz riskini artırabilecek faktörler arasında iklim

değişikliği kavramına da yer verilmiştir. Buna göre, artan sıklıkta meydana gelen başlıca iklim olayları, iç güvenlik güçlerini desteklemek için silahlı kuvvetlere doğal olarak ihtiyaç duyulan acil durumları tetiklemektedir. Özellikle ve düzenli olarak Fransız denizaşırı bölgeleri bu tür risklere karşı savunmasızdır. Bilhassa Sahel (Nijer, Moritanya, Mali ve Çad), Güneydoğu Asya (Pakistan ve Bangladeş) ve daha az bir ölçüde Pasifik adası küçük devletlerini içeren dünyanın en savunmasız bölgeleri, aynı zamanda iklim olaylarına en çok maruz kalan bölgelerdir. Devam eden küresel ısınma, Sahel gibi kurak ya da Bangladeş gibi nemli aşırı düşük basınçlı hava sistemlerine yüksek oranda maruz kalan intertropik bölgelerde göç hareketlerinin yoğunlaşmasına neden olabilir (République Française, 2017, s. 29). Aşırı iklim olayları, tarım ve balıkçılık kaynaklarının kontrolleri için uluslararası ve yerel rekabeti artırarak kaynakların kullanılabilirliğini etkilemektedir. Söz konusu belgeye göre, küresel ısınmanın hızının küresel ortalamanın iki katı olduğu Kuzey Kutbu (Arktik), bir gün bir çatışma alanı haline gelebilir (République Française, 2017, s. 30).

Fransa'nın 2021 tarihli "Stratejik Güncelleme (Strategic Update)" belgesine göre, Batı Afrika'da ve özellikle Sahel-Sahra bölgesinde, giderek artan sayıda potansiyel kriz faktörü bulunmaktadır. Demografik baskı ve iklim değişikliğinin sonuçları, kentsel baskıyı ve göçebe ve yerleşik nüfus arasındaki gerilimi artırmaktadır (Ministère Des Armées, 2021, s. 11). Küresel nüfus artışının ve buna karşılık gelen ekonomik gelişmenin bir sonucu olarak, su ve enerji talebinde uzun vadeli ve sürekli bir artış görülmektedir. Tarihsel nedenlerden ve maliyetle ilgili nedenlerden dolayı, ihtiyaçların çoğu 2040 yılında hala dünyanın enerji karışımının yaklaşık %80'ini oluşturabilecek olan fosil yakıtlar (petrol, gaz, kömür) tarafından karşılanmaktadır. Küresel petrol tüketimi düşmesine rağmen ticarete belirleyici bir rol oynamaya devam etmekte ve iklim değişikliğinin zorunlu kıldığı enerji geçişini (energy transition) yavaşlatmaktadır. Böylece artan gaz talebi, giderek erişilemeyen konvansiyonel petrol rezervleri ve konvansiyonel olmayan hidrokarbonların gelişimi, bazen artan jeopolitik gerilimler pahasına üretim ve transit bölgelerin haritasını yeniden çizmektedir (Ministère Des Armées, 2021, s. 13).

Fransa'nın 2015 tarihli "Deniz Alanlarının Güvenliği için Ulusal Strateji (National Strategy for the Security of Maritime Areas)" belgesinde, iklim değişikliğinin etkileri, nüfusun ve altyapıların güvenliği için bir risk olarak ele alınmakta, Fransa'yı, Fransa'nın denizaşırı bölgelerini etkilemesi muhtemel görülmektedir. Böylece, deniz güvenliği ve devletlerin denizdeki eylemleri iklim değişikliklerinden ve özellikle aşırı iklim olaylarının

sayı ve yoğunluğundaki artıştan doğrudan etkilenecektir. Denizdeki kaynaklar üzerinde artan baskı, özellikle balık kaynaklarının yer değiştirmesi ve dolayısıyla yasadışı balıkçılık faaliyetleri nedeniyle bir çatışma kaynağı da olabilir. Arktik rotaları başta olmak üzere, yeni deniz ulaştırma yollarının açılması ve kurtarma olanaklarından çok uzak bölgelerde artan deniz trafiği seyir emniyetini ve mevcut kaynakları etkileyecektir. İklim değişikliğinin etkilerinin kısıtlılığı tehdit etmesi veya ada devletlerinin ve hassas kıyı şeritlerinin sular altında kalması ve özellikle deniz yoluyla daha güvenli ülkelere doğru nüfus göçüne neden olması muhtemeldir (République Française, 2015, s. 37).

Fransa, iklim değişikliğini küresel yanıt gerektiren küresel bir zorluk olarak kabul etmekte ve çatışma ve kriz riskini artırabilecek faktörlerden biri olarak değerlendirilmektedir. Fransa iklim değişikliğinin etkilerini denizaşırı bölgelerinin güvenliği açısından da ele almaktadır. Deniz güvenliği açısından ise, iklim değişikliğinin deniz güvenliğini doğrudan etkileyeceğine dikkat çekmekte ve yasadışı balıkçılık, Arktik rotaları ve deniz yoluyla göç ile ilişkisine vurgu yapılmaktadır.

2.2.8. Hindistan

Hindistan'ın 2019 tarihli "Hindistan'ın Ulusal Güvenlik Stratejisi'nde (India's National Security Strategy)" iklim değişikliği, vatandaşların etkilerinden korunması gereken yaklaşan riskler içerisinde küresel bir olgu olarak ele alınmakta, dikkate alınmadığı takdirde ulusal güvenlik için önemli bir zorluk oluşturacağı ifade edilmektedir.(Indian National Congress, 2019, s. 23).

Hindistan 2015 tarihli "Güvenli Denizlerin Sağlanması: Hint Deniz Güvenlik Stratejisi (Ensuring Secure Seas: Indian Maritime Security Strategy)" belgesine göre, iklim değişikliği deniz güvenliğine yönelik geleneksel olmayan bir tehdittir. İklim değişikliğinin, gelecekte potansiyel olarak büyük etkilerle birlikte insan ve deniz güvenliğini etkilemeye başladığı vurgulanmaktadır. Tuzluluk ve asitlik seviyelerindeki değişikliklerin deniz canlı kaynakları üzerinde etkili olduğu, alçak kıyı bölgelerinin olası su baskını ve göçü zorunlu kılan ulusal toprak kaybına açık olduğu belirtilmektedir (The Directorate of Strategy, Concepts and Transformation, Integrated Headquarters, Indian Ministry of Defence (Navy), 2015, s. 42).

Hindistan, nüfusunun güvenliğine işaret ederek, iklim değişikliğini ulusal güvenlik için önemli bir zorluk oluşturacak küresel bir olgu olarak ele almakta ve deniz güvenliğine yönelik geleneksel olmayan bir tehdit olarak kabul etmektedir. İklim değişikliğinin insan ve deniz güvenliği üzerinde etkili olduğuna ve bu etkilerin özellikle kıyı bölgelerindeki sonuçlarına vurgu yapmaktadır.

2.2.9. Hollanda

Hollanda'nın 2013 tarihli "Uluslararası Güvenlik Stratejisi: Güvenli Dünyada Güvenli Hollanda (International Security Strategy: A Secure Netherlands in a Secure World)" belgesinde, fosil yakıt tüketiminin iklim değişikliği sürecini hızlandığı ve bunun öngörülebilir gelecekte büyük güvenlik sorunlarına yol açabileceği belirtilmektedir. İklim değişikliğinin kuraklık ve büyük seller gibi etkilerinin insanlığın en temel geçim araçlarını etkileyeceği ifade edilmekte, iklim değişikliği ve toprak bozulmasının göçte artış, su ve gıda konusunda çatışmalar ve sonuç olarak siyasi gerilimlere yol açmasının beklendiği belirtilmektedir. Arktik buzullarının daha hızlı erimesinin yeni fırsatlar getireceği ancak yeni gaz ve petrol rezervlerinin erişilebilir hale gelmesi ve bölgede yeni rotaların açılmasının bölgede hak iddia eden devletler arasında yeni gerilimlere neden olabileceği ifadesi de strateji de yer bulmaktadır. Stratejide, iklim değişikliğinden kaynaklanan yeni zorluklara karşı önleyici faaliyetlerin önemine dikkat çekilmektedir.

İklim değişikliği konusu, Hollanda'nın 2019 tarihli "Ulusal Güvenlik Stratejisi (National Security Strategy)" belgesinde ulusal güvenliği etkileyen ekolojik gelişmelerden biri olarak yer almaktadır (The Netherlands National Coordinator for Counterterrorism and Security, 2019, s. 5). İklim değişikliği, şiddetli yağmurdan yüksek sıcaklıklara kadar daha sık aşırı hava olaylarıyla sonuçlanan gözlemlenebilir bir yaşam gerçeği haline gelmiştir (The Netherlands National Coordinator for Counterterrorism and Security, 2019, s. 33). İklim, devam eden küresel ısınmadan etkilenmektedir. Aşırı hava olayları özellikle şiddetli dolu fırtınaları, aşırı yağış veya iki aşırı hava olayının aynı anda meydana gelmesi ulusal güvenlik için risk oluşturabilir. İkinci bir gelişme, istilacı türlerdeki artıştır: güneye özgü bitkiler ve hayvanlar kuzeye göç etmektedir. Bu durum insanları, bitkileri ve hayvanları etkileyen yeni bulaşıcı hastalıklara yol açabilir (The Netherlands National Coordinator for Counterterrorism and Security, 2019, s. 19). İklim değişikliğinin daha fazla aşırı hava olaylarına neden olması ve uzun vadede doğal afet olasılığını artırması muhtemel

olduğundan iklim değişikliği ve deniz seviyesindeki hızlı yükseliş önemli bir ulusal güvenlik gelişimi oluşturmaktadır (The Netherlands National Coordinator for Counterterrorism and Security, 2019, s. 23). Hollanda, karbon emisyonlarını azaltmak ve iklime dayanıklı yeraltı suyu ve yüzey suyu sistemleri, mekansal planlama ve arazi kullanımı oluşturmak için önlemler uygulayarak iklim adaptasyonunu sağlamaya ve iklim değişikliğini hafifletmeye çalışmaktadır (The Netherlands National Coordinator for Counterterrorism and Security, 2019, s. 33).

Hollanda'nın 2015 tarihli "Hollanda 2015-2025 Deniz Stratejisi'nde (The Dutch Maritime Strategy 2015-2025)", dünya çapında denizcilik kümelenmesini (maritime cluster) etkileyebilecek çeşitli eğilimler ve gelişmelerin olduğu belirtilerek iklim değişikliği de denizcilik kümelenmesine etki eden gelişmelerden biri olarak değerlendirilmektedir (Government of Netherlands, 2015, s. 8).

Hollanda, güvenlik belgelerinde iklim değişikliğinin büyük güvenlik sorunlarına yol açabileceğine ve ulusal güvenliği etkileyebileceğine atfen iklim değişikliği sonucunda Arktik buzullarında yaşanacak olan değişim ve etkilerine dikkat çekmektedir. Aynı zamanda, iklim değişikliği sonucunda yaşanacak olan istilacı türlerin göçü ile canlıların yeni bulaşıcı hastalıklara maruz kalabileceğine işaret eden Hollanda, konuya sağlık etkileri açısından da yaklaşmaktadır. Hollanda'nın iklim değişikliğini, denizcilik kümelenmesine (maritime cluster) etki eden gelişmelerden biri olarak görmesi, iklim krizinin genel anlamda denizcilik sektörünü ilgilendirdiğini kabul ettiğine işaret etmektedir.

2.2.10. İspanya

İspanya 2011 tarihli "İspanyol Güvenlik Stratejisi: Herkesin Sorumluluğu (Spanish Security Strategy: Everyone's Responsibility)" belgesinde iklim değişikliği kavramı risklerin ve tehditlerin etkilerini çoğaltabilen ve hatta doğalarını dönüştürebilen ulusötesi itici güçler arasında sayılmaktadır. Belgeye göre iklim değişikliği, salgın hastalıklar gibi sağlık sorunları veya su ve diğer temel kaynakların kıtlığı nedeniyle şiddetlenen insan faaliyetlerinden veya doğal olaylardan kaynaklanan tehditler ve riskler, vatandaşların güvenliği ve refahı için birinci büyüklükteki riskler haline gelebilir (The Spanish Government, 2011, s. 5). Söz konusu belgede iklim değişikliği risk çarpanları arasında yer almaktadır. Buna göre, halihazırda etkisi hissedilen ve acil yanıtlar gerektiren küresel iklimin

son yıllardaki değişkenliği çok gerçek bir sürecin sonucudur. Aynı zamanda, küresel toplum için özel öneme sahip orta ve uzun vadeli zorluklar ortaya çıkarmaktadır. Kıt kaynaklar üzerinde çatışmalar ortaya çıkacak, iklim mültecilerinin sayısı hızla artacak ve birçok toplumda yoksulluk yoğunlaşacak, bazı devletlerin zayıflığının yanı sıra küresel güvenliğe yönelik tehditler artacaktır. İklim değişikliği, etkileri değişse de tüm insanlığı etkilemektedir. İspanya, sel, kuraklık, orman yangınları veya çölleşme gibi Akdeniz habitatına özgü risklerle karşı karşıyadır. Buna en çok maruz kalan bölgelerden biri olan Afrika'ya olan yakınlık, o kıtadan gelen sağlık sorunlarının görülme sıklığını artırabilir. Söz konusu belgede, iklim değişikliğinin ilgili farklı aktörlerin eylemlerini koordine ederek ele alınması gereken dünya çapında bir olgu olduğu, son yıllarda İspanya'nın iklim değişikliğinin etkilerini azaltmak, tehlikeyi azaltmak ve etkisini sınırlamak için çaba sarf ettiği ve bu kapsamda yasal araçlar ve planlama araçları geliştirildiği ifadelerine yer verilmekle birlikte özellikle AB ve BM içindeki çok taraflı forumlara aktif olarak katılım sağlandığı belirtilmektedir (The Spanish Government, 2011, s. 29). Belgede iklim değişikliği kavramına “Çevresel Riskler” başlığı altında da yer verilmiş olup hava akımları, seller, fırtınalar, rüzgar fırtınaları, sıcak hava dalgaları veya soğuk hava kitlelerinin iklim değişikliği nedeniyle daha da yoğun olabileceği, dolayısıyla bu gibi olumsuz meteorolojik koşulların vatandaşların güvenliğini tehlikeye atabileceği vurgulanmıştır. (The Spanish Government, 2011, s. 68).

İspanya'nın 2013 tarihli “Ulusal Güvenlik Stratejisi: Ortak Proje Paylaşmak (The National Security Strategy: Sharing a Common Project)” belgesine göre; iklim değişikliği uluslararası ortamda riskler ve tehditlerle birlikte var olan, yeni riskler veya tehditler oluşturabilen veya etkilerini çoğaltabilen ve kötüleştirebilen diğer çarpan faktörlerden biridir. Belgede, iklim değişikliği 21'inci yüzyılın en önemli çevresel ve sosyoekonomik zorluğu olarak belirtilmektedir. İçme suyu kıtlığı, gıda üretim koşullarındaki büyük değişiklikler, enerji kaynakları için daha fazla rekabet ve sel, fırtına, kuraklık, orman yangınları ve sıcak hava dalgası gibi belirli doğal afetlerde artış gibi güvenlik açısından geniş kapsamlı öneme sahip zorluklar ortaya çıkarmaktadır. Buna göre, bu çevresel değişiklikler göç baskısını şiddetlendirebilir ve buna bağlı olarak transit ve varış alanlarındaki gerilimi artırabilir ve hatta bazı devletlerin kırılganlığını artırabilir. İklim değişikliği, tehdit çarpanı haline gelebilecek kilit bir unsurdur. Bununla birlikte, yeni ve daha sürdürülebilir bir kalkınma modeli şekillendirme fırsatı da sağlamaktadır (Presidency of the Spanish Government, 2013, s. 21). Belgede, küresel ısınmanın hızlanması nedeniyle de iklim değişikliğinin etkisinin hava koşullarını istikrarsızlaştırabileceği, büyük yangınları

artırabileceği veya diğer çevresel felaketleri tetikleyebileceği belirtilmiştir. İspanya'nın doğal mirasını tahrip eden, tekrarlayan ve yıkıcı olan yangınlar İspanya için ciddi bir sorundur. Bunlar, sadece çevreye değil genel olarak vatandaşların refahına, ekonomisine ve güvenliğine de büyük zararlar verebilirler (Presidency of the Spanish Government, 2013, s. 34).

İspanya'nın 2013 tarihli “Ulusal Deniz Güvenliği Stratejisi (National Maritime Security Strategy)” belgesinde, iklim değişikliği deniz güvenliğine yönelik doğrudan bir risk ve tehdit oluşturma da risk ve tehditlerin görünümüne katkıda bulunan “risk çarpanlarının” bir parçası olarak görülmektedir. (Presidency of the Spanish Government, 2013, s. 20).

İspanya, güvenlik belgelerinde iklim değişikliğinin güvenlik açısından zorluklar ortaya çıkarabilecek, tehdit çarpanı haline gelebilecek kilit bir unsur olduğuna atfen iklim değişikliğiyle mücadelede aktif bir rol oynadığına dikkat çekmektedir. İspanya coğrafi konumunu göz önünde bulundurarak iklim değişikliği sonucunda yaşanacak göç ile sağlık sorunlarında artış yaşanabileceğine işaret etmektedir. İspanya, iklim değişikliğini deniz güvenliğine yönelik risk ve tehditlerin görünümüne katkıda bulunan bir “risk çarpanı” olarak değerlendirmektedir.

2.2.11. Japonya

İklim değişikliği, Japonya'nın 2013 tarihli “Ulusal Güvenlik Stratejisi (National Security Strategy)” belgesinde, insan güvenliğini tehdit eden küresel bir sorun olarak yer almakta bunun yanı sıra küresel ekonomide de etkin rol oynadığı belirtilmektedir. İklim değişikliği ayrıca, uluslararası toplumun barış ve istikrarını engelleyebilecek kalkınma sorunları ve küresel zorluklar içinde de sayılmaktadır (Cabinet Secretariat, 2013).

Japonya'nın 2018 tarihli “2019 Mali Yılı ve Sonrası İçin Ulusal Savunma Programı Yönergeleri (The National Defense Program Guidelines for FY 2019 and Beyond)” incelenmiş olup iklim değişikliğine ilişkin bir değerlendirme bulunamamıştır.

Japonya'nın 2021 tarihli “Japonya'nın Savunması (Defense of Japan)” belgesine göre, toprak ve kaynaklar üzerindeki çatışmaları tetikleme ve/veya şiddetlendirme riski, büyük ölçekli göç nedeniyle sosyal ve politik gerilimleri ve çatışmaları tetikleme riski açısından

lkeler iklim değişikliğinin bir güvenlik sorunu olarak kabul edilmesi ortak görüşünü paylaşmaktadır. Söz konusu belgede, iklim değişikliğinin etkilerinin kırılgan toplumların istikrarını zayıflatabileceği, artan uluslararası yardım ihtiyacına ek olarak, ülkelerin Arktik bölgesindeki askeri pozisyonlarını güçlendirmek amacıyla askeri operasyonlar da dahil olmak üzere hamlelerinin bulunduğuna dikkat çekilmektedir. Ordular zerindeki doğrudan etki bakımından, kurtarma operasyonları için artan konuşlanma fırsatları, artan ekipman ve s maliyetleri ve çevresel tedbirlerin uygulanmasına yönelik artan talepler de dahil olmak üzere çeşitli olasılıklara dikkat çekilmiştir (Japan Ministry of Defense, 2021, s. 22). Belgede, Mayıs 2021’de bakanlık çapında küresel ısınmaya karşı önlemleri güçlü bir şekilde teşvik eden Savunma Bakanlığı İklım Değişikliği Görev Gücü’nn kurulduğu belirtilmiştir (Japan Ministry of Defense, 2021, s. 38). Deniz güvenliği ve iklim değişikliği arasındaki ilişkiye Kuzey Kutbu bölgelerindeki askeri pozisyonlar açısından yaklaşılmaktadır (Japan Ministry of Defense, 2021).

“Okyanus Politikası Temel Yasası (The Basic Act on Ocean Policy)”nın 18. Maddesinde küresel ısınma kavramına yer verilmektedir. Bu maddede, okyanusların küresel ısınmanın önlenmesi gibi küresel çevrenin korunmasında büyük etkisi olduğu gerçeği göz önünde bulundurularak devletin, habitatın korunması ve iyileştirilmesi ile okyanuslardaki biyolojik çeşitliliğin güvence altına alınması dahil olmak üzere deniz ortamının korunması için gerekli önlemleri alması gerektiği ifade edilmektedir (Government of Japan, 2007).

Japonya, iklim değişikliğini bir güvenlik sorunu olarak kabul etmekle birlikte küresel ekonomi üzerinde de etkilerinin olacağına dikkat çekmektedir. Japonya, iklim değişikliğiyle mücadele etmek adına Savunma Bakanlığı İklım Değişikliği Görev Gücü’n kurmuştur. Denizler açısından ise küresel ısınmanın önlenmesinde denizlerin rolüne yer verilmektedir. Japonya, deniz güvenliği ve iklim değişikliği arasındaki ilişkiye Kuzey Kutbu bölgelerindeki askeri pozisyonlar açısından yaklaşmaktadır.

2.2.12. Kanada

Kanada, 2004 tarihli “Açık Bir Toplum Güvence Altına Almak: Kanada’nın Ulusal Güvenlik Politikası (Securing an Open Society: Canada’s National Security Policy)” ve 2010 tarihli “Deniz Güvenliği erevesi (Maritime Security Framework)” deniz güvenliği

belgeleri yayımlamasına karşılık erişilen belgelerde iklim değişikliğine ilişkin bir değerlendirme bulunamamıştır. Kanada'nın birçok İklim Değişikliği Eylem Planı mevcuttur.

2.2.13. Rusya

Rusya'nın 2015 tarihli Rus Ulusal Güvenlik Stratejisi (Russian National Security Strategy) belgesine göre, dünyanın demografik durumu ve çevre ve gıda güvenliği ile ilgili sorunların giderek daha karmaşık hale gelmesinin yanısıra tatlı su kıtlığı ve iklim değişikliğinin sonuçları da daha hissedilebilir hale gelmektedir. Devlet ve kamu güvenliğine yönelik başlıca tehditler arasında da küresel iklim değişikliğinin bağlantılı olduğu doğal afetler, kazalar ve felaketlerden söz edilmektedir (Russia Matters, 2015).

Rusya'nın 2015 tarihli "Rusya Federasyonu Denizcilik Doktrini (Maritime Doctrine of the Russian Federation)" belgesinde, iklim değişikliği konusu Arktik ve Antarktik bölgeleri kapsamında değerlendirilmektedir. Bu kapsamda, şu anda uygulanan uzun vadeli hedefler arasında; Arktik Havzasının küresel iklim değişikliğindeki rolünü ve yerini dikkate alarak, aktif antropojenik etki altında deniz Arktik ortamındaki durumu ve değişiklikleri izlemek ve çok yönlü bilimsel araştırmalar yapmak yer almaktadır (United States Naval War College, Russia Maritime Studies Institute, 2015, s. 24). Antarktik Bölgesi kapsamında ise iklim değişikliği konusuna, bölgenin küresel iklim değişikliğindeki rolü ve yeri dikkate alınarak bölgede çok yönlü bilimsel araştırmaların geliştirilmesi şeklinde yer verilmiştir (United States Naval War College, Russia Maritime Studies Institute, 2015, s. 29).

Rusya'nın 2022 tarihli "Rusya Federasyonu Denizcilik Doktrini (Maritime Doctrine of the Russian Federation)" belgesine göre, iklim değişikliği denizcilik faaliyetlerine yönelik başlıca risklerden biridir (United States Naval War College, Russia Maritime Studies Institute, 2022, s. 7). Küresel iklim değişikliğindeki rolü ve yeri dikkate alınarak Antarktika ve Arktik'te kapsamlı bilimsel araştırmaların geliştirilmesi ve yürütülmesi ulusal denizcilik politikasının öncelikleri arasında yer almaktadır (United States Naval War College, Russia Maritime Studies Institute, 2022).

Rusya, iklim değişikliğinin sonuçlarının daha hissedilebilir hale geldiği; devlet ve kamu güvenliğine yönelik başlıca tehditlerin küresel iklim değişikliği ile bağlantılı olduğu değerlendirmelerinde bulunmaktadır. Denizcilik bakımından ise, iklim değişikliği denizcilik

faaliyetlerine yönelik başlıca risklerden biri olarak ele alınmakta, Arktik ve Antarktik bölgeleri kapsamında bilimsel araştırmaların geliştirilmesi ve yürütülmesi açısından değerlendirilmektedir.

2.2.14. Türkiye

30 Eylül 2021 tarihli MGK Basın Açıklamasında yaşanmakta olan yangınlar, seller, kuraklıklar ile giderek daha çok yaklaşan iklim değişikliği tehdidine karşı küresel olarak ortak mücadele planlarının zorunluluğu belirtilerek Türkiye'nin üzerine düşenleri yapacağı ifade edilmektedir (Milli Güvenlik Kurulu [MGK], 2021).

09 Ağustos 2023 tarihli MGK Basın Açıklamasında iklim değişikliğinin küresel bir krize dönüştüğü ve düzensiz göçler, iç karışıklıklar gibi birçok sorunu tetikleyebilecek etkileri olduğu; iklim değişikliğine ancak uluslararası iş birliğinin çözüm getirebileceği ifadeleri yer almaktadır (Milli Güvenlik Kurulu [MGK], 2023).

Türkiye'nin 2010-2023 yıllarını kapsayan İklim Değişikliği Stratejisi'nde, iklim değişikliğinin çok ciddi çevresel ve sosyoekonomik sonuçları olabileceği, ülkelerin güvenliğini tehdit edebilecek bir sorun olduğu vurgulanarak Türkiye'nin iklim değişikliğine sebep olan sera gazı emisyonlarının azaltılmasının ve iklim değişikliği ile mücadelede uluslararası iş birliğinin öneminin farkında olduğu belirtilmektedir (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2010, s. 1).

Türkiye, iklim değişikliğinin günümüzde küresel bir kriz haline geldiğinin ve bu krizin pek çok açıdan ciddi sonuçlara sebep olabileceğinin bilincinde ve çözümün ancak uluslararası mücadele ile sağlanabileceğini işaret etmektedir.

2.2.15. Yeni Zelanda

İklim değişikliği, Yeni Zelanda'nın 2010 tarihli "Savunma Beyaz Kitabı (Defence White Paper)" belgesinde hem devlet içinde hem de devletler arasında çatışma riskini artıracak mevcut gerilimleri ve baskıları artırma ve yeni çatlaklar oluşturma potansiyeline sahip olan bir faktör olarak yer almaktadır (New Zealand Ministry of Defence, 2010, s. 27).

Yeni Zelanda'nın 2016 tarihli "Savunma Beyaz Kitabı (Defence White Paper)" belgesi incelenmiş olup iklim değişikliğine ilişkin bir değerlendirmeye rastlanmamıştır.

2019 tarihli "Savunma Yetenek Planı (Defence Capability Plan)" belgesinde iklim değişikliğinin güvenlik üzerine olan etkilerine yer verilmiştir. Yükselen sıcaklıkların, eriyen buzulların, artan deniz seviyesinin, okyanus asidifikasyonunun, yoğunlaşan siklonların, daha fazla ya da daha az yağışın, sellerin ve kuraklıkların ve sıcak hava dalgalarının kıyı erozyonu gibi çevresel, iklim göçü gibi sosyal ve toprak anlaşmazlıkları gibi güvenlik etkilerine neden olduğuna dikkat çekilmiştir. (Ministry of Defence & New Zealand Defence Force, 2019, s. 17).

Yeni Zelanda 2020 tarihli "Deniz Güvenliği Stratejisi: Aotearoa Yeni Zelanda Deniz Sularının Gözetimi (Maritime Security Strategy-Guardianship Of Aotearoa New Zealand's Maritime Waters)" belgesinde, denizcilik alanında artan baskılarla karşı karşıya olduğuna ve bu baskılar arasında iklim değişikliğinin etkilerinin de yer aldığına dikkat çekilmektedir. (New Zealand Government, 2020, s. 3). İklim değişikliği, deniz biyoçeşitliliğini azaltarak ve yaşam kaynaklarını daha fazla baskı altına alarak tehdit altındaki deniz kaynakları için artan kaynak rekabetini şiddetlendirmektedir (New Zealand Government, 2020, s.10). İklim değişikliği, yükselen sıcaklıklar, yükselen deniz seviyeleri ve hidrolojik (yağış) döngülerdeki değişikliklerden kaynaklanan deniz ortamındaki değişikliklerin en büyük itici gücüdür (New Zealand Government, 2020, s. 10). İklim değişikliği ve özellikle deniz seviyesinin yükselmesi, BMDHS kurallarına dayanan deniz bölgelerinin istikrarına yönelik zorluklar ortaya koymaktadır. Deniz seviyeleri yükseldikçe, deniz bölgelerinin (Örneğin MEB) ölçüldüğü esas noktaların ve özelliklerin kayma veya sular altında kalma riski vardır. Mevcut BMDHS kurallarına göre bu, kıyı devletlerinin (özellikle alçak ada devletleri) deniz alanlarının küçüleceği veya değişeceği anlamına gelebilir. İklim değişikliği fiziksel çalışma ortamını da güçleştirecektir. Örneğin, Güney Okyanusu'nun bazı bölgelerinde daha zorlu buz koşulları ve kıyı bölgede daha değişken deniz durumları ve seviyeleri meydana getirecektir. İklim değişikliği, aşırı hava olaylarının sayısı ve şiddeti arttıkça insani yardım ve afet müdahalesi için Yeni Zelanda desteğine olan talebi artırmaktadır. Pasifik bölgesinde yaşanan iklim göçü, çoğunlukla iç olmak üzere küçük bir ölçekte başlamakla birlikte artması beklenmektedir. Bu karmaşık etmenler/sorunlar deniz emniyeti ve güvenliği yetenekleri üzerinde ilave operasyonel baskı oluşturacaktır (New Zealand Government, 2020, s. 10).

Yeni Zelanda, iklim değişikliğini tehdit olarak tanımlamamakla birlikte iklim değişikliğinin güvenlik etkilerine neden olduğunu belirtmektedir. İklım değişikliğinin etkileri denizcilik alanında artan baskılardan biri olarak kabul edilmektedir. Yeni Zelanda, iklim değişikliğinin deniz bölgelerinin istikrarına yönelik zorluklara neden olduğuna dikkat çekerek Pasifik bölgesinde yaşanan iklim göçünün giderek artacağına işaret etmektedir. Yeni Zelanda, tüm bu sorunların ülkenin deniz güvenliği faaliyetlerine zorluk oluşturacağını ifade etmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Uluslararası toplumun en güncel konuları arasında yer alan iklim değişikliği doğrudan ve dolaylı etkileri nedeniyle, insanlığın geleceği için önemli bir tehdit unsuru olarak görülmekte, insan faktörü hem etkileyen hem de etkilenen olarak kilit konumda yer almaktadır. Bu çalışmanın temel unsurlarından biri olarak güvenlik kavramı ise, geniş sınırları nedeniyle farklı şekillerde yorumlanmaya açık bir kavram olarak uzunca bir dönem ulusal bağlamda ve askeri perspektif odağında ele alınmış, uluslararası sistemde yaşanan değişimlere paralel olarak 1990'lardan itibaren kapsamı çevresel konuları da içerecek şekilde genişlemiştir.

Tanımı konusunda, tam uzlaşıya varılamamış bir kavram olan deniz güvenliğinin açıklanmasında kullanılan tehditler, dönemsel konjonktüre göre önemli ölçüde değişmektedir. Bu nedenle, deniz güvenliğinin artık yeni tehditler ve tehdit çarpanları ile birlikte tanımlanması gerekmektedir ve günümüzde bu tehditlerden biri de iklim değişikliğidir. Nitekim iklim değişikliği sınır aşan etkileri ve ülkelerin gelişmişlik seviyelerinden bağımsız olarak tüm dünyayı etkileyen, uluslararası çabaları zorunlu kılan bir alan olmuştur.

Sağladığı imkanlar bakımından birçok yönden hayati değere sahip denizlerin güvenliği, özellikle günümüz çok tehditli ortamında, üzerinde önemle durulması gereken konulardan biridir. İklim değişikliğinin dünyanın üçte ikisinden fazlasını kaplayan denizler üzerinde yadsınamayacak etkileri bulunmaktadır. İklim değişikliğinin eriyen buzullar ve asitlenen okyanuslar, zarar gören biyolojik çeşitlilik ve balık stokları gibi denizlerdeki doğrudan etkileri, gıda güvenliğinden, denizcilik suçlarına, insan sağlığından, düzensiz göçe kadar uzanan geniş bir spektrumda dolaylı etkilerini tetiklemektedir.

İklim sisteminin ısınması, buzulların erimesi ve okyanus ısınması nedenli termal genişleme aracılığı ile yükselen küresel ortalama deniz seviyesi yaşam ve tarım alanlarını daraltırken, ısınan ve asitlenen denizlerde balık stokları ve biyolojik çeşitliliğin zarar görmesi neticesinde önemli bir istihdam ve gıda gibi gelir kaynağı olan balıkçılık sektörü etkilenmektedir. Azalan getiriler, artan maliyetler yasadışı ve kayıtdışı balıkçılığı tetiklemekte, zamanla istihdam kaybı ve beraberinde kaynak çatışmalarını körüklemektedir.

Deniz suyu seviyelerindeki yükselmeler tarımsal üretimde düşüşlere neden olmakta, azalan tarımsal üretim beraberinde gıda güvensizliği, yine kaynak çatışmaları zamanla düzenli/düzensiz göç dalgalarına yol açabilmektedir. Bu nedenle bu etkilerin tek başına ele alınmasından çok bir domino etkisi ile deniz güvenliğini tüm boyutlarıyla etkilediği, yasadışı balıkçılıktan, deniz yoluyla insan/göçmen kaçakçılığına, insan ticaretine varan pek çok deniz suçunu da tetikleyebildiği göz ardı edilmemelidir.

İklim değişikliğinin deniz güvenliği üzerindeki etkisi bağlamında; Arktik'te açılan deniz rotalarının gerek kısalan seyir sürelerine bağlı olarak doğal ortama olan etkisinin azalması, gerekse deniz taşımacılığının maliyetini düşürmesi açısından iklim değişikliğinin olumlu bir sonucu olarak değerlendirildiği görülmektedir. Ancak bölgenin zengin doğal kaynaklara sahip olduğu düşünüldüğünde, bu durumun devletler arasında yeni bir doğal kaynak yarışlarına dönüşebileceği de dikkat çekilen konular arasındadır.

Deniz suyu seviyelerinin yükselmesi, deniz yetki alanlarının tanımlanması, ölçülmesi açısından da değerlendirilmekte, ülkelerin münhasır hakka sahip olduğu MEB'lerinin kapsamını etkileyebileceği ve ülkeler arasında gerilim alanları yaratabilecek potansiyelde olduğuna pek çok araştırmacı tarafından dikkat çekilmektedir.

Bu çalışmada, araştırma konusunun iki temel bileşeni olarak mümkün olduğunca "iklim değişikliği" ve "deniz güvenliği" ilişkisine odaklanılmaya gayret edilmiş ancak gerek konunun çok boyutluluğu gerekse ülkelerin iklim değişikliğini bir tehdit olarak değerlendirmeleri bağlamında en geniş kapsamlı sonuçlara ulaşılmaya çalışırken zaman zaman güvenlik düzleminde daha genel sonuçlara ulaşılmıştır.

Devletler gerek ulusal, gerekse bölgesel ve uluslararası düzeyde güvenliklerini sağlamak için alacakları tedbirleri belirli bir çatı altında toplama gayreti içinde güvenlik strateji belgeleri genelinde adlandırdıkları yönergeleri, üzerlerinde söz hakkı bulunan deniz alanları için de aynı amaç ile ortaya koydukları deniz güvenliği strateji belgeleri oluşturmuşlardır.

Bu çalışmada; bölgesel ve uluslararası kuruluşların ve ülkelerin erişime açık olan güvenlik ve deniz güvenliği belgeleri incelenmiş söz konusu belgelerde iklim değişikliğinin

bir güvenlik ya da deniz güvenliği tehdidi olarak görülüp görülmediği araştırılmış ve bir tehdit olarak görülüyorsa hangi ölçüde öncelendiği sorularına yanıt aranmıştır.

Çalışma kapsamında incelenen belgeler; iklim değişikliğinin önemi ve etkileri üzerindeki duyarlılığın ülkeden ülkeye önemli ölçüde değiştiğini ortaya koymuştur. Özellikle Avrupa Birliğinin ve Birliğe üye devletlerin güvenlik ve deniz güvenliğine yönelik belgelerinde iklim değişikliğinin önemli bir tehdit ve/veya tehdit çarpanı olarak görüldüğünü söylemek mümkündür.

Uluslararası kuruluşlar özelinde ise durum biraz daha farklıdır. Bu kuruluşlar uzmanlık alanları kapsamında genel olarak iklim değişikliğini bir güvenlik sorunu olarak ele almakta ve uluslararası toplumu genel anlamda acil eyleme davet etmektedir.

Bu çerçevede; dönemin güvenlik anlayışına göre dönüşüp yenilenen askeri bir ittifak olan NATO'nun zirve bildirilerinde iklim krizine vurgu yapıldığı, güvenlik ve deniz güvenliğine ilişkin belgelerinde iklim değişikliğinin güvenlik ortamının şekillenmesinde etkin bir rol alarak örgütün faaliyetlerini etkileme potansiyeli taşıdığı, deniz rotalarının ise fırsatlar ve zorlukları beraberinde getireceğine ilişkin değerlendirmeleri dikkat çekmektedir.

Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi (UNODC), iklim değişikliğini benzer bağlamda ele almakta, oldukça dikkat çekici olan “Çevre ve İklim Değişikliğini Etkileyen Suçlar” başlıklı çalışmada, suç ve iklim değişikliği arasındaki ilişki karşılıklı olarak ele alınmaktadır. Çevreye karşı işlenen suçların iklim değişikliğini nasıl tetiklediğine dikkat çekilmekte, iklim değişikliği giderek uluslararası güvenliği tehdit eden bir tehdit çarpanı olarak değerlendirilmekte ve giderek artan bir şekilde suçun itici gücü olarak görülmektedir. Bu bağlamda, iklim değişikliğine uyum sağlamaya ve iklim değişikliğini hafifletmeye yönelik küresel tepkinin, aynı zamanda yeni suç türleri de yarattığı, bu yeni suçlar arasında karbon kredisi dolandırıcılığı, yasa dışı güneş paneli ve atık pil ticareti, yasa dışı kobalt ve lityum madenciliği ve diğer suçların da yer aldığına dikkat çekilmektedir. (United Nations Office on Drugs and Crime & World Wide Fund For Nature, 2022, s. 27).

Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli (IPCC) tarafından yayımlanan değerlendirme raporlarında (AR) da iklim değişikliğinin insanlık için “kırmızı alarm” verdiği uyarısı dikkat çekmektedir.

Yine çok yeni olması açısından da özel önem taşıyan ve 7 Temmuz 2023 tarihinde Viyana’da gerçekleştirilen “AGİT İklim Değişikliği Üst Düzey Konferansı”nda, AGİT’in iklim değişikliğinin güvenlik üzerindeki etkilerini 1975 yılı başından beri kabul ettiğine, dolayısıyla erken farkındalığına, ayrıca AGİT’in kapsamlı güvenliğe odaklandığı göz önüne alındığında, bu faktörlerin güvensizlik ve çatışmanın önemli itici güçleri olduğu gibi kırılgan bölgelerden göç için potansiyel tetikleyici olduğuna, iklim değişikliği ile ilgili değerlendirmelerin ulusal politika ve stratejilere entegre edilmesine dikkat çekilmiş ve merkezi bir iklim fonu kurulması teklif edilmiştir.

Küresel iklim değişikliğinin günümüzde çok geniş kitlelerin dikkatini çekiyor olması öncelikle günlük hayatta aşırı hava olayları, aylarca söndürülemeyen orman yangınları, seller, taşkınlar gibi doğa olaylarının herkes tarafından görünür olmasının bir sonucu olarak yorumlanabilir. Bu olayların tarımdan balıkçılığa kadar ekonomik sektörler üzerinde yarattığı etkiler de özellikle gıda arzı konusunda kendini hissettirmektedir. Bireyler açısından gün geçtikçe daha çok hissedilir olan bu etki, devletler açısından da iklim değişikliğinin bir güvenlik tehdidi olarak ele alınmasının itici gücü olarak görülmektedir.

Ülkemiz açısından değerlendirildiğinde;

- Türkiye İklim Değişikliği Stratejisi (2010-2023)’nde; iklim değişikliğinin kritik çevresel ve sosyoekonomik sonuçları olabileceği, ülkelerin güvenliğini tehdit edebilecek bir sorun olduğu vurgulanarak Türkiye’nin sera gazı emisyonlarının azaltılmasının ve iklim değişikliği ile mücadelede uluslararası iş birliği yapma gerekliliğinin farkında olduğu belirtilmiştir (Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, 2010).
- 30 Eylül 2021 tarihli Milli Güvenlik Kurulu Toplantısı’nın ardından yayımlanan Milli Güvenlik Kurulu (MGK) Basın Açıklamasında, yaşanmakta olan yangınlar, seller, kuraklıklar ile hızla yaklaşan iklim değişikliği tehdidine cevap olarak küresel iş birliği planlarının zorunluluğu belirtilerek Türkiye’nin üzerine düşenleri yapacağı ifade edilmiştir (MGK, 2021).
- 09 Ağustos 2023 tarihli Milli Güvenlik Kurulu Toplantısı’nın ardından yayımlanan Milli Güvenlik Kurulu (MGK) Basın Açıklamasında; iklim değişikliğinin küresel bir krize dönüştüğü ve düzensiz göçler, iç karışıklıklar gibi birçok sorunu tetikleyebilecek etkileri olduğu; iklim değişikliğine ancak uluslararası iş birliğinin

özüm getirebileceği (MGK, 2023), ifadelerine yer verilmiş olup bu bağlamda ülkemizce konuya atfedilen önem son derece açıktır.

İklim değişikliğinin etkileri itibarıyla ülkelerin tek başına üstesinden gelemeyeceği kadar çok yönlü, çok boyutlu ve çok katmanlı zorluklar içermesi iş birliklerini zorunlu kılmaktadır. Bu nedenle aktörler, ulusal, bölgesel ve uluslararası düzeyde iş birliği içinde çaba sarf etmelidir. Bununla birlikte, iklim değişikliğinin gvenlikleştirilmesinde kullanılan argümanlar aslında genel manada çevresel güvenliğin unsurlarıyla benzerlik göstermekte olup birbirinden tamamen bağımsız ele alınması mümkün gözükmemektedir.

Denizcilik sektörü özelinde, devletlerin iklim değişikliğinin deniz güvenliği üzerindeki etkilerine ilgilerinin henüz beklenen seviyede olmamasının temel nedenlerinden biri, bu etkinin doğrudan hissedilmiyor olması olarak yorumlanabilir. Örneğin, deniz haydutluğu ivedi tedbir alınması, ani ve ortak reaksiyon gösterilmesi gereken bir deniz güvenliği tehdidi olarak görülürken iklim değişikliği dolaylı etkileri nedeniyle henüz aynı ilgiyi ekememektedir. Taşımacılıktan turizm ve balıkçılığa kadar farklı sektörleri bünyesinde barındıran yapısı ve diplomasiden hukuka uzanan çok disiplinli karakteri, denizleri iklim krizinin etkileri açısından oldukça kırılgan kılmaktadır. Bu nedendir ki iklim değişikliğinin deniz güvenliği üzerindeki etkilerinin önümüzdeki dönemde daha da görünür hale geleceği, ülkelerin konuyu bir güvenlik tehdidi olarak göreceği ve uluslararası toplumun gündemini uzun yıllar meşgul etmeye devam edeceği değerlendirilmektedir.

KAYNAKÇA

- Albayrakoglu, E.P. (2011). İklim Değişikliği ve Güvenlik: Türkiye Örneği. Gazi Akademik Bakış, (09), 59-76.
- Atar, H. H., & Kizilgök, A. B. (2018). Küresel Isınmanın Balıkçılığa Etkileri. Third Sector Social Economic Review, 53(3), 1102.
- Atvur, S., & Rüma, İ. (2019). Ekolojik Güvenlik: Hayati Tehdit. Güvenlik Yazıları Serisi, (25).
- Axbard, S. (2016). Income opportunities and sea piracy in Indonesia: Evidence from satellite data. American Economic Journal: Applied Economics, 8(2), 154-94.
- Başoğlu, A., & Telatar, O. M. (2013). İklim değişikliğinin etkileri: tarım sektörü üzerine ekonometrik bir uygulama. Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 6, 7-25.
- Baylis, J. (2008). Uluslararası İlişkilerde Güvenlik Kavramı. Uluslararası İlişkiler, 5 (18), 69-85.
- Bayraç, H. N., & Doğan, E. (2016). Türkiye’de iklim değişikliğinin tarım sektörü üzerine etkileri. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi, 11(1), 23-48.
- Bilgin, P. (2010). Güvenlik Çalışmalarında Yeni Açılımlar: Yeni Güvenlik Çalışmaları. SAREM Stratejik Araştırmalar Dergisi, 8(14), 69-96.
- Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi. (1994). Erişim tarihi: 15 Eylül 2021, https://webdosya.csb.gov.tr/db/iklim/webmenu/webmenu12421_1.pdf.
- Birleşmiş Milletler Türkiye. Aşırı Hava Olayları Son 50 Yılda 2 Milyon Kişinin Ölümüne ve 4 Trilyon Dolar Kayba Neden Oldu. Erişim tarihi: 20 Haziran 2023, <https://turkiye.un.org/tr/232828-a%C5%9F%C4%B1r%C4%B1-hava-olaylar%C4%B1-son-50-y%C4%B1lda-2-milyon-ki%C5%9Finin-%C3%B6l%C3%BCm%C3%BCne-ve-4-trilyon-dolar-kayba-neden>
- Bueger, C. (2015). What is maritime security?. Marine Policy, 53, 159-164.
- Bueger, C., & Edmunds, T. (2017). Beyond seablindness: a new agenda for maritime security studies. International Affairs, 93(6), 1293-1311.
- Buzan, B. (1983). People, States and Fear: The National Security Problem in International Relations (Brighton: Wheatsheaf Books).
- Buzan, B. (1991). “New Patterns of Global Security in the Twenty - First Security”, International Affairs 67 (3), 432.
- Brauch, H.G. (2008). Güvenliğin Yeniden Kavramsallaştırılması: Barış, Güvenlik, Kalkınma ve Çevre Kavramsal Dörtlüsü. Uluslararası İlişkiler Dergisi, 5 (18).

- Brown, O. & Crawford A. (2009). Battling the Elements: The security threat of climate change. International Institute for Sustainable Development Commentary.
- Chestney, N. Ve Januta, A. (2021) U.N. Climate Change Report Sounds ‘Code Red for Humanity’ Erişim tarihi: 17 Ağustos 2021, <https://www.reuters.com/business/environment/un-sounds-clarion-call-over-irreversible-climate-impacts-by-humans-2021-08-09/>.
- Cordner, L. (2010). Rethinking maritime security in the Indian Ocean Region. *Journal of the Indian Ocean Region*, 6(1), 67-85.
- Cook, P. (2020). Comment: The emerging spectrum of maritime security. *International Journal of Maritime Crime & Security (IJMCS)*, 1(1), 30-55.
- Çelik Efşan, N. & Yılmaz, V. (2023). Darfur Krizinin İklim Göçmenliği Bağlamında Değerlendirilmesi. *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, 14 (1), 370-399. DOI: 10.54688/ayd.1260416
- Çetin, O., Köseoğlu, M. C. (2020). A Study on the Classification of Maritime Security Threat Topics. *International Journal of Environment and Geoinformatics*, 7(3), 365-371.
- Çoban, M. N., & Ölmez, Ü. (2017). MAVİ EKONOMİ VE MAVİ BÜYÜME. *Electronic Turkish Studies*, 12(3).
- Dabelko, G. D., & Dabelko, D. D. (1995). Environmental security: Issues of conflict and redefinition. *Environmental change and security project report*, 1(1), 3-13.
- Dereli, M., Boyacıoğlu, E. Z., & Terzioğlu, M. K. (2019). İklim değişikliği ve turizm sektörü arasındaki ilişkinin dinamik panel veri analizi ile incelenmesi. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 3(4), 1228-1243.
- Deniz Ticaret Odası. (2022). Denizcilik Sektör Raporu. İstanbul. Erişim tarihi: 18 Nisan 2023, https://www.denizticaretodasi.org.tr/media/SharedDocuments/sektorraporu/Denizcilik_Sektor_Raporu_2022_web_v2.pdf
- Doğan, S. & Tüzer, M. (2011). Küresel İklim Değişikliği ile Mücadele: Genel Yaklaşımlar ve Uluslararası Çabalar. *Istanbul Journal of Sociological Studies*, 0 (44), 157-194.
- Dursun, S. , Kunt, F. , Ozturk, Z.C. & Vrenozı, B. (2016). Küresel İklim Değişikliğinin Ekoloji Üzerine Etkileri. *Bahri Dağdaş Bitkisel Araştırma Dergisi*, 4 (2) , 50-54.
- European Environment Agency (EEA). Climate change and the seas. Erişim tarihi: 15 Haziran 2021, <https://www.eea.europa.eu/signals/signals-2015/articles/climate-change-and-the-seas>
- Engin, B. (2010). İklim Değişikliği ile Mücadelede Uluslararası İşbirliğinin Önemi. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 2, 71-82.

- Erdoğan, S. (2020) Enerji, çevre ve sera gazları. Çankırı Karatekin Üniversitesi İİBF Dergisi, 10 (1), 277-303. Doi: 10.18074/ckuiibfd.670673.
- Erdem, E. İ. (2016). İnsani Güvenlik Kavramı Bağlamında Çevre Güvenliği. Gazi Akademik Bakış, 10(19), 255-281.
- Erdoğan, İ. (2013). Küreselleşme olgusu bağlamında yeni güvenlik algısı. Gazi Akademik Bakış, (12), 265-292.
- Ersoy, G. Ve Uysal Oğuz, C. (2021). Arktik Yerli Halkları için İnsan Güvenliği Sorunu Olarak İklim Değişikliği. International Journal of Politics and Security (IJPS), 3 (1), 156-179.
- Ertem, H. S. (2012). Kimlik ve güvenlik ilişkisine konstrüktivist bir yaklaşım: “Kimliğin güvenliği” ve “güvenliğin kimliği”. Güvenlik Stratejileri Dergisi, 8(16), 177-236.
- Eskeland, G. S., & Flottorp, L. S. (2006). Climate change in the Arctic: A discussion of the impact on economic activity. Glomsrød, S. And Aslaksen, Iulie (eds), The Economy of the North.
- Fışkın, R. & Zorba, Y. (2016). İklim Değişikliğinin Tarım Üzerindeki Etkileri ve Denizyolu Tarımsal Ürün Taşımacılığına Yansımaları. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 8 (17), 266-279.
- Galip, A. (2006). Küresel ısınma, nedenleri ve sonuçları. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi, 46(2), 29-43.
- Germond, B. (2015). The geopolitical dimension of maritime security. Marine Policy, 54, 137-142.
- Germond, B., & Mazaris, A. D. (2019). Climate change and maritime security. Marine Policy, 99, 262-266.
- Germond, B., & Ha, F. W. (2019). Climate change and maritime security narrative: the case of the international maritime organisation. Journal of environmental studies and sciences, 9(1), 1-12.
- Giddens, A. (2012). Modernliğin Sonuçları. Çev. Ersin Kuşdil. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Gönenç, Defne ve Ayşegül Kibaroglu (2017), “İklim Güvenliği Kavramının Türkiye İklim Politikasındaki Yeri”, Alternatif Politika, İklim Değişikliği ve Enerji Özel Sayısı: 1-26.
- Gülbahar, O. (2008). “Küresel Isınma, Turizme Olası Etkileri ve Türkiye”, Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi İİBF Dergisi, Aralık, 10(15), Karaman, (160-198).
- Haser, D. (2018). Uluslararası İlişkilerde Güvenlik Kavramı: Soğuk Savaş Sonrası Dönem Güvenlik, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Heywood, A. (2011). Küresel Siyaset, Ankara: Adres Yayınları.

İklim krizi: Küresel ısınma ne demek, iklim değişikliğine dair göstergeler neler? Erişim tarihi: 03 Haziran 2021, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-51144765>

Intergovernmental Panel on Climate Change (2021). Summary for Policymakers. In: Climate Change 2021: The Physical Science Basis. Contribution of Working Group I to the Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change [Masson-Delmotte, V., P. Zhai, A. Pirani, S. L. Connors, C. Péan, S. Berger, N. Caud, Y. Chen, L. Goldfarb, M. I. Gomis, M. Huang, K. Leitzell, E. Lonnoy, J.B.R. Matthews, T. K. Maycock, T. Waterfield, O. Yelekçi, R. Yu and B. Zhou (eds.)]. Cambridge University Press. In Press. Erişim tarihi: 22 Kasım 2022, https://www.ipcc.ch/report/ar6/wg1/downloads/report/IPCC_AR6_WGI_SPM_final.pdf

International Institute for Sustainable Development (2021). NATO Adopts Climate Change Actions for 2030. Erişim tarihi: 05 Haziran 2022, <https://sdg.iisd.org/news/nato-adopts-climate-change-actions-for-2030/>

International Maritime Organization (2018). UN Body Adopts Climate Change Strategy For Shipping. Erişim tarihi: 13 Ocak 2023, <https://www.imo.org/en/MediaCentre/PressBriefings/Pages/06GHGinitialstrategy.aspx>

Isensee, K., Levin, L. A., Breitburg, D., Gregoire, M., Garçon, V., & Valdès, L. (2015). The Ocean is Out of Breath. *Ocean and Climate Scientific Notes*, 30-35.

International Union for Conservation of Nature (2017 a). Issues Brief, Ocean Warming. Erişim tarihi: 30 Temmuz 2022, https://www.iucn.org/sites/default/files/2022-07/ocean_warming_issues_brief_final.pdf

International Union for Conservation of Nature (2017 b). Issues Brief, Ocean Acidification. Erişim tarihi: 30 Temmuz 2022, https://www.iucn.org/sites/default/files/2022-07/ocean_acidification_issues_brief.pdf

Karabulut, B. (2021). Uluslararası İlişkiler Kuramlarının Güvenlik Yaklaşımları: Karşılaştırmalı Bir Analiz. *Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 51-87.

Kocatepe, D. (2018). Environmental security problematic in security studies, *KAÜİİBFD* 9(17), 335-358.

Kovancı, E., & Karakoç, D. Y. Bir Güvenlik Tehdidi Olarak İklim Değişikliği. *ASSAM Uluslararası Hakemli Dergi*, 344-357.

Kurnaz, L. (2019). *Son Buzul Erimeden*. İstanbul: Doğan Kitap.

Küçük, E. (2020). Arktik Bölgesinde Güç Mücadelesi. *Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi*. Erişim tarihi: 23 Ağustos 2021, <https://www.ankasam.org/arktik-bolgesinde-guc-mucadelesi/>

Küçüksolak, Ö. K. (2012). Güvenlik Kavramının Realizm, Neorealizm ve Kopenhag Okulu Çerçevesinde Tartışılması. *Turan-Sam*, 4(14), 199-205.

- Klein, N. (2011). *Maritime Security and the Law of the Sea*. Oxford University Press.
- Kweku, D. W., Bismark, O., Maxwell, A., Desmond, K. A., Danso, K. B., Oti-Mensah, E. A., ... & Adormaa, B. B. (2017). Greenhouse effect: greenhouse gases and their impact on global warming. *Journal of Scientific research and reports*, 1-9.
- Maurya, P., Angom, B., & Kumar, D. (2015). *Animal Husbandry Sector and Global Climate Change*.
- McDonald, M. (2013), *Discourses of Climate Security*, *Political Geography*, V.33, 42-51.
- McLeman, R. (2011). Climate change, migration and critical international security considerations. *International Organization for Migration (IOM)*.
- Meteoroloji Genel Müdürlüğü. İklim Değişikliği ve Mevcut Durum. Erişim tarihi: 03 Haziran 2021, <https://mgm.gov.tr/iklim/iklim-degisikligi.aspx>.
- Mol, S., & Dogruyol, H. (2012). İklim Değişikliğinin Su Ürünlerine ve Tüketimine Etkisi. *Journal of FisheriesSciences. com*, 6(4), 341.
- Miş, N. (2011). Güvenikleştirme Teorisi ve Siyasal Olanın Güvenikleştirilmesi, *Akademik İncelemeler Dergisi*, 6(2), 345-381.
- North Atlantic Treaty Organization (2021). *Climate Change and Security Action Plan*. Erişim tarihi: 12 Mayıs 2022, https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_185174.htm
- National Oceanic and Atmospheric Administration (2019). *Climate Change Impacts*. Erişim tarihi: 8 Haziran 2021, <https://www.noaa.gov/education/resource-collections/climate/climate-change-impacts>
- Oral, F. (2021). İklim Değişikliğinin Küresel Deniz Ticaretine Etkileri. *Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi*. Erişim tarihi: 17 Mart 2022, <https://www.ankasam.org/iklim-degisikliginin-kuresel-deniz-ticaretine-etkileri/>
- Ömeroğlu, M. (2006). *Uluslararası Toplumun İklim Değişikliği ve Ozon Tabakasının İncelmesi Karşısındaki Tutumu ve Değişen “Güvenlik” Anlayışı*. (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Özdoğan, M. Realizm ve Neorealizm Bağlamında Soğuk Savaş Sonrası Güvenlik Anlayışının Değerlendirilmesi. *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 8(1), 1-24.
- Öztürk, K. (2002). Küresel iklim değişikliği ve Türkiye'ye olası etkileri. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(1).
- Lewis-Brown, E., Reid, P. C., Andersson, A., Arthurton, R., Bates, N., Barange, M., ... Bindoff, N. (2008). The Impacts of the Oceans on Climate Change. In *2008 2nd Electronics System-Integration Technology Conference* (Vol. 56, pp. 1–150).
- Limburg, K. E., Breitburg, D., Swaney, D. P., & Jacinto, G. (2020). Ocean deoxygenation: a primer. *One Earth*, 2(1), 24-29.

- Sandıklı, A. & Emekliler, B. (2011). Güvenlik Yaklaşımlarında Değişim ve Dönüşüm, Uluslararası Balkan Kongresi: 21. Yüzyılda Uluslararası Örgütlerin Güvenlik Yaklaşımları ve Balkanlar'ın Güvenliği Bildiriler Kitabı, 28-29 Nisan, Kocaeli.
- Pinsky, M. L., Reygondeau, G., Caddell, R., Palacios-Abrantes, J., Spijkers, J., & Cheung, W. (2018). Preparing ocean governance for species on the move. *Science*, 360(6394), 1189-1191.
- Rahman, C. (2009). Concepts of maritime security: A strategic perspective on alternative visions for good order and security at sea, with policy implications for New Zealand.
- Reker, J., Carvalho Belchior, C. D., & Christiansen, T. (2014). Marine messages: our seas, our future: moving towards a new understanding.
- Reddy, P. P. (2015). Causes of climate change. In *Climate Resilient Agriculture for Ensuring Food Security* (pp. 17-26). Springer, New Delhi.
- Salihoğlu, B., Öztürk, B. (Ed.) (2021). İklim Değişikliği ve Türkiye Denizleri Üzerine Etkileri. Türk Deniz Araştırmaları Vakfı (TÜDAV) Yayın no: 60, İstanbul, Türkiye, 266s.
- Sarıözkan S, Küçükoflaz M. (2020). İklim mi hayvancılığı yoksa hayvancılık mı iklimi etkiliyor? Erciyes Üniversitesi Veterinerlik Fakültesi Dergisi; 17(3), 255-259.
- Smith D., Vivekananda J. (2007). A Climate of Conflict: The links between climate change, peace and war.
- Şahin, K. (2020). Deniz Güvenliği: Hayati Tehdit. Güvenlik Yazıları Serisi, (52).
- Talu, N., (2019a), Avrupa Birliği İklim Politikaları, İklim Değişikliği Eğitim Modülleri Serisi. Erişim tarihi: 8 Nisan 2022, https://www.iklimin.org/wp-content/uploads/egitimler/seri_03.pdf
- Talu, N., (2019b). Yerel İklim Eylem Planlaması ve Türkiye Pratikleri. İklim Değişikliği Eğitim Modülleri Serisi 10. İklim Değişikliği Alanında Ortak Çabaların Desteklenmesi Projesi (iklimİN)
- Topçu, F.H. (2018). Düşük Karbon Ekonomisine Geçme(me): İklim Değişikliği ve Enerji Politikaları Bağlamında Bir Bakış, 18, 115-154.
- Toplu-Yılmaz, Ö. (2021). Türkiye’de sürdürülebilir mavi ekonomi için balıkçılık desteklerinin değerlendirilmesi. Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 14(3), 906–923. <http://doi.org/10.25287/ohuibf.788879>.
- Tseng, P. H., & Cullinane, K. (2018). Key Criteria Influencing the Choice of Arctic Shipping: A Fuzzy Analytic Hierarchy Process Model. *Maritime Policy & Management*, 45(4), 422-438.
- Türkeş, M. (2012). Türkiye’de Gözlenen ve Öngörülen İklim Değişikliği, Kuraklık ve Çölleşme, Ankara Üniversitesi Çevre Bilimleri Dergisi, 4 (2), 1-32.

- Türkeş, M. (2019). İklim Değişikliğinin Fiziksel Bilim Temeli-I. Toplum ve Hekim, 34 (6), 457-475.
- United Nations Office on Drugs and Crime (2021a). Erişim tarihi: 4 Kasım 2022, <https://www.unodc.org/unodc/en/speeches/2021/unsc-maritime-090821.html>
- United Nations Office on Drugs and Crime (2021b). Global Response needed to counter rising security threats at sea. <https://www.unodc.org/unodc/frontpage/2021/August/global-response-needed-to-counter-rising-security-threats-at-sea.html>
- United Nations Office on Drugs and Crime & World Wide Fund For Nature (2022). Crimes that Affect the Environment and Climate Change. Erişim tarihi: 15 Haziran 2023, https://files.worldwildlife.org/wwfcmprod/files/Publication/file/8mie6esklg_Crimes_that_Affect_the_Environment_and_Climate_Change.pdf?_ga=2.75972949.1120377418.1696198414-2002632322.1681156661
- United Nations. (2008). Oceans and the Law of the Sea. Report of the Secretary General, A/63/63. Erişim tarihi: 18 Ekim 2022, https://digitallibrary.un.org/record/641069/files/A_63_63_Add-1-EN.pdf?ln=en
- United Nations. (2016). The Sustainable Development Goals Report. Erişim tarihi: 17 Mayıs 2022, <https://unstats.un.org/sdgs/report/2016/the%20sustainable%20development%20goals%20report%202016.pdf>
- United Nations. (2017). Factsheet: Climate Change, The Ocean Conference, New York. Erişim tarihi: 20 Haziran 2023, https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/Ocean_Factsheet_Climate_Change.pdf
- United Nations. (2021). COP26 Explained, Climate Change Conference, UK. Erişim tarihi: 27 Ağustos 2022, https://webarchive.nationalarchives.gov.uk/ukgwa/20230313082301mp_/https://ukcop26.org/wp-content/uploads/2021/07/COP26-Explained.pdf
- White R. (2011). Transnational Environmental Crime: Toward an Eco-global Criminology, Routledge Press, New York.
- World Bank (2016). Oceans 2030: Financing the blue economy for sustainable development. Erişim tarihi: 17 Haziran 2022, <https://thedocs.worldbank.org/en/doc/446441473349079068-0010022016/original/AMCOECCBlueEconomyDevelopmentFramework.pdf>
- World Meteorological Organisation (2021). State of the Global Climate 2020 (WMO-No. 1264). Erişim Tarihi: 24 Temmuz 2022, https://library.wmo.int/viewer/56247?medianame=1264_Statement_2020_en_#page=1&viewer=picture&o=&n=0&q=
- Yergin, H., & Günsan, N. İklim Değişikliğinin Makro ve Mikro Düzeyde Ekonomik Etkileri1.

Yılmaz, F. H., & Navruz, M. (2019). Küresel İklim Değişikliği, İklim Mültecileri ve Güvenlik. ASSAM Uluslararası Hakemli Dergi, 13, 255-270.

The Notre Dame Global Adaptation Initiative (ND-GAIN). Erişim Tarihi: 22 Aralık 2022, <https://gain.nd.edu/our-work/country-index/>

EK-1 ve EK-2’de Yararlanılan Belgeler

African Union. (2004). Solemn Declaration on a Common African Defence and Security Policy. Erişim tarihi: 7 Ekim 2022, https://au.int/sites/default/files/documents/30849-doc-solemn_declaration_on_cadsp_0.pdf

African Union. (2012). 2050 Africa's Integrated Maritime Strategy. Erişim tarihi: 7 Ekim 2022, https://au.int/sites/default/files/documents/30928-doc-2050_aim_strategy_eng.doc

African Union. (2016). African Charter on Maritime Security and Safety and Development in Africa. Erişim tarihi: 7 Ekim 2022, https://au.int/sites/default/files/treaties/37286-treaty-african_charter_on_maritime_security.pdf

Australian Government. (2023). National Defence - Defence Strategic Review. Commonwealth of Australia. Erişim tarihi: 15 Ekim 2022, <https://www.defence.gov.au/about/reviews-inquiries/defence-strategic-review#:~:text=National%20Defence%3A%20Defence%20Strategic%20Review%202023,-Home&text=The%20Review%20includes%20specific%20directions,long%2Dterm%20and%20sustainable%20implementation.>

Australian Government Department of the Prime Minister and Cabinet. (2013). Strong and Secure: A Strategy for Australia's National Security. Commonwealth of Australia. Erişim tarihi: 15 Ekim 2022, <https://www.files.ethz.ch/isn/167267/Australia%20A%20Strategy%20for%20National%20Securit.pdf>

Cabinet Secretariat. (2013). National Security Strategy. Tokyo. Erişim tarihi: 10 Temmuz 2022, <https://www.cas.go.jp/jp/siryou/131217anzenhoshou/nss-e.pdf>

Cabinet Secretariat. (2018). National Defense Program Guidelines: for FY 2019 and Beyond. Tokyo. Erişim tarihi: 10 Temmuz 2022, https://warp.da.ndl.go.jp/info:ndljp/pid/11591426/www.mod.go.jp/j/approach/agenda/guideline/2019/pdf/20181218_e.pdf

Council of The European Union. (2014). European Union Maritime Security Strategy. Erişim tarihi: 17 Nisan 2022, <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST%2011205%202014%20INIT/EN/pdf>

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı (2010), Türkiye İklim Değişikliği Stratejisi (2010-2023), Ankara. Erişim tarihi: 15 Şubat 2022, <https://www.gmka.gov.tr/dokumanlar/yayinlar/Turkiye-Iklim-Degisikligi-Stratejisi.pdf>

- Çevre ve Şehircilik Bakanlığı (2012). Türkiye'nin İklim Değişikliği Uyum Stratejisi ve Eylem Planı, Ankara. Erişim tarihi: 15 Şubat 2022, https://webdosya.csb.gov.tr/db/iklim/editordosya/uyum_stratejisi_eylem_plani_TR.pdf
- European Commission. (2020). The EU Security Union Strategy. Erişim tarihi: 12 Temmuz 2022, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0605>
- European Commission. (2020). Communication on the First Progress Report on the EU Security Union Strategy. Erişim tarihi: 12 Temmuz 2022, https://commission.europa.eu/system/files/2020-12/communication_on_the_first_progress_report_on_the_eu_security_union_strategy.pdf
- European Commission. (2021a). Communication on the Second Progress Report on the implementation of the EU Security Union Strategy. Erişim tarihi: 12 Temmuz 2022, https://commission.europa.eu/system/files/2021-06/com2021_440_en.pdf
- European Commission. (2021b). Communication on the Third Progress Report on the implementation of the EU Security Union Strategy. Erişim tarihi: 12 Temmuz 2022, https://commission.europa.eu/system/files/2021-12/communication_third_progress_report-eu_security_union_strategy.pdf
- European Commission. (2022a). Communication on the Fifth Progress Report on the implementation of the EU Security Union Strategy. Erişim tarihi: 14 Temmuz 2023, https://commission.europa.eu/system/files/2022-12/com_2022_745_communication_fifth_progress_report_security_union_en.pdf
- European Commission. (2022b). Communication on the Fourth Progress Report on the implementation of the EU Security Union Strategy. 14 Temmuz 2023, https://commission.europa.eu/system/files/2022-05/communication_fourth_progress_report-eu_security_union_strategy.pdf
- European Union. (2003). A Secure Europe in a Better World - European Security Strategy. Erişim tarihi: 22 Ekim 2022, https://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressdata/en/reports/78367.pdf
- European Union. (2016). Shared Vision, Common Action: A Stronger Europe-A Global Strategy for the European Union's Foreign and Security Policy. Erişim tarihi: 25 Aralık 2022, https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/eugs_review_web_0.pdf
- Federal Ministry of Defence. (2006). White Paper 2006: on German Security Policy and the Future of the Bundeswehr. Erişim tarihi: 12 Kasım 2022, <https://www.files.ethz.ch/isn/156941/Germany%202006%20white%20paper.pdf>
- Federal Ministry of Defence. (2016). White Paper 2016: on German Security Policy and the Future of the Bundeswehr. Erişim tarihi: 12 Kasım 2022, <https://www.bundeswehr.de/resource/blob/4800140/fe103a80d8576b2cd7a135a5a8a86dde/download-white-paper-2016-data.pdf>

Government of Japan. (2007). The Basic Act on Ocean Policy. Erişim tarihi 18 Eylöl 2022, https://www8.cao.go.jp/ocean/english/act/pdf/law_e.pdf

Government of Netherlands. (2013). International Security Strategy: A Secure Netherlands in a Secure World. Erişim tarihi: 8 Aralık 2022, <https://www.government.nl/binaries/government/documenten/policy-notes/2013/06/21/international-security-strategy/ivs-engels.pdf>

Government of Netherlands. (2015). The Dutch Maritime Strategy 2015 - 2025. Erişim tarihi: 11 Aralık 2022, <https://www.government.nl/binaries/government/documenten/reports/2015/07/07/the-dutch-maritime-strategy-2015-2025/150604-maritieme-strategie-uk-lr-2.pdf>

Indian National Congress. (2019). India's National Security Strategy. Erişim tarihi: 20 Kasım 2022, https://manifesto.inc.in/pdf/national_security_strategy_gen_hooda.pdf

International Maritime Organization. (2023). International Maritime Organization. International Convention for the Prevention of Pollution from Ships (MARPOL). Erişim tarihi: 12 Temmuz 2023, [https://www.imo.org/en/About/Conventions/Pages/International-Convention-for-the-Prevention-of-Pollution-from-Ships-\(MARPOL\).aspx](https://www.imo.org/en/About/Conventions/Pages/International-Convention-for-the-Prevention-of-Pollution-from-Ships-(MARPOL).aspx)

International Maritime Organization. (2019). International Maritime Organization. The London Protocol and London Convention Leaflet. Erişim tarihi: 24 Mart 2023, https://wwwcdn.imo.org/localresources/en/OurWork/Environment/Documents/London%20Protocol%20Climate%20Change%20Leaflet%202019%20_FINAL_online%20version.pdf

Japan Ministry of Defense. (2021). Defense of Japan. Erişim tarihi: 16 Eylöl 2022, https://www.mod.go.jp/en/publ/w_paper/wp2023/DOJ2023_EN_Full.pdf

Milli Güvenlik Kurulu. (2021). Basın Açıklaması. Erişim tarihi: 21 Haziran 2022, <https://www.mgk.gov.tr/index.php/30-eylul-2021-tarihli-toplanti>

Milli Güvenlik Kurulu. (2023). Basın Açıklaması. Erişim tarihi: 12 Ağustos 2023, <https://www.mgk.gov.tr/index.php/09082023-tarihli-toplanti>

Ministère de la Défense. (2013). French White Paper on Defence and National Security. Erişim tarihi: 26 Ekim 2022, <https://www.files.ethz.ch/isn/172504/White%20paper%20on%20defense%20%202013.pdf>

Ministère Des Armées. (2021). Strategic Update. Erişim tarihi: 5 Kasım 2022, https://cd-geneve.delegfrance.org/IMG/pdf/strategic_review_2021-3.pdf?2349/01525116e18c4bde2891f9edee58cc3f071038af

Ministry of Defence & New Zealand Defence Force. (2019). Defence Capability Plan. Erişim tarihi: 3 Nisan 2023, <https://www.defence.govt.nz/assets/Uploads/03acb8c6aa/Defence-Capability-Plan-2019.pdf>

- National Security Council. (2018). National Security Strategy: Security and Development for Transformational Change and Well - Being of the Filipino People. Erişim tarihi: 18 Ağustos 2022, https://dkiapcss.edu/wp-content/uploads/2020/02/Philippines-National_Security_Strategy_2018.pdf
- New Zealand Government. (2020). Maritime Security Strategy - Guardianship Of Aotearoa New Zealand's Maritime Waters. Erişim tarihi: 17 Kasım 2022, <https://www.transport.govt.nz/assets/Uploads/Report/MaritimeSecurityStrategy.pdf>
- New Zealand Ministry of Defence. (2010). Defence White Paper. Erişim tarihi: 18 Mart 2023, <https://www.defence.govt.nz/assets/Uploads/5a926540dd/defence-review-2009-defence-white-paper-final.pdf>
- New Zealand Ministry of Defence. (2016). Defence White Paper. Erişim tarihi: 21 Mart 2023, <https://www.defence.govt.nz/assets/Uploads/daac08133a/defence-white-paper-2016.pdf>
- North Atlantic Treaty Organisation. (2010). Active Engagement, Modern Defence-Strategic Concept For the Defence and Security of The Members of the North Atlantic Treaty Organisation. Erişim tarihi: 21 Aralık 2022, https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_publications/20120214_strategic-concept-2010-eng.pdf
- North Atlantic Treaty Organization. (2011). Alliance Maritime Strategy. Erişim tarihi: 21 Aralık 2022, https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_75615.htm
- Organization for Security and Co-operation in Europe, Ministerial Council. (2021). Decision No. 3/21 Strengthening Co-operation to Address the Challenges Caused by Climate Change. Erişim tarihi: 16 Ekim 2022, <https://www.osce.org/files/f/documents/2/f/507050.pdf>
- Organization for Security and Co-operation in Europe, The Secretariat. (2023). OSCE High - Level Conference on Climate Change - Concept Note. Erişim tarihi: 16 Ekim 2022, <https://www.osce.org/files/f/documents/a/5/546043.pdf>
- Présidence de la République. (2008). The French White Paper on Defence and National Security. Erişim tarihi: 24 Mayıs 2022, <https://media.nti.org/pdfs/15-Fr.pdf>
- Presidency of the Spanish Government. (2013). National Maritime Security Strategy. Erişim tarihi: 12 Ekim 2022, <https://www.dsn.gob.es/gl/file/329/download?token=9Y92D968>
- Presidency of the Spanish Government. (2013). The National Security Strategy: Sharing a Common Project. Erişim tarihi: 19 Ekim 2022, https://www.lamoncloa.gob.es/documents/estrategiaseguridad_baja_julio.pdf
- Privy Council Office of Canada. (2004). Securing an Open Society: Canada's National Security Policy. Erişim tarihi: 16 Mart 2023, <https://publications.gc.ca/collections/Collection/CP22-77-2004E.pdf>
- Republic of the Philippines Department of National Defense. (2012). Transforming the Department of National Defense to Effectively Meet the Defense and Security

- Challenges of the 21st Century - A White Paper on Philippine Defence Transformation. Erişim tarihi: 12 Ağustos 2022, https://www.files.ethz.ch/isn/167331/Philippines_ENG_2012.pdf
- Republika Ng Pilipinas. (2011). National Security Policy 2011 - 2016: Securing the Gains of Democracy. Erişim tarihi: 14 Ağustos 2022, <https://www.officialgazette.gov.ph/downloads/2011/08aug/NATIONAL-SECURITY-POLICY-2011-2016.pdf>
- Republika NG Pilipinas. (2017). National Security Policy 2017 - 2022: for Change and Well - Being of the Filipino People. Erişim tarihi: 14 Ağustos 2022, <https://nsc.gov.ph/attachments/article/NSP/NSP-2017-2022.pdf>
- République Française. (2015). National Strategy for the Security of Maritime Areas. Erişim tarihi: 27 Ekim 2022, https://www.gouvernement.fr/sites/default/files/contenu/piece-jointe/2016/01/strategie_nationale_de_surete_des_espaces_maritimes_en_national_strategy_for_the_security_of_maritime_areas.pdf
- République Française. (2017). Defence and National Security Strategic Review. Erişim tarihi: 25 Ekim 2022, <https://espas.secure.europarl.europa.eu/orbis/sites/default/files/generated/document/en/DEFENCE%20AND%20NATIONAL%20SECURITY%20STRATEGIC%20REVIEW%202017.pdf>
- Russia Matters. (2015) Russian National Security Strategy. Erişim tarihi: 17 Mayıs 2023, <https://russiamatters.org/node/21421>
- Sahil Güvenlik Komutanlığı Kanunu (1982, 13 Temmuz) Resmi Gazete (Sayı: 17753) Erişim Adresi: 17753.pdf (resmigazete.gov.tr)
- Sahil Güvenlik Komutanlığı Teşkilatı, Görev ve Yetkileri Yönetmeliği (2017, 21 Ocak) Resmi Gazete (Sayı: 29955). Erişim Adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/01/20170121-10.pdf>
- T.C. İçişleri Bakanlığı Sahil Güvenlik Komutanlığı. (2018). 2019 – 2023 Stratejik Planı. Ankara. Erişim tarihi: 10 Mayıs 2023, <http://www.sp.gov.tr/upload/xSPStratejikPlan/files/kdd0y+SGSP.pdf>
- The Canadian Coast Guard. (2010). Maritime Security Framework. Erişim tarihi: 12 Nisan 2023, <https://waves-vagues.dfo-mpo.gc.ca/library-bibliotheque/342662.pdf>
- The Directorate of Strategy, Concepts and Transformation, Integrated Headquarters, Indian Ministry of Defence (Navy) . (2015). Ensuring Secure Seas: Indian Maritime Security Strategy. Erişim tarihi: 25 Kasım 2022, https://indiannavy.nic.in/sites/default/files/Indian_Maritime_Security_Strategy_Document_25Jan16.pdf
- The European Commission. (2015). The European Agenda on Security. Erişim tarihi: 13 Haziran 2022, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52015DC0185>

- The Federal Government. (2023). Robust, Resilient, Sustainable Integrated Security for Germany - National Security Strategy. Berlin. Erişim tarihi: 17 Temmuz 2023, <https://www.nationalesicherheitsstrategie.de/National-Security-Strategy-EN.pdf>
- The Federal Ministry for Economic Affairs and Energy. (2017). Maritime Agenda 2025 - The future of Germany as a Maritime Industry Hub. Erişim tarihi: 12 Haziran 2022, https://www.bmwk.de/Redaktion/EN/Publikationen/maritime-agenda-2025.pdf?__blob=publicationFile&v=1
- The General Secretariat of the Council of the European Union. (2009). Report on the Implementation of the European Security Strategy: Providing Security in a Changing World. Erişim tarihi: 19 Şubat 2023, <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/d0928657-af99-4552-ae84-1cbaaa864f96/>
- The High Representative & The European Commission. (2008). Climate Change and International Security. Erişim tarihi: 17 Aralık 2022, https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/reports/99387.pdf
- The Netherlands National Coordinator for Counterterrorism and Security. (2019). National Security Strategy. Erişim tarihi: 10 Aralık 2022, https://english.nctv.nl/binaries/nctv-en/documenten/publications/2019/09/19/national-security-strategy/National+Security+Strategy_2019.pdf
- The Parliament of the Commonwealth of Australia. (2004). Australia's Maritime Strategy. Erişim tarihi: 15 Ekim 2022, https://www.aph.gov.au/~media/wopapub/house/committee/jfadt/Maritime/report/report_pdf.ashx
- The Spanish Government. (2011). Spanish Security Strategy: Everyone's Responsibility. Erişim tarihi: 15 Ekim 2022, https://www.files.ethz.ch/isn/130671/EES_eng.pdf
- The United Kingdom Cabinet Office. (2008). The National Security Strategy of the United Kingdom: Security in an Interdependent World. Erişim tarihi: 16 Mayıs 2022, https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/228539/7291.pdf
- The United Kingdom Cabinet Office. (2009). The National Security Strategy of the United Kingdom: Update 2009 - Security for the Next Generation. Erişim tarihi: 16 Mayıs 2022, <https://assets.publishing.service.gov.uk/media/5a74e54bed915d3c7d528cc1/7590.pdf>
- The United Kingdom Government. (2010). A Strong Britain in an Age of Uncertainty: The National Security Strategy. Erişim tarihi: 28 Haziran 2022, https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/61936/national-security-strategy.pdf
- The United Kingdom Government. (2014). The UK National Strategy for Maritime Security. Erişim tarihi: 22 Ağustos 2022, https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/322813/20140623-40221_national-maritime-strat-Cm_8829_accessible.pdf

The United Kingdom Government. (2015). National Security Strategy and Strategic Defence and Security Review: A Secure and Prosperous United Kingdom. Erişim tarihi: 2 Temmuz 2022, https://assets.publishing.service.gov.uk/media/5a74c796ed915d502d6caefc/52309_Cm_9161_NSS_SD_Review_web_only.pdf

The United Kingdom Government. (2022). National Strategy for Maritime Security. Erişim tarihi: 10 Ocak 2023, https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/1100525/national-strategy-for-maritime-security-web-version.pdf

The United States Department of Defense. (2015). The Asia-Pacific Maritime Security Strategy: Achieving U.S. National Security Objectives in a Changing Environment. Erişim tarihi: 5 Nisan 2022, https://dod.defense.gov/Portals/1/Documents/pubs/NDAA%20A-P_Maritime_Security_Strategy-08142015-1300-FINALFORMAT.PDF

The United States Government. (2005). The National Strategy for Maritime Security. Erişim tarihi: 20 Mart 2022, <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/homeland/maritime-security.html>

The White House. (1987). National Security Strategy of the United States. Erişim tarihi: 14 Mart 2022, <https://history.defense.gov/Portals/70/Documents/nss/nss1987.pdf?ver=FUZbPLy3ZDfa4UTDpMkNzw%3d%3d>

The White House. (1988). National Security Strategy of the United States. Erişim tarihi: 14 Mart 2022, <https://history.defense.gov/Portals/70/Documents/nss/nss1988.pdf?ver=uXpmmT0TKzq2Ut6PmfjA%3d%3d>

The White House. (1990). The National Security Strategy of the United States. Erişim tarihi: 14 Mart 2022, <https://history.defense.gov/Portals/70/Documents/nss/nss1990.pdf?ver=x5cwOOez0oak2BjhXekM-Q%3d%3d>

The White House. (1991). The National Security Strategy of the United States. Erişim tarihi: 14 Mart 2022, <https://history.defense.gov/Portals/70/Documents/nss/nss1991.pdf?ver=3sIpLiQwmknO-RplyPeAHw%3d%3d>

The White House. (1993). The National Security Strategy of the United States. Erişim tarihi: 14 Mart 2022, <https://history.defense.gov/Portals/70/Documents/nss/nss1993.pdf?ver=Dulx2wRKDaQ-ZrswRPRX9g%3d%3d>

The White House. (1994). A National Security Strategy of Engagement and Enlargement. Erişim tarihi: 14 Mart 2022, <https://history.defense.gov/Portals/70/Documents/nss/nss1994.pdf?ver=YPdbuschbfpPz3tyQQxaLg%3d%3d>

- The White House. (1995). A National Security Strategy of Engagement and Enlargement. Erişim tarihi: 14 Mart 2022, <https://history.defense.gov/Portals/70/Documents/nss/nss1995.pdf?ver=pzgo9pkDsWmIQqTYTC6O-Q%3d%3d>
- The White House. (1996). A National Security Strategy of Engagement and Enlargement. Erişim tarihi: 15 Mart 2022, <https://history.defense.gov/Portals/70/Documents/nss/nss1996.pdf?ver=4f8riCrLnHIA-H0itYUp6A%3d%3d>
- The White House. (1997). A National Security Strategy for a New Century. Erişim tarihi: 15 Mart 2022, <https://history.defense.gov/Portals/70/Documents/nss/nss1997.pdf?ver=2whGiEUYiceAyme45GiJzA%3d%3d>
- The White House. (1998). A National Security Strategy for a New Century. Erişim tarihi: 15 Mart 2022, <https://history.defense.gov/Portals/70/Documents/nss/nss1998.pdf?ver=zl1p-sJtgDvXOM01YVnfqA%3d%3d>
- The White House. (1999). A National Security Strategy for a New Century. Erişim tarihi: 15 Mart 2022, <https://history.defense.gov/Portals/70/Documents/nss/nss1999.pdf?ver=SL0909OTm5lAh0LQWBrRHw%3d%3d>
- The White House. (2000). A National Security Strategy for a Global Age. Erişim tarihi: 15 Mart 2022, <https://history.defense.gov/Portals/70/Documents/nss/nss2000.pdf?ver=vuu1vGikFVV1HusDPL21Aw%3d%3d>
- The White House. (2002). The National Security Strategy of the United States of America. Erişim tarihi: 16 Mart 2022, https://history.defense.gov/Portals/70/Documents/nss/nss2002.pdf?ver=oyVN99aEnrAWijAc_O5eiQ%3d%3d
- The White House. (2006). The National Security Strategy of the United States of America. Erişim tarihi: 16 Mart 2022, <https://history.defense.gov/Portals/70/Documents/nss/nss2006.pdf?ver=Hfo1-Y5B6CMI8yHpX4x6IA%3d%3d>
- The White House. (2010). National Security Strategy. Erişim tarihi: 18 Mart 2022, https://history.defense.gov/Portals/70/Documents/nss/NSS2010.pdf?ver=Zt7IeSPX2uNQ00_7wq6Hg%3d%3d
- The White House. (2015). National Security Strategy. Erişim tarihi: 18 Mart 2022, <https://history.defense.gov/Portals/70/Documents/nss/NSS2015.pdf?ver=TJJ2QfM0McCqL-pNtKHtVQ%3d%3d>
- The White House. (2017). National Security Strategy of the United States of America. Erişim tarihi: 18 Mart 2022, <https://history.defense.gov/Portals/70/Documents/nss/NSS2017.pdf?ver=CnFwURrw09pJ0q5EogFpwg%3d%3d>

- United Nations Office on Drugs and Crime & World Wildlife Fund (2022). Crimes that Affect the Environment and Climate Change. Erişim tarihi: 15 Haziran 2023, https://files.worldwildlife.org/wwfcmssprod/files/Publication/file/8mie6esklg_Crimes_that_Affect_the_Environment_and_Climate_Change.pdf?_ga=2.75972949.1120377418.1696198414-2002632322.1681156661
- United States Naval War College, Russia Maritime Studies Institute. (2015). Maritime Doctrin of the Russian Federation. (Translated by Anna Davis). Erişim tarihi: 10 Haziran 2023, https://digital-commons.usnwc.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1002&context=rmsi_research
- United States Naval War College, Russia Maritime Studies Institute. (2022). Maritime Doctrin of the Russian Federation. (Translated by Anna Davis and Ryan Vest). Erişim tarihi: 10 Haziran 2023, https://dnnlgwick.blob.core.windows.net/portals/0/NWCDepartments/Russia%20Maritime%20Studies%20Institute/20220731_ENG_RUS_Maritime_Doctrine_FINALtxt.pdf?sv=2017-04-17&sr=b&si=DNNFileManagerPolicy&sig=2zUFSaTUSPcOpQDBk%2FuCtVnb%2FDoy06Cbh0EI5tGpl2Y%3D
- United States the Navy, Marine Corps, Coast Guard. (2007). A Cooperative Strategy for 21st Century Seapower. Erişim tarihi: 22 Mart 2022, <https://web.archive.org/web/20090227115427/http://www.navy.mil/maritime/MaritimeStrategy.pdf>
- United States the Navy, Marine Corps, Coast Guard. (2015). A Cooperative Strategy for 21st Century Seapower. Erişim tarihi: 22 Mart 2022, <https://news.usni.org/2015/03/13/document-u-s-cooperative-strategy-for-21st-century-seapower-2015-revision>
- Xinhua. (2017). Vision for Maritime Cooperation under the Belt and Road Initiative. Beijing. Erişim tarihi: 27 Mart 2023, http://www.xinhuanet.com/english/2017-06/20/c_136380414.htm

EK-1. İklim Değişikliği-Deniz Güvenliği İlişisine Uluslararası Kuruluşların Yaklaşımı

AFRİKA BİRLİĞİ	
GÜVENLİK STRATEJİ BELGESİ	Solemn Declaration on a Common African Defence and Security Policy (2004)
DENİZ GÜVENLİĞİ STRATEJİ BELGESİ	2050 Africa's Integrated Maritime Strategy (2050 AIM Strategy) (2012), African Charter on Maritime Security and Safety and Development in Africa (2016)
İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ EYLEM PLANI	African Strategy on Climate Change (2014), African Union Green Recovery Action Plan 2021- 2027, Draft Africa Climate Change Strategy 2020-2030
AVRUPA BİRLİĞİ	
GÜVENLİK STRATEJİ BELGESİ	A Secure Europe in a Better World - European Security Strategy (2003), Climate Change and International Security (2008), Report on the Implementation of the European Security Strategy: Providing Security in a Changing World (2009), The European Agenda on Security (2015), Shared Vision, Common Action: A Stronger Europe - A Global Strategy for the European Union's Foreign And Security Policy (2016), The EU Security Union Strategy (2020), Communication on First Progress Report on the EU Security Union Strategy (2020), Communication on the Second Progress Report on the implementation of the EU Security Union Strategy (2021), Communication on the Third Progress Report on the implementation of the EU Security Union Strategy (2021), Communication on the Fourth Progress Report on the implementation of the EU Security Union Strategy (2022), Communication on the Fifth Progress Report on the implementation of the EU Security Union Strategy (2022)
DENİZ GÜVENLİĞİ STRATEJİ BELGESİ	European Union Maritime Security Strategy (2014)
İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ EYLEM PLANI	2030 Climate Target Plan (2020)

EK-1. (devam) İklim Değişikliği-Deniz Güvenliği İlişkisine Uluslararası Kuruluşların Yaklaşımı

AVRUPA GÜVENLİK VE İŞBİRLİĞİ TEŞKİLATI (AGİT)	
GÜVENLİK STRATEJİ BELGESİ	Decision No. 3/21 Strengthening Co-operation to Address the Challenges Caused by Climate Change (2021), OSCE High-Level Conference on Climate Change- Concept Note (2023)
DENİZ GÜVENLİĞİ STRATEJİ BELGESİ	-
İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ EYLEM PLANI	-
BİRLEŞMİŞ MİLLETLER UYUŞTURUCU VE SUÇ OFİSİ (UNODC)	
GÜVENLİK STRATEJİ BELGESİ	Crimes that Affect the Environment and Climate Change (2022)
DENİZ GÜVENLİĞİ STRATEJİ BELGESİ	-
İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ EYLEM PLANI	Illegal Wildlife Trade and Climate Change - Joining the Dots (2022)
KUZEY ATLANTİK ANTLAŞMASI ÖRGÜTÜ (NATO)	
GÜVENLİK STRATEJİ BELGESİ	Active Engagement, Modern Defence-Strategic Concept for the Defence and Security of the Members of the North Atlantic Treaty Organisation (2010)
DENİZ GÜVENLİĞİ STRATEJİ BELGESİ	Alliance Maritime Strategy (2011)
İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ EYLEM PLANI	NATO Climate Change and Security Action Plan (2021)
ULUSLARARASI DENİZCİLİK ÖRGÜTÜ (INTERNATIONAL MARITIME ORGANIZATION)-IMO	
GÜVENLİK STRATEJİ BELGESİ	-
DENİZ GÜVENLİĞİ STRATEJİ BELGESİ	London Protocol and London Convention (1975-2006), Regulations for the Prevention of Air Pollution from Ships MARPOL -Annex VI) (2005)
İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ EYLEM PLANI	Gemilerden Kaynaklanan Hava Kirliliğinin Önlenmesine İlişkin A.719(17) Sayılı Meclis Kararı (1991), Energy Efficiency Design Index-EEDI, Ship Energy Efficiency Management Plan-SEEMP (2011), IMO Data Collection System (2016), Initial IMO Strategy on the Reduction of GHG Emissions from Ships (2018), IMO & UNEP Maritime Zero-and Low-Emission Innovation Forum (2021), GEF-UNP-IMO GloMEEP Project, GMN Project, IMO-Norway Green Voyage 2050 Project, IMO-South Korea GHG SMART Project, IMO-EU GMN Global Industry Alliance-GIA, Just-in-Time Arrival Guide, Blue Solutions Project, IMO-Singapore NextGEN

EK-2. İklim Değişikliği - Deniz Güvenliği İlişisine Devletlerin Yaklaşımı

ALMANYA	
GÜVENLİK STRATEJİ BELGESİ	White Paper 2006: on German Security Policy and the Future of the Bundeswehr (2006), White Paper 2016: on German Security Policy and the Future of the Bundeswehr (2016), Robust. Resilient. Sustainable. Integrated Security for Germany-National Security Strategy (2023)
DENİZ GÜVENLİĞİ STRATEJİ BELGESİ	Maritime Agenda 2025-The future of Germany as a Maritime Industry Hub (2017)
İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ EYLEM PLANI	Adaptation Action Plan of the German Strategy for Adaptation to Climate Change (2011), Climate Action Programme 2020 (2014), Climate Action Report 2015 (2015), Climate Action Plan 2050 Principles and Goals of the German Government's Climate Policy (2016), Germany's Seventh National Communication on Climate Change A report under the United Nations Framework Convention on Climate Change 2017 (2017), Climate Action Report 2017 Climate Action Programme 2030 (2019), Immediate climate action programme for 2022
AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ	
GÜVENLİK STRATEJİ BELGESİ	National Security Strategy of the United States (1987), National Security Strategy of the United States (1988), The National Security Strategy of the United States (1990), The National Security Strategy of the United States (1991), The National Security Strategy of the United States (1993), A National Security Strategy of Engagement and Enlargement (1994), A National Security Strategy of Engagement and Enlargement (1995), A National Security Strategy of Engagement and Enlargement (1996), A National Security Strategy for a New Century (1997), A National Security Strategy for a New Century (1998), A National Security Strategy for a New Century (1999), A National Security Strategy for a Global Age (2000), The National Security Strategy of the United States of America (2002), The National Security Strategy of the United States of America (2006), National Security Strategy (2010), National Security Strategy (2015), National Security Strategy of the United States of America (2017)

EK-2. (devam) İklim Değişikliği - Deniz Güvenliği İlişisine Devletlerin Yaklaşımı

DENİZ GÜVENLİĞİ STRATEJİ BELGESİ	The National Strategy for Maritime Security (2005), A Cooperative Strategy for 21st Century Seapower (2007), The Asia-Pacific Maritime Security Strategy: Achieving U.S. National Security Objectives in a Changing Environment (2015), A Cooperative Strategy for 21st Century Seapower (2015)
İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ EYLEM PLANI	Presidential Climate Action Plan (2013), Clean Energy Plan (2015)
AVUSTRALYA	
GÜVENLİK STRATEJİ BELGESİ	Strong and Secure: A Strategy for Australia's National Security (2013), National Defence - Defence Strategic Review (2023)
DENİZ GÜVENLİĞİ STRATEJİ BELGESİ	Australia's Maritime Strategy (2004)
İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ EYLEM PLANI	Climate Change Authority Act 2011 + Climate Change Authority, Climate Change Action Strategy Tackling Climate Change Through Australia's Development Assistance Program 2020-2025 (2019), South Australian Government Climate Change Action Plan 2021-2025, National Climate Resilience and Adaptation Strategy 2021-2025, Positioning Australia to Better Anticipate, Manage and Adapt to Our Changing Climate, Victoria's Climate Change Strategy (2021)
BİRLEŞİK KRALLIK	
GÜVENLİK STRATEJİ BELGESİ	The National Security Strategy of the United Kingdom: Security in an Interdependent World (2008), The National Security Strategy of the United Kingdom: Update 2009-Security for the Next Generation (2009), A Strong Britain in an Age of Uncertainty: The National Security Strategy (2010), National Security Strategy and Strategic Defence and Security Review: A Secure and Prosperous United Kingdom (2015)

EK-2. (devam) İklim Değişikliği - Deniz Güvenliği İlişkisine Devletlerin Yaklaşımı

DENİZ GÜVENLİĞİ STRATEJİ BELGESİ	The UK National Strategy for Maritime Security (2014), National Strategy for Maritime Security (2022)
İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ EYLEM PLANI	Climate Change Act (2008), The UK Low Carbon Transition Plan: National Strategy for Climate and Energy (2009), Ten Point Plan for a Green Industrial Revolution (2020), Energy White Paper (2020), Net Zero Strategy (2021)
ÇİN	
GÜVENLİK STRATEJİ BELGESİ	Ulusal Güvenlik Stratejisi (2011) (Kaynağa Erişilemedi.), Ulusal Güvenlik Stratejisi (2015) (Kaynağa Erişilemedi.)
DENİZ GÜVENLİĞİ STRATEJİ BELGESİ	Vision for Maritime Cooperation under the Belt and Road Initiative (2017)
İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ EYLEM PLANI	National Strategy for Climate Change Adaptation (2013)
FİLİPİNLER	
GÜVENLİK STRATEJİ BELGESİ	National Security Policy 2011-2016: Securing the Gains of Democracy (2011), Transforming the Department of National Defense to Effectively Meet the Defense and Security Challenges of the 21st Century – A White Paper on Philippine Defense Transformation (2012), National Security Policy 2017-2022: for Change and Well-Being of the Filipino People (2017), National Security Strategy: Security and Development for Transformational Change and Well-Being of the Filipino People (2018)
DENİZ GÜVENLİĞİ STRATEJİ BELGESİ	National Marine Policy (1994) (Kaynağa Erişilemedi.)
İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ EYLEM PLANI	National Framework Strategy for Climate Change 2010-2022, National Climate Change Action Plan 2011-2028
FRANSA	
GÜVENLİK STRATEJİ BELGESİ	The French White Paper on Defence and National Security (2008), French White Paper on Defence and National Security (2013), Defence and National Security Strategic Review (2017), Strategic Update (2021)

EK-2. (devam) İklim Değişikliği - Deniz Güvenliği İlişkisine Devletlerin Yaklaşımı

DENİZ GÜVENLİĞİ STRATEJİ BELGESİ	National Strategy for the Security of Maritime Areas (2015)
İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ EYLEM PLANI	French Climate Plan (2009), French National Adaptation Plan for Climate Change for the period 2011- 2015, French National Adaptation Plan for Climate Change for the period 2018-2022, Climate Transparency Report (2020)
HİNDİSTAN	
GÜVENLİK STRATEJİ BELGESİ	India's National Security Strategy (2019)
DENİZ GÜVENLİĞİ STRATEJİ BELGESİ	Ensuring Secure Seas: Indian Maritime Security Strategy (2015)
İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ EYLEM PLANI	National Action Plan on Climate Change (2008)
HOLLANDA	
GÜVENLİK STRATEJİ BELGESİ	International Security Strategy: A Secure Netherlands in a Secure World (2013), National Security Strategy (2019)
DENİZ GÜVENLİĞİ STRATEJİ BELGESİ	The Dutch Maritime Strategy 2015-2025 (2015)
İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ EYLEM PLANI	National Climate Agreement of the Netherlands (2019), The Climate Plan, The National Energy and Climate Plan (NECP)
İSPANYA	
GÜVENLİK STRATEJİ BELGESİ	Spanish Security Strategy: Everyone's Responsibility (2011), The National Security Strategy: Sharing a Common Project (2013)
DENİZ GÜVENLİĞİ STRATEJİ BELGESİ	National Maritime Security Strategy (2013)
İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ EYLEM PLANI	Spanish Strategy for Climate Change and Clean Energy and the related Plan of Urgent Measures Spain (2007)
JAPONYA	
GÜVENLİK STRATEJİ BELGESİ	National Security Strategy (2013), The National Defense Program Guidelines for FY 2019 and Beyond (2018), Defense of Japan (2021)
DENİZ GÜVENLİĞİ STRATEJİ BELGESİ	"Basic Plan on Ocean Policy (27 Nisan 2007)", Okyanus Politikası Temel Yasası "The Basic Act on Ocean Policy"nın 16. Maddesi uyarınca oluşturulmuştur. The National Defense Program Guidelines for FY 2019 and beyond (2018), Defense of Japan (2021)

EK-2. (devam) İklim Değişikliği - Deniz Güvenliği İlişkisine Devletlerin Yaklaşımı

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ EYLEM PLANI	1990 Action Plan to Arrest Global Warming (Action Plan) Guideline for Measures to Prevent Global Warming (National Guideline 93)
KANADA	
GÜVENLİK STRATEJİ BELGESİ	Securing an Open Society: Canada's National Security Policy (2004)
DENİZ GÜVENLİĞİ STRATEJİ BELGESİ	Maritime Security Framework (2010)
İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ EYLEM PLANI	The Government of Canada Action Plan 2000 on Climate Change, Climate Change-Achieving Our Commitments Together (2002), Project Green-Moving Forward on Climate Change: A Plan for Honouring Our Kyoto Commitment (2005), Climate Change Plan (2007), Climate Change Plan (2010), Climate Change Plan (2011)
RUSYA	
GÜVENLİK STRATEJİ BELGESİ	Rusya Federasyonu Ulusal Güvenlik Taslağı (1997) (Kaynağa erişilemedi.), Rusya Federasyonu Ulusal Güvenlik Konsepti (2000) (Kaynağa erişilemedi.), Rusya Federasyonu'nun Ulusal Güvenlik Stratejisi: 2020'ye Doğru (2009) (Kaynağa erişilemedi.), Russian National Security Strategy (2015), 2021 Rus Ulusal Güvenlik Strateji Belgesi (Kaynağa erişilemedi.)
DENİZ GÜVENLİĞİ STRATEJİ BELGESİ	Maritime Doctrine of the Russian Federation (2015), Maritime Doctrin of the Russian Federation (2022)
İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ EYLEM PLANI	Rusya Federasyonu'nun İklim Doktrini (2009), 2050'ye Kadar Düşük Sera Gazı Emisyonlu Uzun Vadeli Kalkınma Stratejisi (2020)
TÜRKİYE	
GÜVENLİK STRATEJİ BELGESİ	30 Eylül 2021 tarihli Milli Güvenlik Kurulu Toplantısı'nın ardından yayımlanan Milli Güvenlik Kurulu (MGK) Basın Açıklaması, 09 Ağustos 2023 tarihli Milli Güvenlik Kurulu Toplantısı'nın ardından yayımlanan Milli Güvenlik Kurulu (MGK) Basın Açıklaması

EK-2 (devam) İklim Değişikliği - Deniz Güvenliği İlişkisine Devletlerin Yaklaşımı

DENİZ GÜVENLİĞİ STRATEJİ BELGESİ	Sahil Güvenlik Komutanlığı Kanunu (1982), Sahil Güvenlik Komutanlığı Teşkilatı, Görev ve Yetkileri Yönetmeliği (2017), Sahil Güvenlik Komutanlığı Misyonu “Denizlerde Güvenlik ve Emniyeti Sağlamak, Ulusal Çıkarları, Çevreyi ve Doğal Kaynakları Korumak”, Sahil Güvenlik Komutanlığı 2019-2023 Stratejik Planı (2018), “Türk Deniz Yetki Alanlarında Önleyici Kolluk Hizmeti ile Deniz Emniyet ve Deniz Güvenliğinin Sağlanmasında Etkinliği Artırmak” (H.1.4.), Türk Deniz Kuvvetleri Strateji Belgesi (2015) (Kaynağa Erişilemedi.)
İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ EYLEM PLANI	Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi Kapsamında İklim Değişikliği Birinci Ulusal Bildirim (2007), Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi Kapsamında İklim Değişikliği Beşinci Ulusal Bildirim (2013), Türkiye İklim Değişikliği Stratejisi 2010-2023, Türkiye’nin İklim Değişikliği Uyum Stratejisi ve Eylem Planı 2011-2013, Türkiye Cumhuriyeti İklim Değişikliği Eylem Planı 2011-2023
YENİ ZELANDA	
GÜVENLİK STRATEJİ BELGESİ	Defence White Paper (2010), Defence White Paper (2016), Defence Capability Plan (2019)
DENİZ GÜVENLİĞİ STRATEJİ BELGESİ	Maritime Security Strategy-Guardianship Of Aotearoa New Zealand’s Maritime Waters (2020)
İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ EYLEM PLANI	Department of Conservation Climate Change Adaptation Action Plan (2020)

“JSGA’lı, Her Zaman Yurt, Ulus ve Cumhuriyete Aşk ve Sadakatle Bağlı Tevazu, Fedakârlık ve Feragat Örneğidir.”